

Практическо ръководство за оценка на възрастта

Практическо ръководство за оценка на възрастта

ноември 2025 г.

На 19 януари 2022 г. Европейската служба за подкрепа в областта на убежището (EASO) се преименува на Агенция на Европейския съюз в областта на убежището (EUAA). Всяко позоваване на EASO, нейни публикации и органи следва да се разбира като отнасящо се до EUAA.

Текстът е завършен през ноември 2025 г.

Трето издание

Нито Агенцията на Европейския съюз в областта на убежището (EUAA), нито което и да е лице, действащо от името на EUAA, носят отговорност за начина, по който би могла да бъде използвана съдържащата се в настоящата публикация информация

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2025 г.

Print ISBN: 978-92-9418-384-2 doi:10.2847/7406978 BZ-01-25-063-BG-C

PDF ISBN 978-92-9418-383-5 doi:10.2847/4346128 BZ-01-25-063-BG-N

© Агенция на Европейския съюз в областта на убежището (EUAA), 2025 г.

Възпроизвеждането е разрешено, при условие че се посочи източникът.

За употреба или възпроизвеждане на елементи, които не са собственост на EUAA, трябва да се поиска разрешение директно от носителите на авторските права. EUAA не притежава авторското право по отношение на следните елементи:

Снимка на корицата: [Seventyfour](#), ID 571507909], © Adobe Stock, 2025 г.

За ръководството

Защо е създадено настоящото ръководство? Мисията на Агенцията на Европейския съюз в областта на убежището (EУАА) е да улеснява и подкрепя дейностите на държавите — членки на ЕС, и на асоциираните към Шенген държави (държавите от ЕС+ ⁽¹⁾) при прилагането на общата европейска система за убежище (ОЕСУ). Пактът за миграцията и убежището ⁽²⁾ беше приет през май 2024 г. В член 25 от Регламента относно процедурата за предоставяне на убежище ⁽³⁾ (РППУ) се прави позоваване на процедурата за оценяване на възрастта. Настоящата актуализация е изготвена въз основа на второто издание на ръководството, публикувано от агенцията през септември 2018 г., и отразява законодателните промени, въведени в Пакта за миграцията и убежището.

Как е изготвено настоящото ръководство? Хармонизирането на ръководството с новата правна рамка бе извършено от EУАА в сътрудничество с външен експерт и с ценното участие на Европейската комисия, ВКБООН и УНИЦЕФ. Преди приключването на работата беше проведена консултация относно окончателния вариант на ръководството с всички държави от ЕС+ в рамките на мрежата на EУАА от експерти по въпросите на уязвимостта и мрежата на EУАА за процедурите за предоставяне на убежище. Ръководството беше прието от управителния съвет на EУАА през ноември 2025 г.

За кого е предназначено ръководството? Настоящото ръководство е предназначено основно за персонала, натоварен със задачата да изиска и проведе процедурата за определяне на възрастта, когато са налице основателни съмнения относно възрастта на кандидата за международна закрила. Възможно е органите, които отговарят за процеса за оценка на възрастта, да се различават в отделните държави. Предвид факта, че оценката на възрастта е съвместен процес, е важно в него да участва мултидисциплинарна група от специалисти. Поради това настоящото ръководство следва да бъде разпространено и достъпно за всички страни, които могат да участват в процеса за оценка на възрастта. Това включва както пряко ангажираните лица — оценяващи, настойници, правни съветници, адвокати, служители по закрила на детето и органи, вземащи решения — така и косвено участващите партньори, които насочват кандидата за оценка.

Как следва да се използва настоящото ръководство

Специалистите могат да използват ръководството:

-
- ⁽¹⁾ 27-те държави — членки на ЕС, заедно с Исландия, Лихтенщайн, Норвегия и Швейцария.
⁽²⁾ Европейска комисия: Генерална дирекция „Миграция и вътрешни работи“, „Пакт за миграцията и убежището“, уебсайт на Европейската комисия, 21 май 2024 г., https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en.
⁽³⁾ [Регламент \(ЕС\) 2024/1348](#) на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 г. за установяване на обща процедура за международна закрила в Съюза и за отмяна на Директива 2013/32/ЕС (ОВ L, 2024/1348, 22.5.2024 г.).

- за да вземат решение дали оценката на възрастта е необходима и доколко може да бъде ефективна за изясняване на съмненията относно възрастта на дадено лице;
- за да се уверят, че са налице необходимите гаранции и че правата на децата се зачитат през целия процес, включително правото да бъдат изслушани и да получат помощ от настойник или родител(и) и от адвокат или правен съветник;
- за да се гарантира, че процесът за оценка на възрастта е в съответствие с правото на ЕС и националното законодателство, така че резултатите да могат да бъдат взаимно признати между държавите от ЕС+.

Настоящите насоки имат за цел да подпомогнат компетентните органи и другите участници в процедурите за оценяване на възрастта, като предоставят:

- обща информация за оценката на възрастта и правните изисквания съгласно Пакта (вж. глава [2 Права и процедурни гаранции](#));
- общи съображения, свързани с практическото въвеждане на процеса за оценка на възрастта (вж. глава [3 Практическо въвеждане на процеса за оценка на възрастта](#));
- общ преглед на каскадния и мултидисциплинарния подход за оценка на възрастта с конкретно обяснение на структурата и функционирането на мултидисциплинарните екипи и ролята на лицата, подпомагащи медицинските прегледи, когато е приложимо (вж. раздел [3.3.2 Медицинска оценка: даване на приоритет на най-малко инвазивното изследване](#));
- обяснение за това как да се проведе оценката на действителната възраст, като се представят различните методи (вж. [Приложение 1 — Интервю за оценка на възрастта](#) и [Приложение 2 — Психосоциална оценка](#));
- общи практически съображения, които трябва да се вземат предвид (вж. [Приложение 3 — Контролни списъци — Приложими стандарти, предоставяне на информация, грижи и безопасност](#)).

Каква е връзката между настоящото ръководство и националното законодателство и практика?

Това е инструмент за сближаване с незадължителен характер. Той не е правно обвързващ. Ръководството има за цел да засили сближаването на практиките за оценка на възрастта в държавите от ЕС+, като помогне на практикуващите специалисти да прилагат последователни, основани на правата процедури при спазване на специфичните разпоредби на ЕС и националните разпоредби. Във всички инструменти на Пакта се прави позоваване на Конвенцията за правата на детето (КПД) на Организацията на обединените нации (ООН) ⁽⁴⁾, Хартата на основните права на Европейския съюз ⁽⁵⁾ (Хартата), Европейската конвенция за правата на човека ⁽⁶⁾ (ЕКПЧ) и рамката за основните права, които трябва да се вземат предвид по време на целия процес на предоставяне на убежище, започващ с проверката. В тази рамка РППУ предоставя ключови гаранции, чрез които се ръководят разработването и прилагането на процедурите за оценяване на възрастта.

⁽⁴⁾ Общо събрание на ООН, [Конвенция за правата на детето](https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1989/en/18815), Сборник договори на ООН, том 1577, стр. 3, 20 ноември 1989 г. <https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1989/en/18815>

⁽⁵⁾ Европейски съюз, [Харта на основните права на Европейския съюз](#), 26 октомври 2012 г., 2012/С 326/02.

⁽⁶⁾ Съвет на Европа, [Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, изменена с протоколи № 11 и 14](#), 4 ноември 1950 г., ETS 5.

Каква е връзката между ръководството и други инструменти, насоки и препоръки за оценка на възрастта?

Практическо ръководство за оценка на възрастта — трето издание на EUAA, 2025 г., е част от по-широк набор от инструменти за оценка на възрастта, а именно:

- анимационният филм на EUAA за деца „[All you need to know about age assessment](#)“ (Всичко, което трябва да знаете за оценката на възрастта);
- книгата: EUAA, [All You Need to Know about Age Assessment](#) (Всичко, което трябва да знаете за оценката на възрастта), януари 2022 г.;
- анимационният филм на EUAA за практикуващи специалисти [Age assessment — Why? When? How?](#) (Оценка на възрастта — Защо? Кога? Как?) и информационните материали за деца, достъпни на портала [Let's speak asylum](#) (Да поговорим за предоставянето на убежище).

Настоящото ръководство следва да се използва във връзка с:

- EUAA/FRA, [Процедурата за предоставяне на убежище: практически инструмент за настойници](#), 2023 г. и
- EUAA, *Practical Guide on the Best Interests of the Child* (Практическо ръководство относно висшия интерес на детето) — второ издание, (предстоящо публикуване през 2026 г.).

Някои от практическите ръководства и инструменти на EUAA, на които се позовава настоящото практическо ръководство, ще бъдат публикувани и/или постепенно актуализирани между 2025 г. и 2027 г. Актуализациите ще приведат публикациите в съответствие със законодателните инструменти на Пакта за миграцията и убежището. След като бъдат издадени, публикациите ще бъдат достъпни онлайн заедно с всички други продукти на EUAA на [уебсайта на EUAA](#).

Отказ от отговорност

Настоящото ръководство е изготвено, без да се засяга принципът, че единствено Съдът на Европейския съюз може да дава авторитетно тълкуване на правото на ЕС.

Съдържание

Списък на съкращенията	8
Речник на термините	10
1. Значението на възрастта	13
2. Права и процедурни гаранции.....	17
2.1. Висш интерес на детето	19
2.2. Презумпция за непълнолетие	23
2.2.1. Оценка на документните доказателства.....	26
2.2.2. Обосновка за провеждане на процедура за оценяване на възрастта.....	28
2.3. Настойничество или представителство	29
2.4. Ролята на правния съветник	31
2.5. Право на информация, участие и съгласие.....	33
2.6. Квалифицирани експерти по оценяване на възрастта.....	35
2.7. Безпристрастност и недопускане на дискриминация по време на процеса за оценка на възрастта.....	39
2.8. Гласуването на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства.....	43
3. Практическо въвеждане на процеса за оценка на възрастта.....	44
3.1. Идентифициране на специални потребности	46
3.2. Решение за започване или не на оценка на възрастта	47
3.2.1. Гарантиране на защитни мерки при предотвратяване на злоупотреби със системата.....	50
Спазване на процедурните гаранции	54
3.3. Каскаден и мултидисциплинарен подход за оценка на възрастта	56
3.3.1. Немедицински методи за оценка на възрастта.....	59
3.3.2. Медицинска оценка: даване на приоритет на най-малко инвазивното изследване.....	64
3.4. Решение	67
3.5. Оспорване на решението относно възрастта.....	69
3.5.1. Преразглеждане на решение за оценка на възрастта при наличие на нови доказателства	69
4. Нови и развиващи се технологии	70
5. Допълнителни ресурси.....	72

Приложения	73
Приложение 1 – Интервю за оценка на възрастта	73
Приложение 2 – Психосоциална оценка	84
Приложение 3 – Контролни списъци – Приложими стандарти, предоставяне на информация, грижи и безопасност.....	94
Приложение 4 – Примерен формуляр за съгласие за участие в оценка на възрастта.....	98
Приложение 5 – Преглед на методите за оценка на възрастта от изданието на ръководството от 2018 г.....	100
Насоки относно постепенното прилагане на методи	101

Списък на съкращенията

Съкращение	Определение
ЕУАА	Агенция на Европейския съюз в областта на убежището
FRA	Агенция на Европейския съюз за основните права
ВИД	висш интерес на детето
ВКБООН	Върховен комисариат за бежанците на ООН
ДУП (2024 г.)	Директива относно условията на приемане — Директива (ЕС) 2024/1346 на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 г. за определяне на стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила
Държави членки	Държави — членки на ЕС
Евродак	Европейска база данни с дактилоскопични отпечатаъци на лица, търсеци убежище
ИДП	Информация за държавата на произход
ИИ	изкуствен интелект
КПД	Конвенция на Организацията на обединените нации за правата на детето
ОЕСУ	Обща европейска система за убежище
Регламент относно определянето	Регламент относно определянето на лицата, на които е предоставена международна закрила — Регламент (ЕС) 2024/1347 на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 г. относно стандартите за определянето на гражданите на трети държави или лицата без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила за единен статут на бежанците, или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила и за съдържанието на предоставената закрила, за изменение на Директива 2003/109/ЕО на Съвета и за отмяна на Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета
Регламент относно скрининга	Регламент (ЕС) 2024/1356 на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 г. за въвеждане на скрининг на граждани на трети държави на външните граници и за изменение на регламенти (ЕО) № 767/2008, (ЕС) 2017/2226, (ЕС) 2018/1240 и (ЕС) 2019/817

Съкращение	Определение
РППУ	Регламент относно процедурата за предоставяне на убежище — Регламент (ЕС) 2024/1348 на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 г. за установяване на обща процедура за международна закрила в Съюза и за отмяна на Директива 2013/32/ЕС
РУУМ	Регламент относно управлението на убежището и миграцията — Регламент (ЕС) 2024/1351 на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 г. относно управлението на убежището и миграцията, за изменение на регламенти (ЕС) 2021/1147 и (ЕС) 2021/1060 и за отмяна на Регламент (ЕС) N° 604/2013
ТХ	трафик на хора
УНИЦЕФ	Фонд на ООН за децата
Хартата	Харта на основните права на Европейския съюз

Речник на термините

Биологична възраст: действителното развитие на процесите на стареене на тялото и възможността за дълголетие, а не само продължителността на живота на лицето (хронологичната възраст) ⁽⁷⁾. Тя се влияе от фактори като начин на хранене, физически упражнения, генетика и въздействията на околната среда ⁽⁸⁾.

Временен настойник: лицето, което се грижи за детето, докато бъде назначен постоянен настойник. В Пакта се предвижда такова лице да бъде назначено още по време на скрининга ⁽⁹⁾. Това лице се определя във възможно най-кратък срок, за да действа временно като представител на непридруженото дете (или на лицето, чиято възраст се оспорва) до определянето на настойник или представител. Временният настойник трябва да бъде обучен да подпомага детето и да защитава висшите му интереси и общото му благосъстояние, за да може детето да се ползва от правата, предвидени в правната рамка, както и за да се предотврати изчезването на деца мигранти.

Дете или ненавършил пълнолетие: означава гражданин на трета държава или лице без гражданство на възраст под 18 години. Понятията се считат за синоними, когато се отнасят до лице на възраст под 18 години, като в настоящата публикация се използват и двете. ЕУАА отдава предпочитание на понятието „дете“. Понятието „ненавършил пълнолетие“ се използва обаче и когато е изрично посочено в правна разпоредба. В настоящото ръководство лице, кандидатстващо за международна закрила, чиято възраст не е установена или се поставя под въпрос, се нарича също **кандидат** или **лице**. Настоящото ръководство се прилага както за непридружени, така и за придружени деца, като са включени съответните позовавания.

Експертна група за оценка на възрастта: мултидисциплинарен екип, който работи съвместно за оценяване на възрастта чрез анализ на различни фактори: физически, психологически, фактори, свързани с развитието, средата и културата. Групата се състои от специалисти, участващи в тази конкретна оценка на възрастта, и може да включва социални работници, (етно)антрополози, детски психолози, лекари (педиатри или други медицински специалисти) и културен посредник.

Законен представител: правен съветник, адвокат, признат или одобрен съгласно националното право, който предоставя правна помощ и представителство за обжалването или правното средство за защита на решението за предоставяне на убежище. Правна помощ и представителство ⁽¹⁰⁾ означава индивидуална, задълбочена и персонализирана помощ за подготовка на документите за обжалване, участие в изслушването и т.н. За да се гарантира ефективното упражняване на правото на

⁽⁷⁾ Terry Smith & Laura Brownlees, *Age Assessment: A Technical Note* (Оценка на възрастта: Техническа бележка), УНИЦЕФ, януари 2013 г., <https://www.refworld.org/reference/themreport/unicef/2013/en/90892>.

⁽⁸⁾ Cleveland Clinic. 2025 г. „Biological Age: What It Is and How You Can Measure It.“, *Health Essentials*, 10 януари 2025 г., https://health.clevelandclinic.org/biological-age?utm_source=chatgpt.com.

⁽⁹⁾ Съображение 25 от Регламента относно скрининга: [Регламент \(ЕС\) 2024/1356](#) Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 г. за въвеждане на скрининг на граждани на трети държави на външните граници и за изменение на регламенти (ЕО) № 767/2008, (ЕС) 2017/2226, (ЕС) 2018/1240 и (ЕС) 2019/817 (ОВ L, 2024/1356, 22.5.2024 г.).

⁽¹⁰⁾ Член 17 от РППУ.

ефективни правни средства за защита, законният представител следва да бъде на разположение незабавно след уведомяването за отрицателното решение. За да се гарантира ефективното упражняване на правото на ефективни правни средства за защита, законният представител следва да бъде на разположение незабавно след уведомяването за отрицателното решение.

Инвазивен ⁽¹¹⁾ или **натрапчив**: това понятие обикновено се използва във връзка с медицински процедури и означава въвеждането на инструменти или други предмети в тялото или телесните кухини, като включва дори рязане на тъкани. Когато даден метод за оценка е инвазивен, той вероятно ще има отрицателно или нежелано въздействие върху психосоциалното благосъстояние на лицето. Това включва не само медицински интервенции, но и практики като прегледи на голо тяло или фотографиране на части от тялото (които се включват в досието на кандидата). Въпреки че не са физически инвазивни в медицински смисъл, тези практики се считат за натрапчиви и могат да имат сходно въздействие върху достойнството и благосъстоянието на кандидата.

Настойник ⁽¹²⁾ или **представител** ⁽¹³⁾: независимо лице, определено от компетентен орган да защитава висшите интереси и общото благосъстояние на непридруженото дете. За тази цел настойникът представлява детето и действа от негово име, като допълнение на неговата правоспособност, когато е необходимо. Двете понятия се считат за синоними и се използват в Пакта. По практически съображения в настоящото ръководство ЕУАА отдава предпочитание на понятието „настойник“.

Непридружено дете използва се като синоним на „**непридружен ненавършил пълнолетие**“, означава дете/ненавършило пълнолетие лице, което пристига на територията на държавите от ЕС+ и което не е придружено от пълнолетен, който носи отговорност за него, независимо дали по силата на закон или според практиката в съответната държава, и за времето докато грижата за него не бъде реално поета от такова лице/пълнолетен. Това включва дете/ненавършило пълнолетие лице, което е оставено непридружено след влизането му на територията на държавите от ЕС+ ⁽¹⁴⁾. Понятието обхваща и **отделени от семействата си деца**, което означава деца, придружени от роднини или други пълнолетни членове на семейството, които не са техните родители или законни настойници.

⁽¹¹⁾ Определение в Оксфордски онлайн тълковен речник: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/us/invasive>.

⁽¹²⁾ В съответствие с член 3, параграф 18 от [Регламент \(ЕС\) 2024/1347](#) (Регламент относно определянето на лицата, на които е предоставена международна закрила (Регламент относно определянето)): „настойник“ означава физическо лице или организация, включително публичен орган, определени от компетентните органи да помагат на непридружен ненавършил пълнолетие, да го представляват и да действат от негово име, по целесъобразност, за да се гарантира, че непридруженият ненавършил пълнолетие може да се ползва от правата и да изпълнява задълженията си по настоящия регламент, като в същото време защитават неговия висш интерес и общо благосъстояние.“ На практика настойникът често е приравнен с фигурата на представителя или социалния работник.

⁽¹³⁾ Понятието „представител“ се използва в: новата Директива относно условията на приемане (ДУП (2024 г.)) ([Директива \(ЕС\) 2024/1346](#)); РППУ, РУУМ ([Регламент \(ЕС\) 2024/1351](#)), Регламента относно скрининга ([Регламент \(ЕС\) 2024/1356](#)) и Регламента за Евродак III ([Регламент \(ЕС\) 2024/1358](#)). Понятието „настойник“ се използва в контекста на Регламента относно определянето на лицата, на които е предоставена международна закрила. Съгласно съответните определения те имат същата роля, но различни задачи. За да се гарантира обаче приемствеността на представителството на непридружени ненавършил пълнолетие, настойникът в контекста на Регламента относно определянето на лицата, на които е предоставена международна закрила, може да бъде същото лице като представителя, определен в контекста на ДУП (2024 г.) и РППУ.

⁽¹⁴⁾ Член 3, параграф 7 от РППУ и член 3, параграф 11 от Регламента относно определянето на лицата, на които е предоставена международна закрила.

Основателни съмнения: основателни съмнения възникват, когато посочената възраст на дадено лице не може да бъде потвърдена или е опровергана след проверка на възрастта — включително след изслушване на обясненията на кандидатите, преглед на наличните документи и разглеждане на други относими доказателства и данни. В такива случаи събраната информация не подкрепя в достатъчна степен достоверността на посочената възраст и може да се наложи оценка на възрастта.

Оценяващи или оценяващи възрастта: специалисти, натоварени със задачата да оценяват възрастта на лицата, които са посочили възраст, която предизвиква съмнение, по-специално в контекста на миграцията и убежището.

Правен съветник: правен консултант, който е признат или одобрен съгласно националното право да предоставя правни съвети, или лице, на което е възложено да предоставя правни консултации ⁽¹⁵⁾.

Проверка на възрастта: първоначалната стъпка за установяване на факти, предприета от компетентния служител по време на проверката на самоличността. Този етап обикновено се провежда по време на процеса на идентификация и включва няколко целенасочени въпроса за събиране на основна лична информация и всякаква налична документация. Той не представлява пълно интервю, а е по-скоро част от проверките за самоличност или уязвимост, насочени към установяване дали посочената възраст изглежда достоверна при възникване на първоначални съмнения. Устното разпитване на този етап трябва да бъде кратко и съответстващо на ситуацията, като се съсредоточава върху основни биографични данни (като име, дата и място на раждане, членове на семейството, документи, които кандидатът може да притежава и да представи, както и документи, които могат да бъдат предоставени и изглеждат фалшифицирани или неправомерно придобити/използвани). Това се прави, за да се провери дали съществуват сериозни съмнения относно посочената възраст. Извършва се обикновено по време на първоначалните проверки (напр. скрининг на границата). Ако продължават да съществуват сериозни съмнения, случаят трябва да бъде отнесен до решаващия орган, който да прецени дали те са действително основателни и дали може да е необходима официална оценка на възрастта.

Процес за оценка на възрастта: процедурата, извършвана от компетентните органи за определяне на възрастта (хронологична възраст или възрастова група) на кандидата, за да се установи дали кандидатът е дете или пълнолетен.

Решаващ орган: националният орган, който отговаря за разглеждането на молбите за международна закрила ⁽¹⁶⁾, и отговорният субект, който решава дали да се извърши оценка на възрастта. Той е и компетентният орган, който взема окончателното решение относно възрастта на кандидата след като оценката е приключила ⁽¹⁷⁾.

Хронологична възраст ⁽¹⁸⁾: възрастта, която се измерва в години, месеци и дни от момента, в който лицето е родено.

⁽¹⁵⁾ Съображение 14 от РППУ.

⁽¹⁶⁾ Член 3, параграф 16 и член 4, параграф 1 от РППУ.

⁽¹⁷⁾ Член 25, параграф 1 от РППУ.

⁽¹⁸⁾ УНИЦЕФ *Technical note on age assessment* (Техническа бележка относно оценяването на възрастта), 2013 г., цитирана по-горе, бележка под линия. [7](#).

1. Значението на възрастта

Възрастта е основен аспект на **самоличността** и определя връзката между лицето и държавата. Децата са отделна група, която има специфични права, нужди и привилегии до навършване на 18 години в съответствие с член 1 от КПД ⁽¹⁹⁾.

Член 1 от КПД

„... дете означава всяко човешко същество на възраст под 18 години освен ако съгласно закона, приложим за детето, пълнолетието настъпва по-рано“.

Във всички държави — членки на Европейския съюз, пълнолетие се навършва на 18 години. В националните закони е възможно да бъдат предоставени определени права и задължения на по-ранна възраст, като например правото на брак, наказателна отговорност или правоспособност за извършване на някои административни актове. В обществото съществуването и самоличността на детето се признават официално чрез регистрацията на раждането, както е установено в членове 7 и 8 от КПД.

Забележка относно актовете за раждане ⁽²⁰⁾: актът за раждане, получен след регистриране на раждането, представлява доказателство за законната самоличност на лицето. Той се счита за „основен документ“, необходим за кандидатстване за други документи, включително паспорт. Осигуряването на акт за раждане на децата веднага след раждането, а не на по-късен етап, е от съществено значение, за да се гарантира, че те могат да потърсят правата си и да получат достъп до здравни услуги, социално осигуряване и други услуги.

Според данни на УНИЦЕФ, в някои държави — включително Сомалия, Еритрея, Етиопия и Афганистан — едно от всеки четири деца под петгодишна възраст остава нерегистрирано при раждане ⁽²¹⁾. **Ниските нива на регистрацията на ражданията** създават сериозни затруднения за по-голямата част от децата в тези държави да удостоверят своята самоличност и възраст чрез документи, което може да ги остави без гражданство, без закрила и лишени от права.

Освен самата регистрация УНИЦЕФ ⁽²²⁾ подчертава значителната разлика между броя на децата, чието раждане е регистрирано, и тези, които притежават **акт за раждане**.

⁽¹⁹⁾ Общо събрание на ООН, [Конвенция за правата на детето, Организация на обединените нации](#), цитирано по-горе, бележка под линия 4.

⁽²⁰⁾ УНИЦЕФ, *Birth Registration for All Child by 2030: Are We on Track?* (Регистриране на раждането на всяко дете до 2030 г.: Движим ли се по план?), данни на УНИЦЕФ, <https://data.unicef.org/resources/birth-registration-for-every-child-by-2030/>.

⁽²¹⁾ УНИЦЕФ, *Birth Registration* (Регистрация на ражданията), данни на УНИЦЕФ, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/birth-registration/>.

⁽²²⁾ УНИЦЕФ, *Birth Registration for All Child by 2030: Are We on Track?* (Регистриране на раждането на всяко дете до 2030 г.: Движим ли се по план?), цитирано по-горе, бележка под линия 20.

Приблизително 508 милиона деца на възраст под пет години са регистрирани в световен мащаб, но около 70 милиона от тях не разполагат с доказателство за регистрация под формата на акт за раждане. В зони на конфликти, когато бунтовници или други недържавни формирания поемат функциите по гражданска регистрация и издават актове за раждане, тези актове или регистрации често не се признават от правителствата или на международно равнище, или могат да бъдат използвани за преследване на лица, за които се предполага, че имат връзки с другата страна в конфликта (за което се съобщава например в Сирия или Украйна ⁽²³⁾).

В КПД се приема, че всяко дете има право на самоличност и гражданство.

Член 7, параграф 1 от КПД

Детето следва да бъде регистрирано незабавно след раждането му и от рождение има право на име ... гражданство и доколкото е възможно, ... да познава и да бъде отглеждано от своите родители.

Ако дадено лице загуби по неправомерен начин самоличността си, държавата трябва да я възстанови и да гарантира признаването на неговите права. Съгласно член 8, параграф 2 от КПД **запазването и възстановяването на самоличността на дадено лице** е задължение, което се разпростира върху всички държави, страни по конвенцията, а не само върху собствената държава на лицето.

Възрастта може да представлява **съществен факт** в молбите за международна закрила, когато преживявания, като например ранен брак, принудително набиране, трафик на деца или други форми на малтретиране и дискриминация, се разглеждат като специфични форми на преследване на децата. В съответствие с Регламента относно определянето на лицата, на които е предоставена международна закрила ⁽²⁴⁾, актовете на преследване могат да бъдат под формата на действия, насочени срещу лицата, по причина на техния пол или срещу деца ⁽²⁵⁾. В този контекст, при оценяването на молбите на деца, държавите членки следва да отчитат специфичните за децата форми на преследване, като наемане на ненавършили пълнолетие, генитално осакатяване, принудителни бракове, трафик на деца, детски труд и трафик с цел сексуална експлоатация ⁽²⁶⁾.

Въоръжените конфликти и войните засилват съществуващите пречки за регистрацията на ражданията, например поради унищожаване на архиви, опасен достъп до местните

⁽²³⁾ Hampton, K. (2019 г.) [Born in the twilight zone: Birth registration in insurgent areas](#) (Родени в зоната на здрача: Регистрация на ражданията в бунтовнически зони), *International Review of the Red Cross* (Международен преглед на Червения кръст), 101(911), стр. 507–536.

⁽²⁴⁾ [Регламент \(ЕС\) 2024/1347](#) на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 г. относно стандартите за определянето на гражданите на трети държави или лицата без гражданство като лица на които е предоставена международна закрила, за единен статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, и за съдържанието на предоставената закрила, за изменение на Директива 2003/109/ЕО на Съвета и за отмяна на Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета (ОВ L, 2024/1347, 22.5.2024 г.).

⁽²⁵⁾ Член 9, параграф 2, буква е) от Регламента относно определянето.

⁽²⁶⁾ Съображение 37 от Регламента относно определянето.

органи или срив на административните системи. Въпреки това в зони на въоръжен конфликт необходимостта от регистрация на ражданията и наличието на граждански документи става още по-важна. Тези документи са от съществено значение за събирането на семействата, за достъпа до хуманитарна помощ и за осигуряването на основни услуги като образование и здравеопазване.

Културните фактори също могат да оказват влияние върху определянето на възрастта. В някои култури навлизането в зряла възраст се отбелязва с физически промени или социални събития като брак, раждане на дете и др., а не с [хронологичната възраст](#). В определени общности неформални практики като ритуали на посвещаване, традиции или културни събития, бележещи прехода към зрелостта, влияят върху това как детето се възприема в рамките на общността. Например, някои ритуали на преход могат да доведат до това детето да бъде считано за „зряло“ и да бъде третирано като пълнолетно лице. Поради това децата от тези региони може да не знаят точната си възраст или да не разбират значението ѝ в западните общества, което води до неяснота относно датата на раждане или възрастта им.

Други **фактори** — като например произход от селски район, където децата често се раждат у дома и без достъп до служби за регистрация, нисък социално-икономически статус или принадлежност към малцинство или специфична социална група (например племе или каста) — също могат да ограничат възможностите за регистрация на дете.

Освен това **липсата на осведоменост** относно значението на регистрацията на ражданията или непознаването на условията и административните изисквания (такси, срокове и др.) оказват влияние върху равнищата на регистрация.

Таблица 1. Процент на регистрираните раждания при първите 5 националности на непридружени деца, подали молби за убежище в държавите от ЕС+ през 2023 г.

Държави	Регистрация на ражданията (%)
Сомалия	3 %
Пакистан	42 %
Афганистан	42 %
Гамбия	59 %
Гвинея	62 %

Източник: [EUAA data analysis of unaccompanied minors in 2023, Fact Sheet No 29](#) (Анализ на данните на EUAA относно непридружените ненавършили пълнолетие лица през 2023 г., Информационен фиш № 29) и [Регистрация при раждане — данни на УНИЦЕФ](#).

Освен това **основаната на пола дискриминация**, заложена в законодателството за регистрация на ражданията в различни държави, ограничава възможността на жените да регистрират раждането на своите деца. В някои случаи единствено бащите или други членове на семейството от мъжки пол имат право да регистрират раждане, докато майките са изключени от това право или се допускат само по изключение, напр. когато бащата е починал или отсъства. В някои държави са наложени допълнителни условия, в

които се изисква майките да докажат наличието на брак, за да регистрират раждането. Това засяга особено извънбрачни деца, което увеличава риска от липса на гражданство (например когато майката не може да предаде своето гражданство на децата си) и ограничава достъпа им до права и услуги.

2. Права и процедурни гаранции

Децата имат право и следва да се ползват от допълнителни процедурни гаранции и специални условия на приемане, съобразени с техните потребности, за да се гарантира зачитането на техните права и благосъстояние.

Когато органите имат основателни съмнения относно възрастта на дадено лице и се прецени, че е необходима оценка на възрастта, трябва да се прилага мултидисциплинарен и съобразен с детето подход.

- Следва да се приложи **каскаден подход** ⁽²⁷⁾, който започва с мултидисциплинарна оценка, включваща различни немедицински методи, като преглед на документи, интервюта, психосоциална оценка и визуална оценка въз основа на външния вид или други показатели. Само ако тези стъпки не доведат до категоричен резултат, следва да се обмисли извършването на медицински прегледи, като се спазва същата логика **на поетапно преминаване от процедура с най-ниска до най-висока степен на инвазивност**. С тази поетапна методология се гарантира, че оценката на възрастта остава пропорционална, зачита достойнството и благосъстоянието на лицето и е изцяло в съответствие с принципа на висшите интереси на детето (ВИД), като по този начин се укрепва съобразеният с правата характер на процеса ⁽²⁸⁾.
- **Мултидисциплинарната оценка на възрастта** представлява съчетание от немедицински методи за оценка на възрастта, прилагани от различни специалисти. Тези методи обикновено включват:
 - интервюта за оценка на възрастта, основани на спомени за известни събития и преглед на съществуващите доказателства (повече информация може да се намери в [Приложение 1 — Интервю за оценка на възрастта](#));
 - психосоциална оценка (не се прилага във всички случаи; повече информация може да се намери в [Приложение 2 — Психосоциална оценка](#));
 - други немедицински методи.

Тази оценка следва да се извършва от специалисти с експертен опит в приблизителната оценка на възрастта и развитието на децата, като например социални работници, (етно-) антрополози, психолози или педиатри, за да се оценят различни фактори, като например физически и психически фактори, както и фактори, свързани с развитието, околната среда, културата ⁽²⁹⁾, и да се направи по-задълбочен анализ на доказателствата. Оценката следва да се извършва в подходяща среда чрез подход, ориентиран към

⁽²⁷⁾ Използва се понятието „каскаден“, тъй като подходът надхвърля обикновената последователност от две стъпки: той включва принципа винаги да се започва с най-малко инвазивните методи и да се преминава към по-инвазивни само когато това е строго необходимо. Тази логика се прилага за целия процес за оценка на възрастта — като се започне с документни доказателства, продължи се с интервюта и психосоциални оценки и се стигне до медицински изследвания единствено като крайна мярка, като при това се дава приоритет на методите без облъчване пред тези, които включват облъчване. Следователно „каскадният подход“ не е реторично понятие, а отразява изискването по закон приоритизиране въз основа на инвазивността и пропорционалността (вж. съображение 37 от РППУ).

⁽²⁸⁾ Концепцията за „каскаден подход“ е добре утвърдена в практиката. Въведена е във второто издание на ръководството за оценка на възрастта и е широко разпространена чрез материали на ЕУАА; вж. [видеоматериала на ЕУАА относно оценката на възрастта за специалисти в областта на убежището](#).

⁽²⁹⁾ Съображение 37 от РППУ.

детето, с помощта на устен преводач/културен посредник и в присъствието на настойника.

- Когато след мултидисциплинарната оценка все още има основателни съмнения относно възрастта на кандидата, като крайна мярка ⁽³⁰⁾ могат да се използват **медицински прегледи**, при които „се избират възможно най-малко инвазивните начини“ ⁽³¹⁾. На практика това означава, че медицинските прегледи следва да бъдат строго ограничени до това, което е необходимо и пропорционално, че трябва да се използва възможно най-малко инвазивният метод и да се зачита изцяло личното достойнство.
- Резултатите трябва да бъдат оценени заедно в цялостна оценка, което позволява да се получи възможно най-надеждният резултат ⁽³²⁾.
- Трябва да се гарантира, че **детето, е информирано и получава** подходяща подкрепа (своевременно и по подходящ за децата начин ⁽³³⁾), включително относно последствията от отказ да се подложи на процедура за оценяване на възрастта ⁽³⁴⁾. **Съгласие трябва да бъде дадено** както от детето, така и от неговия настойник.
- От особено значение е, че щом на който и да е етап бъдат събрани достатъчни доказателства за преодоляване на първоначалните съмнения относно възрастта, **процедурата следва да бъде прекратена** и резултатът да бъде съобщен, без да е необходимо да се изчерпват всички възможни стъпки. Това **гарантира устойчиво и ефективно управление на случаите**.
- На кандидата следва да бъде предоставена възможност да оспори резултатите от процеса за оценка на възрастта като част от жалбата срещу първоинстанционното решение или чрез отделна процедура, в зависимост от приложимата национална рамка.

Свързана публикация на ЕУАА

ЕУАА, [Practical Guide on Evidence and Risk Assessment](#) (Практическо ръководство относно оценката на доказателствата и риска), януари 2024 г.

Макар да се допуска гъвкавост в зависимост от националния контекст, в РППУ се посочва, че започването на оценка на възрастта е отговорност на решаващия орган. Следва да се прави разграничение между деца, които не са подали молба за убежище, и деца, които вече са кандидатствали за убежище. Решаващият орган е отговорен единствено за определянето на възрастта на децата, които са подали молба за убежище. Оценката на възрастта може да бъде извършена от квалифицирани

⁽³⁰⁾ Член 25, параграф 2 от РППУ.

⁽³¹⁾ Член 25, параграф 3 от РППУ.

⁽³²⁾ Съгласие се иска само за медицинския преглед, а не за цялата процедура за оценяване на възрастта — член 25, параграф 4 от РППУ, като допълнителна предпазна мярка се препоръчва също така да се иска информирано съгласие, когато е целесъобразно и в съответствие с националната практика, за други етапи от определянето на възрастта (напр. психосоциални интервюта).

⁽³³⁾ Това може да включва използването на многоезични писмени материали, адаптирани към ниско равнище на грамотност, както и подкрепата на културни посредници или устни преводачи. Подобни мерки са от съществено значение, за да се гарантира, че кандидатът действително разбира целта на процедурата за оценяване на възрастта, отделните ѝ етапи и възможните последици от отказ за участие.

⁽³⁴⁾ Член 25, параграфи 4 и 5 от РППУ.

специалисти, които не са свързани с решаващия орган; въз основа на резултатите от оценката на възрастта и заключенията на участващите експерти, решението относно възрастта се взема от решаващия орган. РППУ не възпрепятства решаващия орган да възложи провеждането на оценката на други квалифицирани органи ⁽³⁵⁾, нито възпрепятства самия решаващ орган, **който носи крайната отговорност за решението относно възрастта**, да извърши оценката пряко.

РППУ не се прилага преди дадено лице да изрази намерение да подаде молба за убежище и съответно не се предвижда участието на решаващия орган. В такива случаи всички проверки или определения, свързани с възрастта, попадат в компетентността на националните органи извън процедурата за предоставяне на убежище.

В контекста на процедурата по скрининг това означава, че по отношение на кандидат за убежище **органът за скрининг не може да пристъпи към оценка на възрастта**. При съмнения относно възрастта, посочена от кандидата, проверяващият орган **трябва да отнесе случая до решаващия орган**, който ще прецени съмненията и:

- ще проведе процедура за оценяване на възрастта; или
- ще реши да възложи оценката на възрастта на друг орган; или
- ще заключи, че оценка на възрастта не е необходима ⁽³⁶⁾.

Лице, подложено на оценка на възрастта, следва да се счита за ненавършило пълнолетие, докато не бъде потвърдено, че е пълнолетно. Всъщност, решаващият орган не може да приеме, че дадено лице е пълнолетно, без да разполага с доказателства, които да подкрепят това заключение. От особена важност е, че такова решение не може да бъде взето единствено въз основа на външния вид.

2.1. Висш интерес на детето

Висш интерес на детето в РППУ

Съображение 37 — Във всички случаи оценките на възрастта следва да се извършват по начин, по който се отчита на първо място висшият интерес на детето **по време на цялата процедура**.

Член 22, параграф 1 — При прилагането на настоящия регламент висшият интерес на детето представлява съображение от първостепенно значение за компетентните органи.

За да се гарантира защитата на висшият интерес на детето, при липса на отговорен пълнолетен или на родител(и), определеният настойник или лицето, временно

⁽³⁵⁾ Например, други компетентни органи като съдилища за непълнолетни, социални служби или други доставчици на услуги.

⁽³⁶⁾ Член 25, параграф 1 и съображение 36 от РППУ.

изпълняващо функциите на настойник ⁽³⁷⁾, трябва да подкрепя и подпомага лицето, което се предполага, че не е навършило пълнолетие, през целия процес за оценка на възрастта.

Графикът, методите и условията на оценката **трябва** да поставят на преден план правата, достойнството и благосъстоянието на лицето, за което се предполага, че е дете. Това включва отчитане на неговите специални потребности и на собствените му възгледи, с подкрепата на устен преводач/културен посредник, когато е необходимо, като се използват най-малко инвазивните налични методи. Освен това, когато резултатът от оценката на възрастта не е категоричен по отношение на възрастта или сочи възрастова група, която е под 18 години, държавите членки трябва да приемат, че кандидатът е непълнолетен ⁽³⁸⁾.

Не забравяйте

Отчитането на висшия интерес на детето не е еднократна дейност, а **непрекъснат процес**, който трябва да се преразглежда всеки път, когато се вземат решения, засягащи детето, в отсъствието на неговите родители или на пълнолетното лице, което отговаря за него. За повече информация вж. практическото ръководство на ЕУАА относно висшия интерес на детето ⁽³⁹⁾.

В сценариите по-долу се предоставят практически примери за отчитане на висшия интерес на детето при оценката на възрастта.

Сценарий 1

Кандидатът пристига на мястото за скрининг заедно с няколко други кандидати. Ситуацията на голям приток на лица надхвърля капацитета на органите. Кандидатът заявява, че е пълнолетен, но след наблюдение двама служители по скрининга са на мнение, че изглежда като дете. Налице са и признаци за трафик на хора, които биха могли да обяснят защо кандидатът твърди, че е пълнолетен. Служителите по скрининга отразяват своите наблюдения (признаците за трафик на хора) и съмненията си относно възрастта (заявеното пълнолетие) във формуляра за скрининг, който трябва да бъде споделен с отговорните служители на решаващия орган.

⁽³⁷⁾ Член 23, параграф 2, буква а) от РППУ.

⁽³⁸⁾ Член 25, параграф 2 от РППУ.

⁽³⁹⁾ EASO, [Практическо ръководство относно висшия интерес на детето](#), февруари 2019 г. Новото издание на настоящото ръководство във връзка с Пакта е в процес на разработване и ще бъде на разположение през 2026 г.

Съображения относно висшия интерес на детето	Защитата на лицето, за което се предполага, че е дете, е първостепенно съображение. Трябва да се намеси звеното/ органът за борба с трафика на хора ⁽⁴⁰⁾). Следва да се извърши оценка на риска, за да се потвърди дали кандидатът действително е жертва на трафик на хора. Органите назначават временен настойник, който да информира кандидата относно процедурата за предоставяне на убежище и процедурата за оценяване на възрастта.
Вероятен резултат	Решаващият орган изисква оценка на възрастта, която ще бъде проведена след скрининга, след като кандидатът бъде настанен на подходящо място (приемен център и/или защитен приют в зависимост от оценката на риска, свързан с трафика на хора).

Сценарий 2	Кандидатката представя акт за раждане, от който е видно, че е на 16 години. Тя представя също така училищни документи, но не и документи за самоличност, с които да докаже своята самоличност. Поради тази причина органите първоначално подлагат на съмнение посочената възраст.
Съображения относно висшия интерес на детето	Органите осигуряват достатъчно време, за да изслушат кандидатката, да зададат подходящи въпроси, да проверят информацията, споделена от момичето и подкрепена от наличните документи, които изглеждат автентични.
Вероятен резултат	Решаващият орган приема възрастта, посочена от кандидатката и указана в документите ѝ, и решава, че не е необходима процедура за оценяване на възрастта.

Сценарий 3	Непридружен кандидат твърди, че е на 17 години и 6 месеца. Кандидатът не разполага с документи и е във видимо тежко психологическо състояние. По време на здравните прегледи и оценката на уязвимостта са установени признаци за сексуално малтретиране и експлоатация.
Съображения относно висшия интерес на детето	На кандидата се назначава временен настойник и се насочва към по-задълбочена медицинска оценка (със съгласието на кандидата); при необходимост се осигурява и психологическа помощ. С оглед на високото равнище на психологически затруднения решаващият орган решава да не пристъпва към процедура за оценяване на възрастта, тъй като кандидатът не би могъл да участва в нея ефективно и пълноценно. Решаващият орган приема посочената възраст.

⁽⁴⁰⁾ Член 11, буква а) от [Директива 2011/36/ЕС](#) на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2011 г. относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него и за замяна на Рамково решение 2002/629/ПВР на Съвета (ОВ L 101, 15.4.2011 г.).

Вероятен резултат	Кандидатът се настанява в подходящо място за настаняване, съобразено с неговите потребности, където (при необходимост) може да се осигури медицинско и/или психологическо проследяване. Временният настойник се заменя с постоянен. Тъй като кандидатът е близо до навършване на пълнолетие, след като достигне по-голяма емоционална стабилност, е важно да бъде своевременно информиран за промените в правата и задълженията му, свързани с процедурните гаранции и условията на приемане.
Сценарий 4	Кандидат пристига без документи, удостоверяващи възрастта му. Кандидатът твърди, че е на 17 години и 7 месеца, но служителят по скрининга смята, че е по-възрастен. Социалният работник, който се е срещнал с кандидата по време на проверките за уязвимост, счита, че посочената възраст е напълно правдоподобна, тъй като при етническата група на момчето физическото развитие настъпва по-рано. Очаква се кандидатът да се присъедини към основното си семейство в друга държава (в изпълнение на РУУМ) и това действие е подкрепено от оценка на висшите интереси, извършена в тази връзка.
Съображения относно висшия интерес на детето	Методите за оценка на възрастта не биха могли с висока степен на вероятност да разсеят съмненията, предвид присъщия им диапазон на грешка (± 1 година). Процедурата за оценяване на възрастта би забавила процеса на събиране на семейството, който се подкрепя от оценката на висшите интереси.
Вероятен резултат	Решаващият орган следва препоръките на квалифицираните специалисти (результатите от проверката на уязвимостта и оценката на висшия интерес на детето) и приема, че лицето не е навършило пълнолетие. Взето е решение, че процедура за оценяване на възрастта не би била целесъобразна, тъй като би забавила събирането на семейството и би пренебрегнала информацията, събрана като част от оценката на висшия интерес, при която не са установени съмнения, свързани с възрастта. Това решение отразява колко е важно да се гарантира, че процедурите остават пропорционални и че на висшия интерес на кандидата — включително своевременното събиране на семейството — се дава приоритет.

Свързана публикация на ЕУАА

ЕУАА, [Практическо ръководство относно висшия интерес на детето](#), февруари 2019 г.

Новото издание във връзка с Пакта е в процес на разработване и ще бъде налично през 2026 г.

2.2. Презумпция за непълнолетие

В случай на несигурност презумпцията за непълнолетие служи, за да се гарантира, че органите **третираат кандидата като дете**, когато неговият статут на дете все още не е потвърден, но и не може да бъде отречен. **Кандидатът трябва да бъде третиран като дете и считан за дете**, докато продължават да съществуват съмнения; необходимо е да се прилагат специфични за децата гаранции, за да се осигури тяхната защита, тяхното благосъстояние и защита на правата им.

Когато има несъответствия в изявленията на лицето относно възрастта или личната му история, тези несъответствия не следва **автоматично да водят до извода, че то лъже** за своята възраст. Вместо това следва да се вземат предвид фактори като преживяна травма, стрес, езикови бариери или културно многообразие, които биха могли да повлияят на последователността на техните изявления, и да се търси допълнително изясняване. Освен това този подход се прилага в съответствие с **принципа за ненанасяне на вреда**, според който от органите се изисква да сведат до минимум рисковете и да избягват действия, които биха могли да окажат отрицателно въздействие върху благосъстоянието на кандидата. Третирането на потенциално дете като пълнолетно лице може да го изложи на неподходящи условия (например настаняване при възрастни), да доведе до липса на необходимите гаранции (например липса на помощ от настойник) и до повишена уязвимост (като не бъдат отчетени специалните му потребности). Принципът за ненанасяне на вреда има за цел да се предотврати възникването на подобни ситуации. Процедурата за оценяване на възрастта има за цел да се разсеят съмненията и да се установи възрастта на кандидата. Докато това не бъде постигнато, следва последователно да се прилага презумпцията за непълнолетие: това означава лицето да бъде третирано като дете, да му бъдат осигурени всички гаранции и да му се предоставят условия за прием, подходящи за деца. В практическо отношение администрацията не може просто да пренебрегне твърдението на кандидата относно неговата възраст на етапа на идентификация. Декларираната дата на раждане трябва да бъде надлежно регистрирана, както е посочено от кандидата. Ако органите имат основателни съмнения, те следва да започнат и проведат процедура за оценяване на възрастта, за да установят по законосъобразен начин дали регистрираната информация следва да бъде изменена; в противен случай те са длъжни да приемат декларацията на лицето. Всяка промяна в официалните данни за регистрация или идентификация трябва да се основава следователно на резултата от оценката на възрастта, като по този начин се гарантират както процесуалната справедливост, така и правната сигурност.

В член 23 от РГПУ е установено, че органите трябва също така да **назначат настойник** за всеки непридружен, който твърди, че не е навършил пълнолетие, или когато има основания да се счита, че това е така. Настойникът трябва да бъде на разположение на лицето, за което се предполага, че е дете, през целия процес за оценка на възрастта ⁽⁴¹⁾ и настойничеството трябва да продължи и след това, ако се потвърди, че лицето не е навършило пълнолетие. Същата мярка следва да се разглежда и в случаите, когато дадено лице основателно изглежда ненавършило пълнолетие, но декларира, че е пълнолетно. Комитетът на ООН по правата на детето и Съветът на Европа също препоръчват широко прилагане на **презумпцията за непълнолетие**.

⁽⁴¹⁾ Съображение 35 от РГПУ.

*Държавите следва да гарантират, че лице, което е подложено на оценка на възрастта, се счита, че е **дете, освен ако и докато не бъде определено друго** в рамките на процес за оценка на възрастта ⁽⁴²⁾.*

Важно е да се има предвид, че **тежестта на доказване** лежи върху органите.

Докато **процесът за оценка на възрастта** е в ход, лицето следва да бъде настанено при същите условия на грижа, същите условия и процедурни гаранции, както другите (непридружени) деца ⁽⁴³⁾.

Въпреки че настаняването на (потенциални) млади пълнолетни лица, които твърдят, че са деца, заедно с деца **създава предизвикателства по отношение на тяхната защита**, тези рискове като цяло могат да бъдат управлявани чрез **подходящ надзор и наблюдение**. Това може да включва:

- подходящо съотношение между персонал и настанени лица,
- присъствието на обучен персонал за закрила на детето,
- редовно наблюдение на динамиката на групата,
- ясни правила за поведение за кандидатите; и
- механизми за бързо сигнализиране и реакция при инциденти.

Допълнителните мерки могат да включват **отделни спални помещения** по възрастови групи и пол, структурирани ежедневни рутинни дейности и редовни индивидуални срещи със социални работници или настойници с цел ранно откриване на напрежение или уязвимости.

Тъй като кандидатите, подложени на процедура по оценяване на възрастта, в крайна сметка могат да бъдат признати за деца, **е важно те да не бъдат наказвани през този период**. Поради тази причина използването на специални помещения **не следва да се разглежда като сегрегация**: кандидатите, по отношение на които се извършва оценка на възрастта, следва да продължат да имат достъп до общи зони и дейности под надзора на персонала по приемането, като по този начин се насърчава приобщаването, като същевременно се поддържа безопасна среда за всички. Когато при оценката на възрастта се установи, че лицето е пълнолетно, то следва да бъде уведомено за промяната на мястото за настаняване и възможно най-скоро да бъде преместено в подходящ център.

От друга страна, настаняването на (потенциални) деца в центрове за пълнолетни поражда значително по-сериозни рискове за закрилата, като ги излага на повишен риск от насилие, злоупотреба, експлоатация, negliжиране и повторно травмиране. Това би подкопало международните стандарти за закрила на детето и принципа на висшия интерес на детето. Поради това подобна практика следва стриктно да се избягва. Органите трябва да са наясно, че по-големият и по-опасен риск се крие в третирането на децата като възрастни, а не във временното настаняване на млади пълнолетни лица в условия, подходящи за деца, при осигуряване на необходимия надзор.

⁽⁴²⁾ Насока 2 в: Съвет на Европа, *Recommendation CM/Rec(2022)22 of the Committee of Ministers to member States on human rights principles and guidelines on age assessment in the context of migration* (Препоръка CM/Rec(2022)22 на Комитета на министрите до държавите членки относно принципите на правата на човека и насоките за оценка на възрастта в контекста на миграцията), 2022 г., <https://rm.coe.int/0900001680a96350>.

⁽⁴³⁾ Както е предвидено в член 27, параграф 9, букви в) и г) от ДУП (2024 г.).

Свързана публикация на ЕУАА

За допълнителна информация относно условията на приемане на непридружени деца вж. EASO, [Ръководство на EASO относно условията на приемане на непридружени деца: оперативни стандарти и показатели](#), декември 2018 г.

Стандарти и съдебна практика, определящи процедурите за оценяване на възрастта

Въпреки че в РППУ това не е изрично предвидено като принцип, презумпцията за непълнолетие често се припомня в международните стандарти и съдебната практика като основа за прилагането на съответните процедурни гаранции.

КПД: що се отнася до третирането на непридружени и отделени от семействата си деца извън държавата им на произход, Комитетът по правата на детето подчертава, че самоличността на децата трябва да бъде незабавно определена при пристигането им и че оценяването на възрастта следва да се извършва „по научен, безопасен, и чувствителен към детето и към пола начин, като се избягва всякакъв риск от нарушаване на физическата неприкосновеност на детето, при надлежно зачитане на човешкото достойнство; и, при наличие на оставаща несигурност, на лицето следва да се предостави ползата от съмнението, когато съществува възможност то да е дете“⁽⁴⁴⁾.

Решение по дело *Darboe и Samara/Италия*⁽⁴⁵⁾: Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) установи, че презумпцията за непълнолетие представлява присъщ елемент на закрилата, дължима на непридружени, които се представят за ненавършили пълнолетие. **С презумпцията се задействат процедурни гаранции**, които трябва да съпътстват процедурите за оценяване на възрастта, като се гарантира, че неправилното определяне на дадено лице като пълнолетно няма да доведе до нарушения на правата.

Решение по дело *Hämäläinen/Финландия*⁽⁴⁶⁾: ЕСПЧ подчертава значението на гарантирането на защитни мерки за непридружените деца и признава, че презумпцията за непълнолетие е от съществено значение за осигуряването на тези защитни мерки.

⁽⁴⁴⁾ Комитет на ООН по правата на детето, [Общ коментар № 6 \(2005 г.\) относно третиране на непридружени и отделени от семействата си деца извън тяхната държава на произход](#), 2005 г. Други случаи, отнесени до Комитета по КПД, са: J.A.V./Испания: представен пред Комитета по КПД от петима подрастващи мигранти и лица, търсещи убежище: A.L. от Алжир (16/2017), M.T. от Кот д'Ивоар (17/2017), J.A.V. от Камерун (22/2017) и M.A.V. R.K., и двамата от Гвинея (24 и 27/2017). Всички решения, приети от Комитета между юли 2019 г. и февруари 2020 г., се основават на една и съща отправна точка: процедура за оценяване на възрастта. Във всеки отделен случай Комитетът анализира дали тази процедура нарушава някоя от разпоредбите на Конвенцията и съответно дали самата процедура — и нейният резултат — водят до нарушение на други права на детето.

⁽⁴⁵⁾ ЕСПЧ, решение от 21 октомври 2022 г., [Darboe и Samara/Италия](#), 5797/17, ECLI:CE:ECHR:2022:0721JUD000579717. Резюме, достъпно в [базата данни на ЕУАА за съдебна практика](#).

⁽⁴⁶⁾ ЕСПЧ, решение от 16 юли 2014 г., [Hämäläinen/Finland](#), 37359/09, ECLI:CE:ECHR:2022:0721JUD000579717.

Решение по дело *Ф.В./Белгия* ⁽⁴⁷⁾: случаят се отнася до решение за прекратяване на правото на кандидата да получи подкрепа като непридружен ненавършил пълнолетие след оценка на възрастта. Без да се произнася относно надеждността на костните изследвания, нито относно статута на непълнолетен на кандидата, Съдът установява, че процесът на вземане на решение, довел до решението за прекратяване на правото на кандидата на подкрепа като непридружен ненавършил пълнолетие, не е бил съпътстван от достатъчни гаранции за целите на член 8 от ЕКПЧ, като по този начин единодушно констатира нарушение на този член. По-специално той отбелязва, че не е имало данни кандидатката да е била информирана, че за извършването на медицинското изследване е необходимо нейното съгласие. Освен това Съдът подчерта, че предвид инвазивния им характер медицинските изследвания следва да се извършват само като крайна мярка, когато алтернативните средства за разсейване на съмненията относно възрастта на съответното лице са довели до неубедителни резултати. В тази връзка той отбелязва, че кандидатката е била интервюирана от служител на службата за настояничество, специално обучен за приемане на непълнолетни лица, едва след като са били извършени костните изследвания. Въпреки това едно предварително интервю би могло да помогне да се установи дали съмнението относно нейното непълнолетие може да бъде разсеяно с по-малко инвазивни средства, както и да ѝ даде възможност да получи цялата необходима информация, за да защити ефективно правата си.

О.У.К.А./Дания ⁽⁴⁸⁾: Комитетът на ООН по правата на човека подчерта, че когато лицата първоначално се регистрират като пълнолетни, но по-късно заявят, че са непълнолетни, следва да се направи внимателна преоценка на възрастта им и твърдението не следва автоматично да се отхвърли без подходящи гаранции и надлежно разглеждане.

2.2.1. Оценка на документните доказателства

Когато възникнат съмнения относно твърденията на кандидата, че не е навършил пълнолетие, органите следва първо да разгледат всички **подкрепящи доказателства**, които лицето може да предостави, за да докаже посочената от него възраст. Това включва, например: паспорт, документ за самоличност, карта за пребиваване, документи за пътуване, като например издадените от ВКБООН, религиозни или граждански удостоверения, доказващи гражданското състояние (брак, раждане, семейна книжка), училищни удостоверения, документи за ваксинации на кандидата или член на семейството, в които се посочва възрастта на кандидата.

Представените документи не следва да се считат за невалидни, освен ако може да се докаже, че са придобити, манипулирани или подправени чрез измама.

⁽⁴⁷⁾ ЕСПЧ, решение от 6 март 2025 г. по дело [Ф.В./Белгия](#), 47836/21, ECLI:CE:ECHR:2025:0306JUD004783621 (на френски език). Резюме, достъпно в [базата данни на ЕУАА за съдебна практика](#).

⁽⁴⁸⁾ Комитет на ООН по правата на човека, [Views adopted by the Committee under article 5 \(4\) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2770/2016](#) (Становища, приети от Комитета съгласно член 5, параграф 4 от Факултативния протокол относно Уведомление № 2770/2016), CCPR/C/121/D/2770/2016, 7 ноември 2017 г.

Член 25, параграф 1 от РППУ

За целите на оценката на възрастта наличните документи се считат за истински, освен ако няма доказателства за противното, и се вземат предвид изявленията на ненавършилите пълнолетие.

Ако националните органи подозират, че даден документ е подправен, те могат да поискат проверка. Въпреки това изискването за удостоверяване на документи от страната на произход е не само обременяващо, но може да представлява и потенциален риск за закрилата на съответния кандидат. В тази връзка следва да се има предвид член 7, параграф 2, буква б) от РППУ, в който се предвижда, че „органите [...] не получават от предполагаемите извършители на преследвания или тежки посегателства информация по начин, който би довел до узнаването от страна на тези субекти, че е отправена молба от кандидата“. Не може да се изиска проверка на документи от държавата на произход, ако кандидатът е изразил желание да поиска международна закрила, ако възникне евентуална необходимост от международна закрила или ако съществува риск от преследване.

Като се има предвид, че кандидатите могат да идват от райони, засегнати от конфликти и войни, често се случва те да разполагат единствено със снимки на своите документи, съхранявани в мобилния им телефон или в електронна поща.

В такъв случай снимките или сканираните копия следва да се оценяват, като се взема предвид тяхната доказателствена тежест. Въпреки че трябва да се признае практическата реалност, в която кандидатите често разчитат на цифрови копия, органите следва да останат бдителни по отношение на риска от фалшифициране или манипулиране. Поради това такива копия или сканирани копия следва да бъдат оценявани заедно с изявленията на кандидата.

Практически пример

Кандидат представя следните документи:

- **снимка на паспорт**, запазена на мобилен телефон, като оригиналът е бил изгубен по време на пътуването;
- **сканиран акт за раждане**, изпратен по електронна поща от член на семейството от чужбина;
- фотокопие на **регистрационна карта на ВКБООН**;
- **семейна книга**, снимана страница по страница;
- **училищна диплома или картон за ваксинации** в цифров формат.

Надеждността на такива документи може да бъде оценена чрез анализ на елементи като съответствието на личните данни в различните документи, видими официални печати или подписи, метаданни (напр. датата, на която е направена снимката) или дали документът съответства на вече известна информация за кандидата. В същото време органите следва да останат бдителни по отношение на възможно фалшифициране или манипулиране, като например изрязани печати, неправилно съчетани шрифтове или видими следи от цифрово редактиране. Когато продължават да съществуват основателни съмнения, стойността на тези копия може да бъде преценена спрямо други доказателства (напр. интервюта, свидетелски показания или информация от признати организации). Стъпки за проверка следва да се предприемат само ако не застрашават кандидата; следва да се спазва принципът на поверителност ⁽⁴⁹⁾.

Поради това **не следва да се изисква удостоверяване на автентичността** ⁽⁵⁰⁾, когато са налице други косвени доказателства, които подкрепят твърдението, че лицето не е навършило пълнолетие.

2.2.2. Обосновка за провеждане на процедура за оценяване на възрастта

Оценката на възрастта не може да бъде рутинна практика; тя следва да се извършва само когато **има основателни съмнения относно** посочената от лицето възраст. Подобни съмнения могат да възникнат, когато посочената възраст не може да бъде потвърдена или опровергана от наличните доказателства след изслушване на кандидата, събиране на относимите документи и информация и разглеждане на други фактори.

Както е предвидено в РППУ, когато информацията, получена след изслушване на кандидата и събиране на наличните доказателства или други признаци, не може да разсее съмненията на органите (поради несъответствия или противоречия), „решаващият орган **може** да възложи извършването на мултидисциплинарна оценка, включително психосоциална оценка“ ⁽⁵¹⁾ за определяне на възрастта на кандидата.

Като разпоредба, с която се дава „**възможност**“, в член 25, параграф 1 от РППУ се посочва, че решението за започване на процедура за оценяване на възрастта **е дискреционно и не представлява задължение**. При съмнения органите могат да приложат принципа на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства и кандидатът може да бъде **обявен за ненавършил пълнолетие, без да се извършва оценка на възрастта** (вж. раздела относно [сценариите](#) по-горе).

Ако обаче органите имат основателни съмнения относно възрастта на кандидат, който, ако е пълнолетно лице, би бил обект на задължителната процедура на границата, лицето трябва (временно) да бъде включено в **процедурата на границата за предоставяне на убежище** и да му бъдат предоставени условия за приемане, адаптирани за непридружени деца; в този случай определянето на възрастта е задължително ⁽⁵²⁾. За повече подробности вж. предстоящите насоки на Европейската комисия относно процедурите на границата за предоставяне на убежище и връщане.

⁽⁴⁹⁾ Член 7, параграф 1 от РППУ.

⁽⁵⁰⁾ Член 25, параграф 1 от РППУ.

⁽⁵¹⁾ Член 25, параграф 1 от РППУ.

⁽⁵²⁾ Член 53, параграф 1, второ изречение от РППУ.

Обобщение

- Първоначални съмнения могат да възникнат поради липсващи документи, незначителни несъответствия или субективни впечатления за възрастта. Тези съмнения могат, но не е задължително, да бъдат разрешени чрез предварителна проверка на възрастта. Ако бъде намерено решение, не се налага да се извършва оценка на възрастта.
- Основателните съмнения могат да произтичат от фактически противоречия, противоречия в изявленията на кандидата, несъответствия в официалните документи или невъзможността да се изяснят несъответствията по време на предварителната проверка на възрастта. В такива случаи може да се пристъпи към искане на процедура за оценяване на възрастта.

2.3. Настояничество или представителство

За непридружените деца следва да бъде назначен настойник ⁽⁵³⁾ или, когато не може бързо да бъде определен постоянен настойник, [временен настойник](#) ⁽⁵⁴⁾ във възможно най-кратък срок. Това е необходима предпазна мярка, за да се гарантира висшият интерес на детето по време на цялата процедура за предоставяне на убежище и процеса за оценка на възрастта (вж. раздел [2.1 Висш интерес на детето](#)). Организации или физически лица, които са или потенциално биха могли да бъдат в конфликт на интереси с непридруженото ненавършило пълнолетие лице, не могат да бъдат назначени за настойници. В Пакта се подчертава също така важноста на тясното сътрудничество с националните органи за закрила на детето от момента на скрининга, като се изисква възможно най-бързо назначаване на лице с подходяща експертиза за оказване на помощ на детето ⁽⁵⁵⁾.

Настойник се определя **в срок от 15 дни** ⁽⁵⁶⁾ след подаването на молбата. В изключителни ситуации, включително при непропорционално голям брой заявления, този срок може да бъде удължен с **10 работни дни** ⁽⁵⁷⁾.

⁽⁵³⁾ Член 2, параграф 12 от РУУМ; член 3, параграф 18 и член 33 от Регламента относно определянето на лицата, на които е предоставена международна закрила, член 11, параграф 3 от Регламента относно скрининга, член 23, параграф 2 от РППУ, член 14, параграф 1 от [Регламент \(ЕС\) № 603/2013](#) на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. за създаване на система Евродак за сравняване на дактилоскопични отпечатащи с оглед ефективното прилагане на Регламент (ЕС) № 604/2013 за установяване на критерии и механизми за определяне на държавата членка, компетентна за разглеждането на молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство и за искане на сравнения с данните в Евродак от правоприлагащите органи на държавите членки и Европол за целите на правоприлагането и за изменение на Регламент (ЕС) № 1077/2011 за създаване на Европейска агенция за оперативното управление на широкомащабни информационни системи в областта на свободата, сигурността и правосъдието (преработен текст) (ОВ L 180, 29.6.2013 г.).

⁽⁵⁴⁾ Член 23, параграф 2, буква а) от РППУ.

⁽⁵⁵⁾ Член 23, параграф 2 от РППУ.

⁽⁵⁶⁾ Член 23, параграф 2 от РППУ.

⁽⁵⁷⁾ Член 23, параграф 3 от РППУ и член 23 от РУУМ.

Задачи на настойника във връзка с определянето на възрастта

Преди да започне процесът за оценка на възрастта, (временният) настойник трябва да разполага с достатъчно време, за да се подготви, да информира кандидата и да се консултира с правен съветник, когато това е необходимо. Препоръчително е настойникът и кандидатът, със съдействието на правен съветник, да имат възможност да обсъдят с органите конкретните съмнения, произтичащи от документи, изявления или други относими обстоятелства. Това гарантира прозрачност и дава възможност за евентуални разяснения или представяне на допълнителни доказателства, които биха могли да разсеят съмненията без необходимост от по-нататъшни действия.

Настойникът, съвместно с правния съветник, ако е приложимо, следва да обяснят на кандидата какво включва определянето на възрастта, а именно:

- методите, които могат да се използват;
- какво да очаква и как ще протекат отделните етапи;
- задължението на кандидата да сътрудничи и последиците от отказ за съдействие (например отказът да се подложи на процедурата за оценяване на възрастта — мултидисциплинарната оценка или медицинските изследвания — сами по себе си не са основание за отхвърляне на молбата, но могат да доведат до заключението на органите, че лицето е пълнолетно ⁽⁵⁸⁾).

Това е ключов момент, тъй като ясната, достъпна и съобразена с възрастта на детето информация може да изгради доверие, да намали страха и да насърчи сътрудничеството, като същевременно мотивира кандидата да предостави допълнителна информация или документи в подкрепа на заявената от него възраст.

По време на процедурата за оценяване на възрастта настойникът или отговорното пълнолетно лице има право да задава въпроси с цел изясняване и/или да прави коментари в подкрепа на кандидата. Настойникът изпълнява и съществена роля по отношение на грижата за благосъстоянието на кандидата през целия процес: той следва да гарантира, че благосъстоянието на кандидата е защитено, и може да поиска почивка, ако кандидатът се разстрои, почувства се претоварен или изглежда объркан; при необходимост настойникът/отговорното лице може да се намеси, за да гарантира, че процедурата продължава да бъде уважителна, подкрепяща и адаптирана към нуждите на кандидата. За да може пълноценно да изпълни ролята си в подкрепа на кандидата, е важно (временният) настойник и, когато е приложимо, правният съветник да имат своевременно достъп до резултатите от оценката на възрастта и до мотивите, на които се основава решението. Настойникът има право на достъп до съдържанието на съответните документи в досието на кандидата (което задължително включва и всички документи, свързани с медицинските прегледи). Това гарантира, че те могат адекватно да информират кандидата и да съдействат за упражняването на правото на ефективно средство за правна защита чрез обжалване на резултата от решението за оценка на възрастта в съответствие с националното право, било то като самостоятелна жалба или като част от обжалването на решението на първа инстанция.

⁽⁵⁸⁾ Член 25, параграф 6 от РППУ: „... Такъв отказ може да се счита единствено за оборима презумпция, че кандидатът е навършил пълнолетие.“

Свързани инструменти на ЕУАА

ЕУАА/Съвет на Европа, [Age Assessment for Children - YouTube](#) (Оценка на възрастта на деца – YouTube) (налично на 13 езика).

ЕУАА, [All You Need to Know about Age Assessment](#) (Всичко, което трябва да знаете за оценката на възрастта), януари 2022 г. Това е информационна брошура, съобразена с нуждите на децата, която допълва горната анимация.

ЕАСО, [Оценка на възрастта на деца – YouTube](#) (достъпен на 23 езика). Това е анимация с информативна цел за практикуващите специалисти, в която се обясняват причините за определянето на възрастта, къде се извършва и как следва да се провежда.

ЕАСО, [Практическо ръководство относно висшия интерес на детето](#), февруари 2019 г. Новото издание на настоящото ръководство във връзка с Пакта е в процес на разработване и ще бъде на разположение през 2026 г.

ЕУАА/FRA, [Introduction to International Protection: Practical tool for guardians](#) (Въведение в международната закрила: практически инструмент за настойници), октомври 2023 г.

ЕУАА/FRA, [The Asylum Procedure: Practical tool for guardians](#) (Процедурата за предоставяне на убежище: практически инструмент за настойници), октомври 2023 г.

ЕАСО, [Age Assessment Practices in EU+ Countries: Updated findings](#) (Практики за оценка на възрастта в държавите от ЕС+: актуализирани констатации), септември 2021 г.

2.4. Ролята на правния съветник

В РППУ се посочва, че кандидатите следва да имат право да се консултират с правен съветник по въпросите, свързани с тяхната молба, на всеки етап от административната процедура⁽⁵⁹⁾. Безплатни **правни консултации** могат да бъдат поискани още от момента на регистриране на желанието за подаване на молба за международна закрила, включително от деца⁽⁶⁰⁾.

Ако в националното законодателство се допуска това, правните консултации и правната помощ могат да се предоставят от едно и също лице. Правните консултации се различават от правната помощ и обхващат насоки, съдействие и разяснения относно цялата процедура: права, задължения, правила за различните процедури и информация за това как да се обжалва неблагоприятно решение. Те са безплатни и кандидатът следва да бъде уведомен за възможността да поиска правни консултации най-късно при регистрацията.

⁽⁵⁹⁾ Член 15, параграф 1 от РППУ.

⁽⁶⁰⁾ Член 33, параграф 1, втора алинея от РППУ: „Първа алинея от настоящия параграф се прилага, без да се засяга правото на непридружените ненавършили пълнолетие на правни консултации и на правна помощ и представителство в съответствие с членове 15 и 16.“

Безплатни **правни консултации** могат да се предоставят от едно лице на няколко кандидати едновременно или поотделно. Ролята на правния съветник се състои в предоставянето на общи насоки и помощ по време на цялата административна процедура за международна закрила ⁽⁶¹⁾, включително когато се извършва оценка на възрастта. Въпреки че груповите информационни сесии могат да бъдат полезни за предварителното осведомяване, те не могат да заменят индивидуалното консултиране, което е от съществено значение за защита на висшите интереси на лицето, за което се предполага, че е дете и което преминава през процедура за оценяване на възрастта. Правните съветници подпомагат настойника или родителите/полагащите грижи лица (на придружавано дете) при информирането и подпомагането на лицето, за което се предполага, че е дете, включително по отношение на потенциалното въздействие, което резултатът от оценката на възрастта може да има върху молбата му и други свързани процеси.

За да изпълняват тази роля, отделните правни съветници или организациите на гражданското общество, които предоставят тази услуга, трябва да бъдат допуснати или да имат разрешение съгласно националната процедура и да им бъде осигурен достъп до кандидата. Освен това правният съветник никога не трябва да бъде в ситуация на конфликт на интереси, когато предоставя съвети на кандидата.

Въпреки че в РППУ не се предвижда правото на обжалване на решение за оценка на възрастта независимо от решението за международна закрила, той не изключва възможността държавите членки да предвидят такова право в националното си законодателство.

Когато в националното законодателство се допуска самостоятелно обжалване на оценката на възрастта, **правото на ефективни правни средства за защита**, установено с РППУ и Хартата, остава напълно приложимо. Във всички случаи на кандидатите, (временните) настойници и правните съветници/консултанти следва да бъде **предоставена ясна информация относно наличните възможности за обжалване на решението**, процедурите и приложимите срокове, както и относно съответната информация, която е послужила като основа за взетото решение относно възрастта.

Безплатни правни консултации и правно представителство следва да бъдат достъпни, когато кандидатът желае да обжалва или оспори решение относно възрастта — било като част от обжалването на решението по молбата за международна закрила, било като отделно производство в рамките на национална процедура. Когато в националното законодателство се предвижда отделно съдебно обжалване на решението за оценка на възрастта, достъпът до безплатна правна консултация се урежда от националните правила и процедури, установени на национално равнище, включително тези относно приложимостта на представителството *pro bono*. Това изисква също така настойникът или родителите и кандидатът да бъдат надлежно информирани за начина на обжалване и за сроковете, които следва да бъдат спазени.

⁽⁶¹⁾ Член 16, параграф 2 от РППУ.

Свързани инструменти на ЕУАА

- ЕУАА, [Практическо ръководство за безплатните правни консултации: Ред за предоставяне на безплатни правни консултации](#), октомври 2025 г.
- [Legal counselling and assistance | Let's Speak Asylum](#) (Правни консултации и правна помощ | Да поговорим за убежището).

2.5. Право на информация, участие и съгласие

Поканата да се подложат на процедура за оценка на възрастта може да бъде объркваща и плашеща за кандидатите ⁽⁶²⁾, тъй като те често не разбират защо подобна процедура е необходима. Някои кандидати могат да изпитат усещане за недоверие към тях или да възприемат процедурата по-скоро като обвинение в нечестност, отколкото като стандартна процедурна стъпка. От съществено значение за защитата на правата и благосъстоянието на кандидатите през целия процес е да се гарантира, че те **ще бъдат надлежно информирани**, ангажирани и ще им бъде предоставена възможност да дадат своето съгласие.

Информацията относно целта и хода на процеса за оценка на възрастта следва да се предоставя своевременно, преди започване на процедурата, по начин, съобразен с възрастта, културата и интересите на детето ⁽⁶³⁾. Разбирането на оценката трябва да бъде проверено повторно, а на кандидата трябва да се даде възможност да задава въпроси. В процеса могат да бъдат включени културни посредници, устни преводачи, настойникът и/или родителите. Настойникът може да подпомогне кандидата в контекста на процеса за оценка на възрастта, като съдейства за изясняване на несъответствията — например чрез обяснение защо посочената възраст не е приета или защо представените доказателства се считат за недостатъчни. Това помага на кандидата да разбере по-добре процеса и насърчава сътрудничеството, включително чрез предоставяне на допълнителна информация.

Важно е кандидатите да имат **възможност да изразят своите мнения** и мисли по всички въпроси, обсъждани в рамките на процедурата за оценяване на възрастта. Поради това тяхното активно ангажиране и участие ⁽⁶⁴⁾ следва да бъдат гарантирани ⁽⁶⁵⁾. Органите следва да осигурят устно изслушване на кандидатите и техните родители, когато имат съмнения относно посочената възраст или бъдат установени несъответствия. Родителите често могат да предоставят важна информация относно произхода, възпитанието и семейната среда на кандидата, което може да помогне за изясняване на

⁽⁶²⁾ Argyriou, д-р А., *The psychological impact of the age display procedure on unaccompanied children seeking asylum in the Uk* (Психологическото въздействие на процедурата по оспорване на възрастта върху непридружени деца, търсещи убежище в Обединеното кралство), 2024 г.

⁽⁶³⁾ Член 5, параграф 2 от ДУП (2024 г.), член 23, параграф 5 от РППУ, член 11, параграф 3 от Регламента относно скрининга.

⁽⁶⁴⁾ В съответствие с [ПРЕПОРЪКАТА НА КОМИСИЯТА от 23.4.2024 г. относно разработването и укрепването на интегрирани системи за закрила на детето във висшия интерес на детето](#), (C/2024/2680 final).

⁽⁶⁵⁾ Правото на детето да бъде изслушано е признато в няколко правни инструмента, като например: Комитет на ООН по правата на детето, Общ коментар № 12 (2009 г.): Право на детето да бъде изслушано, CRC/C/GC/12, 20 юли 2009 г., <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2009/en/70207>; съображение 23 от РППУ; член 23, параграф 3 от РУУМ.

неяснотите и за установяване на възрастта. Включването на родителите по този начин допринася също така за процедурна справедливост, зачита правото на детето да бъде изслушано заедно с лицата, които се грижат за него, и спомага за защита на висшите интереси на детето, като се взема предвид гледната точка на семейството.

На кандидата, настойника или родителите трябва да бъде предоставена възможност да дадат или да откажат **съгласие** за участие в процедурата за оценяване на възрастта, и по-специално на етапа на медицинските прегледи, ако такива се извършват (вж. [Приложение 4 – Примерен формуляр за съгласие за участие в оценка на възрастта](#)). Съгласието трябва да бъде дадено без външен натиск или манипулация, особено в случаите на лица, които преди това са били жертви на експлоатация, принуда, основано на пола насилие или злоупотреба.

В съответствие с РППУ ⁽⁶⁶⁾, както кандидатът, така и неговият настойник **трябва да дадат съгласието си за медицински изследвания**: това означава, че те имат **право да откажат**. Кандидатът и неговите родители или настойник следва да бъдат информирани, че отказът сам по себе си не може да доведе до отхвърляне на **молбата за международна закрила** и може единствено да бъде разглеждан като оборима презумпция, че кандидатът не е непълнолетен ⁽⁶⁷⁾.

Тъй като в законодателството изрично се изисква съгласие **само за медицинския компонент** на процедурата за оценяване на възрастта ⁽⁶⁸⁾, няма формално правно основание за отказ от мултидисциплинарната оценка като цяло. На практика обаче кандидатът може фактически да откаже да участва — например като не присъства на психосоциалната оценка или като остане мълчалив по време на интервюто. Това подчертава колко е важно да се гарантира, че кандидатът е достатъчно информиран и разбира целта и обхвата на целия процес за оценка на възрастта, включително неговите мултидисциплинарни елементи. Ясната и достъпна комуникация е от ключово значение за насърчаване на сътрудничеството и за осигуряване на справедливост и прозрачност на процедурата.

В случай на отказ **причините за отказа следва да бъдат изяснени**. Разбирането на тези причини и предоставянето на по-целенасочена информация може да спомогне за преодоляване на първоначалните страхове и за изграждане на сътрудничество.

Важно е също така, когато резултатът от определянето на възрастта не съответства на очакванията на кандидата, той да бъде ясно информиран за правото си да оспори решението чрез **наличните механизми за обжалване или преразглеждане**. Когато в националните системи се предвижда отделно обжалване на решението за възрастта, кандидатът следва да бъде изрично информиран, че подаването на такова обжалване няма да се отрази неблагоприятно на разглеждането на молбата му за международна закрила.

Тази гаранция се прилага еднакво в контекста на предоставянето на информация, съгласието и участието и цели да осигури, че кандидатите могат да упражняват правата си без страх от неблагоприятни последици. Отговорността за информиране на

⁽⁶⁶⁾ Член 25, параграф 5 от РППУ.

⁽⁶⁷⁾ Член 25, параграф 6 от РППУ.

⁽⁶⁸⁾ Съгласие се иска само за медицинския преглед, а не за цялата процедура за оценяване на възрастта (член 25, параграф 4 от РППУ).

кандидата относно правните последици от отказа обикновено се носи от служителя, отговарящ за случая. Въпреки това, опасенията, свързани със самата процедура на прегледа, следва да бъдат разгледани от медицинския специалист с подкрепата на настойника, за да се изгради доверие и да се даде увереност.

2.6. Квалифицирани експерти по оценяване на възрастта

Органите трябва да гарантират, че лицата, натоварени с извършването на оценката на възрастта, притежават **необходимата експертиза/специализация**. В РППУ изрично се посочва ролята на **квалифицираните специалисти** с експертен опит в приблизителната оценка на възрастта и развитието на децата, като например социални работници, психолози или педиатри, за да се оценят различни фактори, като например физически и психически фактори, както и фактори, свързани с развитието, околната среда и културата ⁽⁶⁹⁾.

В РППУ не е дадено изрично определение на понятието „квалифицирани специалисти“, участващи в определянето на възрастта. Поради това следва да се прави позоваване на съответното **национално законодателство**, в което могат да бъдат посочени квалификациите или професионалните профили, необходими за да се счита дадено лице за компетентно в областта на **оценката на възрастта и развитието на децата**.

Макар че в РППУ не се определя единен стандарт, в него се препоръчва част от мултидисциплинарния екип **да включва социални работници, психолози или педиатри**. В този смисъл държавите членки могат да преценят необходимостта да **проверят националните изисквания за квалификация** за тези професии, за да се гарантира, че лицата, участващи в процеса на оценяване, притежават подходяща експертиза и квалификация.

В съответствие с мултидисциплинарния характер на оценката на възрастта, държавите членки запазват правото си да определят специалистите, които да участват в процеса, въз основа на техните конкретни умения, квалификация и обучение. Рамката не изключва никакви професионални профили — например медицински персонал (примерно медицински сестри, педиатри, лекари), психосоциални специалисти или специалисти от други области, като етноантрополози или културни посредници — при условие че техният принос и професионален опит са подходящи и значими за процеса. Тази гъвкавост дава възможност на националните органи да адаптират състава на мултидисциплинарния екип към административните си структури и наличната експертиза, като същевременно се гарантират качеството и надеждността на оценката.

Въпреки това е от съществено значение специалистите, ангажирани с немедицинските компоненти на процеса, да действат строго в рамките на своите квалификации и професионална компетентност. Например медицинска сестра може да допринесе за мултидисциплинарната оценка чрез наблюдения върху общото благосъстояние, хигиената или общото развитие на кандидата, опирайки се на професионалния си опит. Това обаче не следва да обхваща провеждането на медицински или клинични прегледи,

⁽⁶⁹⁾ Член 25, параграф 1 и съображение 37 от РППУ.

които принадлежат към медицинския етап на оценката на възрастта и следва да се извършват от квалифициран лекар.

Наличието на необходимия експертен опит означава, че в **допълнение** към основната си професионална подготовка от оценяващите възрастта се очаква да преминат и **специално обучение по методологиите и процедурите за оценка на възрастта**. Това обучение следва да обхваща правните аспекти, аспектите, свързаните с развитието, медицинските и процедурните аспекти на определянето на възрастта в контекста на предоставянето на убежище, за да се гарантира, че оценяването се извършва по съобразен с особеностите на детето, културата и правата начин.

Обучението следва да бъде организирано или акредитирано от компетентните национални органи в сътрудничество (когато е уместно) с органи на ЕС като ЕУАА. В него могат да участват и други признати академични или професионални институции.

Обучението следва да включва:

- правните задължения по РППУ и свързаното право на ЕС;
- развитието на детето;
- медицинските, психологическите и психосоциалните аспекти на оценката на възрастта;
- техники за интервюиране, адаптирани към деца;
- гаранции за предотвратяване на повторна травматизация; и
- процедурни стандарти за осигуряване на мултидисциплинарни, ориентирани към детето и съобразени с правата оценки.

За поддържане и актуализиране на експертните знания следва да се осигуряват и опреснителни курсове, както и възможности за продължаващо професионално развитие.

За предпочитане е оценяващите възрастта да разполагат и с достатъчен експертен опит в областта на закрилата на детето. В частност те следва:

- да бъдат запознати с международните и националните правни стандарти, включително КПД и процедурните гаранции при оценката на възрастта ⁽⁷⁰⁾;
- да могат да общуват ефективно и с емпатия с кандидати от различни култури, като гарантират, че лицето, включено в оценката на възрастта, може свободно да изрази своето мнение;
- да имат основни познания как да разпознават признаци и симптоми на психологически дистрес;

⁽⁷⁰⁾ ВКБООН, *UNHCR observations on the use of age assessments in the identification of separated or unaccompanied children seeking asylum* (Наблюдения на ВКБООН относно използването на оценка на възрастта при идентифициране на разделени от семействата си или непридружени деца, търсещи убежище), юни 2015 г., <https://www.refworld.org/jurisprudence/amicus/unhcr/2015/en/93634>; Съвет на Европа, *Human rights principles and guidelines on age assessment in the context of migration: Recommendation CM/Rec(2022)22 and Explanatory Memorandum* (Принципи на правата на човека и насоки относно оценката на възрастта в контекста на миграцията: Препоръка CM/Rec(2022)22 и обяснителна бележка) (Страсбург: Съвет на Европа, април 2023 г.), <https://rm.coe.int/cm-rec-2022-22-and-explanatory-memorandum-on-human-rights-principles-a/1680ab501f>; УНИЦЕФ *Техническа бележка относно определянето на възрастта, цитирана по-горе, бележка под линия 7.*

- да бъдат обучени да реагират адекватно при разкриване на преживяно насилие или злоупотреба и да познават съществуващите механизми за насочване към подходящи услуги;
- да са безпристрастни и да не са в конфликт на интереси;
- да гарантират поверителност, недискриминация и зачитане на достойнството на лицето по време на целия процес за оценка на възрастта; и
- да бъдат запознати с подходящите доставчици на услуги и със системата за насочване при възникване на други непосредствени нужди по време на оценката (например физическо здраве, нужда от защита или други подобни).

Оценяващите възрастта, които провеждат **интервюта за оценка на възрастта**, следва да бъдат добре запознати с информацията за държавата на произход (ИДП), която е от значение за случая, както и за културните практики, норми и динамика на обществото. Това знание е от съществено значение за постигането на надеждни резултати. Запознаването с [портала на ЕСАА за информация за държавите на произход \(ИДП\)](#) и други уебсайтове или източници може допълнително да подпомогне достъпа до точна и актуална информация.

Оценяващите възрастта, които извършват **психосоциална оценка**, трябва да умеят да извършват оценка на физическите, психологическите и емоционалните модели на развитие при децата и да ги разглеждат в контекста на социалната среда на детето. Межкултурните компетентности също са от първостепенно значение за работата с деца с мигрантски произход. Обикновено извършването на психосоциална оценка се възлага на психолози или социални работници, специализирани в когнитивното развитие на децата и обучени да извършват оценка на възрастта.

Медицинските прегледи трябва да се извършват от медицински специалисти с опит в областта на детското развитие и оценката на възрастта. Оценката на показателите за развитие на детето и образите от изследвания на костите обикновено се извършва от педиатри и рентгенолози. Тези медицински експерти следва да притежават и контекстуални знания, както и да са запознати с показателите за растеж, специфични за държавата на произход (например педиатрични референтни таблици, отнасящи се за конкретна етническа група), и да са наясно с културните фактори, които могат да повлияят на физическата външност, зрелостта и стиловете на общуване.

Макар че горното отразява идеалния профил на оценяващите възрастта, признава се, че на практика държавите членки могат да срещнат затруднения при осигуряването на достатъчен брой експерти, отговарящи на всички изисквания. За да преодолеят подобно потенциално предизвикателство и да гарантират качеството и съответствието, органите могат да инвестират в следните направления.

- **Постепенно изграждане на капацитет:** специалистите могат първоначално да отговарят на основните изисквания (познаване на правните стандарти, безпристрастност, комуникация, съобразена с децата) и впоследствие да надграждат допълнителни умения (например справяне със ситуацията при разкрития за насилие, разпознаване на психологически дистрес) чрез непрекъснато професионално развитие.
- **Целево специализирано обучение:** националните органи могат да разработват кратки, ориентирани към практиката модули за обучение (например относно

подходи, съобразени с преживяна травма, културна медиация или гаранции). **Учебният план на ЕУАА** ⁽⁷¹⁾ може да служи като полезна отправна точка за програмите за обучение.

- **Схеми за акредитация и сертифициране:** създаването на национален кръг от обучени оценяващи възрастта, които са преминали задължително обучение, спомага за гарантирането на наличност и качество.
- **Използване на външни експерти:** когато съществуват пропуски, държавите членки могат да сключват договори или да си сътрудничат със специализирани НПО, органи за закрила на детето или независими експерти, за да подпомогнат конкретни аспекти на оценката.
- **Взаимно обучение и обмен:** насърчаване на оценяващите да споделят опит и дилеми чрез редовни обсъждания по конкретни случаи или надзора допринася за устойчивото развитие на експертния опит дори в условия на ограничени ресурси.

Създаването на канали за сътрудничество между различни институции и външни организации може да гарантира наличието на достатъчен брой квалифицирани специалисти.

Примери за добра практика за повишаване на качеството на процедурите за оценяване на възрастта

- Организиране на редовни партньорски сесии и обмен на мнения между оценяващи възрастта за обсъждане на често срещани предизвикателства и възможни решения.
- Когато е приложимо, следва да се осигури възможност кандидатът да избере пола на специалиста, който ще извършва оценката. Това е особено важно в случаите на множество специфични нужди (например при кандидати, които са предполагаеми жертви на сексуално насилие и основано на пола насилие, а също и на злоупотреба или трафик). Предоставянето на възможност за избор на пола на специалиста може да спомогне за създаването на по-сигурна и комфортна среда, като улесни изграждането на доверие и откритост по време на процедурата.
- Трябва да се създаде система за мониторинг с цел гарантиране на качество и извличане на поуки от натрупания опит.

⁽⁷¹⁾ ЕУАА, [Каталог за обучение](#), август 2022 г.

Добри практики при процедурите за оценяване на възрастта в държавите от ЕС+

- Италианският национален институт за здраве, миграция и бедност (INMP) е създал стабилна система за мониторинг и оценка на прилагането на националния протокол за оценка на възрастта на непридружените деца ⁽⁷²⁾.
- Работната група по съдебно-медицинска диагностика на възрастта към Германското дружество по съдебна медицина организира ежегодни изпити за проверка на компетентността с цел непрекъснато осигуряване на качеството ⁽⁷³⁾.

2.7. Безпристрастност и недопускане на дискриминация по време на процеса за оценка на възрастта

Всяко лице, подложено на процедура за оценка на възрастта, има право тя да бъде извършена безпристрастно и без предразсъдъци, основани на националност, етнически произход или други фактори. Оценяващите следва да са наясно със собствените си предубеждения, когато извършват оценки на възрастта.

Предубежденията могат да се проявят в различни форми, описани по-долу (неизчерпателен списък).

- Обобщение въз основа на предишни случаи: ако при предишни кандидати от определена държава или общност е било установено невярно деклариране на възрастта, оценяващите могат несъзнателно да правят предположения и за новопристигащите лица със същия произход.
- Потвърждаващо предубеждение: фокусиране върху доказателства, които подкрепят предварително изградено мнение (например започване на оценката с убеждението, че лицето е пълнолетно или ненавършило пълнолетие). Това може да доведе до отдаване на прекомерно значение на възприети черти или поведение, които биха могли да обосноват това убеждение (напр. зрялост в начина на изразяване или външния вид), като същевременно се пренебрегнат факторите, които сочат към обратното заключение (напр. отговорите на кандидата или документираната история).

⁽⁷²⁾ Национален институт за здраве, миграция и бедност (INMP), [Primo rapporto sull'attuazione del protocollo per la determinazione dell'età dei minori stranieri non accompagnati](https://www.inmp.it/index.php/ita/Pubblicazioni/Libri/Primo-rapporto-sull-attuazione-del-protocollo-per-la-determinazione-dell-eta-dei-minori-stranieri-non-accompagnati) (Първи доклад относно прилагането на протокола за оценка на възрастта на непридружени чуждестранни непълнолетни лица), септември 2022 г., <https://www.inmp.it/index.php/ita/Pubblicazioni/Libri/Primo-rapporto-sull-attuazione-del-protocollo-per-la-determinazione-dell-eta-dei-minori-stranieri-non-accompagnati>.

⁽⁷³⁾ Работна група по съдебно-медицинска диагностика на възрастта към Германското дружество по съдебна медицина, [Criteria for age estimation in living individuals](https://www.medicin.uni-muenster.de/fileadmin/einrichtung/agfad/empfehlungen/empfehlung_strafverfahren_eng.pdf) (Критерии за оценка на възрастта на живи лица), 2008 г., https://www.medicin.uni-muenster.de/fileadmin/einrichtung/agfad/empfehlungen/empfehlung_strafverfahren_eng.pdf.

- Нервност, колебание, разпокъсана информация или незаинтересованост по време на интервюто могат да бъдат интерпретирани като признак за измама или навършено пълнолетие, а не като естествени реакции спрямо високата степен на важност на процеса, към подлагането на многобройни интервюта или към преживяна в миналото травма.
- Оценяващите може да се фокусират непропорционално върху физически характеристики като ръст, черти на лицето или телосложение, като ги тълкуват като показателни за пълнолетие, без да се отчита, че етническата принадлежност, стресът в околната среда или генетиката могат да окажат значително въздействие върху физическото развитие.

Предоставянето на насоки на оценяващите за **разпознаване и смекчаване на тези предубеждения**, използването на **мултидисциплинарен подход** и участието на различни квалифицирани специалисти повишава справедливостта и точността на оценката на възрастта и гарантира, че кандидатите се третират с достойнство и уважение.

Следните мерки са били прилагани успешно в практиката:

- преглед на резултатите от различните извършени оценки;
- обмен между специалистите, участващи в оценката;
- съвместна оценка на случая от повече от един оценител на възрастта.

Тази **колегиалност** може също така да помогне за намаляване на натиска върху оценяващите при изпълнение на сложна задача, като например оценка на възрастта, чрез споделяне на отговорността за решение, което има значителни последици за кандидата.

Практически съображения

За да се гарантира безпристрастността на процеса за оценка на възрастта, от съществено значение е оценяващите или експертната група за оценяване на възрастта **да действат независимо** от лицата, отговорни за разглеждането на молбите за международна закрила или за управлението на условията на приемане. Подобно институционално разделение спомага за осигуряване на обективност и намалява потенциалните конфликти на интереси, които биха могли да застрашат висшия интерес на детето.

В някои случаи специалистите, работещи в системата за приемане, може да са подложени на непряк оперативен натиск — например ограничен капацитет за настаняване или недостиг на ресурси — който би могъл неволно да повлияе върху резултата от оценката на възрастта. По същия начин финансовите съображения, свързани с осигуряването на условия на приемане на деца спрямо условия на приемане на възрастни, могат да породят институционален натиск. Тези аспекти са еднакво важни в случаите, когато приемането се управлява от частни субекти, които може да имат финансови интереси, свързани с броя на настанените деца/възрастни. В случаите, когато оценката на възрастта се извършва от специалисти, работещи за решаващия орган или приемащия орган, се препоръчва да бъдат въведени **гаранции за независимост**, за да се гарантира, че тяхната оценка е напълно независима. Това ще предотврати потенциални конфликти на интереси (например оценяващите не следва да участват в разглеждането на самата молба).

Подобни съображения се прилагат и за настойниците: тяхната роля трябва да остане ясно разграничена от самия процес за оценка на възрастта.

Практически съображения относно оценката на възрастта в случаи, включващи родители, роднини или придружаващи възрастни

Оценка на възрастта следва да се изисква и провежда само когато това е действително необходимо, т.е. когато са налице основателни съмнения относно обявената възраст. Въпреки това могат да възникнат ситуации, при които децата пристигат придружени от възрастни, които твърдят, че са техни роднини или родители, но след пристигането или при приключване на оценка на висшия интерес на детето се установяват признаци за трафик на хора, ранен брак или други опасения, изискващи закрила. В такива случаи, наред с мерките за сигурност, задействани от тези признаци, може да бъде започната оценка на възрастта, за да се изясни допълнително ситуацията и да се даде възможност на органите своевременно да предприемат подходящи защитни мерки.

- **Съмнения за трафик на хора:** лицата, търсещи убежище, могат да бъдат придружавани от възрастни, които невярно се представят за техни родители или членове на семейството и които могат да имат интерес кандидатът да бъде признат като непълнолетен или като пълнолетен — в зависимост от собствените им цели. Например трафиканти могат да се представят като родители или близки роднини, за да легитимират контрола си над детето, или обратното — да инструктират детето да декларира пълнолетие, за да се избегнат предпазни мерки или допълнителни проверки.
- **Ранни бракове:** случаи, в които съпругът/съпругата се представя за придружаващо пълнолетно лице, но връзката може да не бъде законно призната и пълнолетното лице има интерес да декларира, че детето е навършило пълнолетие. Това може да се наблюдава и когато родители (или роднини) се опитват да уредят или вече са уредили (принудителен) брак в приемащата държава и, за да го прикрият, декларират, че детето е пълнолетно.
- **Съображения за сигурност или закрила:** възникват, когато има съмнения, че придружаващото пълнолетно лице може да не действа във висшия интерес на детето. Например и двете лица могат да се представят като пълнолетни, но органите подозират, че единият от тях всъщност е дете. В тези случаи оценката на възрастта може да внесе яснота и да позволи на държавата членка да раздели лицата и да предприеме мерки за закрила, като предотврати потенциална експлоатация или злоупотреба. Когато възникнат опасения относно сигурността или закрилата, придружаващото пълнолетно лице и детето следва да бъдат интервюирани поотделно, за да се създадат условия детето да говори свободно и да се разкрият евентуални случаи на експлоатация, злоупотреба или липса на равновесие между авторитетите. В такива случаи назначаването на (временен) настойник е необходимо, за да се защитят висшите интереси на детето и да се гарантира, че процедурата се извършва с подходяща подкрепа. Тази гаранция е от съществено значение, за да се определи истинността на твърдяната връзка и да се прецени дали придружаващото пълнолетно лице действа във висшия интерес на детето.

Съмнения относно автентичността на семейните връзки или опасенията за трафик на хора, експлоатация или необходимост от закрила следва да се изразяват предимно чрез подходящи предпазни канали и процедури за безопасност. Те могат да включват сезиране на органите за закрила на детето, националното звено за борба с трафика на хора, правоохранителните органи или други компетентни институции. **Оценката на възрастта** не следва да се използва като основен инструмент за отхвърляне на подобни съмнения, а по-скоро като **един от елементите на по-широкия подход за защита на децата и управление на случаите**, прилаган **единствено когато е строго необходимо** и в пълно съответствие с приложимите гаранции.

Оценката на възрастта следва да остане **изключение и да отчита индивидуалните характеристики на всеки отделен случай**; тя никога не следва да се превръща в рутинна практика и употребата ѝ трябва да остане в съответствие с предвидените в законодателството гаранции и ограничения. В посочените по-горе примери подобна оценка може да послужи като допълнителен инструмент за закрила на детето.

Обикновено децата, пристигащи с родители или членове на семейството, по-рядко преминават през оценка на възрастта, тъй като изявленията на близките често могат да потвърдят или изяснят декларираната възраст на детето.

2.8. Гласуването на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства

Принципът на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства трябва да се прилага, когато резултатът от оценката на възрастта не е категоричен ⁽⁷⁴⁾. На практика това означава, че декларираната от кандидата възраст се приема за вярна.

Член 25, параграф 2, второ изречение от РППУ

Когато резултатът от оценката на възрастта, посочена, в настоящия параграф, не е категоричен по отношение на възрастта на кандидата или сочи възрастова група, която е под 18 години, държавите членки приемат, че кандидатът не е навършил пълнолетие.

Тази гаранция отразява принципа на висшия интерес на детето и осигурява, че никой кандидат няма да бъде неправомерно третиран като пълнолетен, като по този начин се запазва достъпът до правата и закрилата, предвидени за децата.

⁽⁷⁴⁾ Член 25, параграф 2 от РППУ.

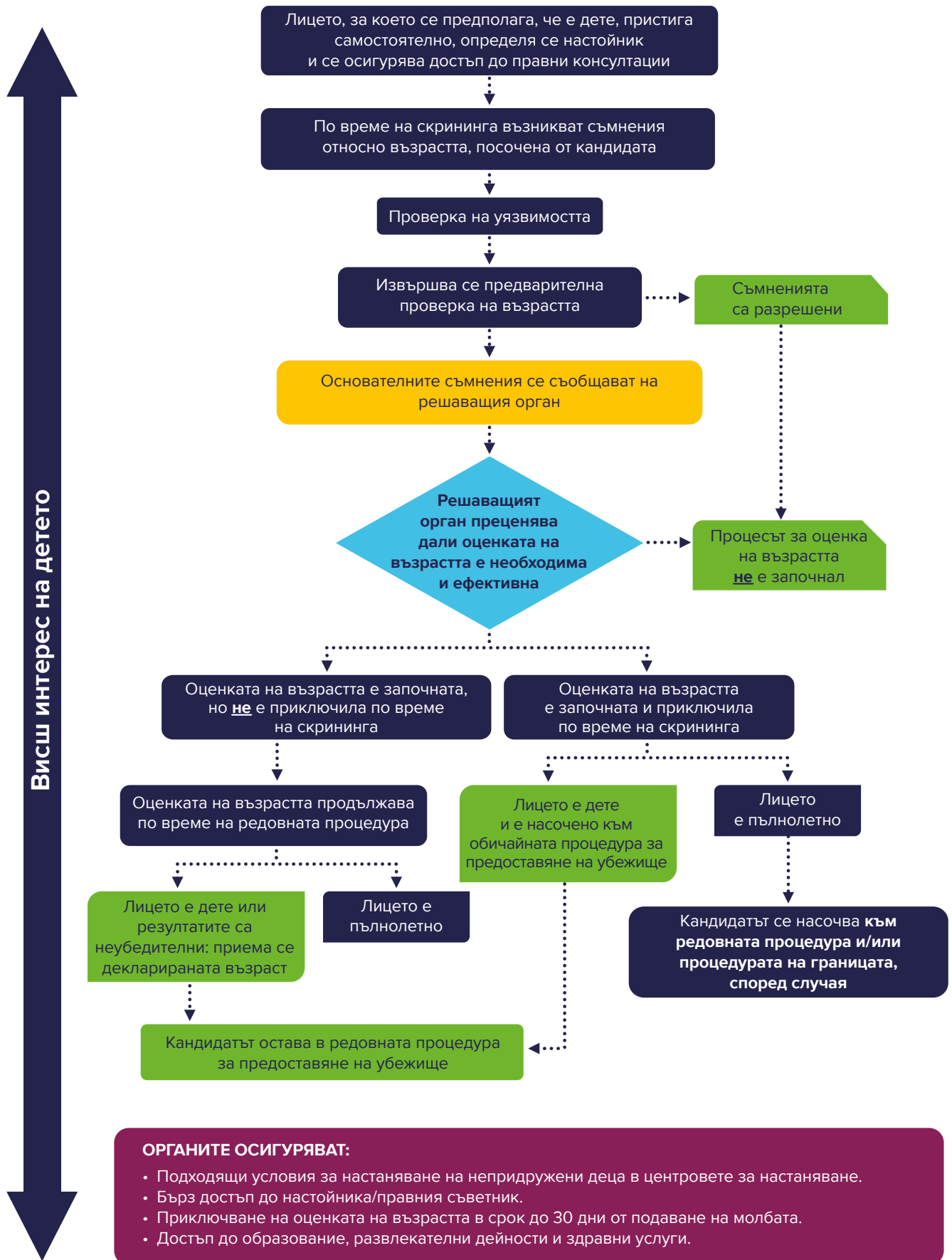

3. Практическо въвеждане на процеса за оценка на възрастта

Настоящата глава предоставя насоки за практическото изпълнение на правните задължения, определени в РППУ и свързаните с него инструменти, с акцент върху ранното идентифициране на специални потребности, вземането на решение за започване на оценка на възрастта, използването на мултидисциплинарен метод и прилагането на процедурни гаранции в различен процедурен контекст, включително на границата.

Фигура 1. Диаграма, обобщаваща процеса за оценка на възрастта

3.1. Идентифициране на специални потребности

При идентифицирането на специални потребности следва да се вземат предвид видимите признаци, индикаторите за уязвимост, изявленията и поведението на кандидата, както и всички съответни документи. Допълнително могат да бъдат взети предвид и сведенията, предоставени от лицата, полагащи грижи за кандидата, членове на семейството или настойници, особено що се отнася до общото благосъстояние на детето и конкретните му нужди от закрила. Установените на ранен етап специални потребности, както и припокриващите се уязвимости и нужди (напр. увреждания, нужди от закрила), които се проявяват по време на оценката на възрастта, следва да бъдат документирани. При необходимост трябва да се сезира органът, отговарящ за оценката на уязвимостта, за да се гарантира, че могат да бъдат приложени подходящи специални процедурни гаранции и условия на приемане. Тъй като детството само по себе си се признава за уязвимост, оценката на възрастта трябва да се разглежда като (част от) оценката на уязвимостта. Това означава, че 30-дневният срок след подаването на молба ⁽⁷⁵⁾ за приключване на оценката на уязвимостта се прилага и по отношение на оценката на възрастта ⁽⁷⁶⁾. Освен това обучен и **квалифициран персонал трябва да оказва съдействие** в тясно сътрудничество с националните органи за закрила на детето. Оценката на уязвимостта трябва да бъде преразгледана при съществени промени в обстоятелствата на кандидата или когато необходимостта от специални процедурни гаранции стане очевидна след приключването ѝ.

Член 20 от РППУ

1. *Компетентните органи преценяват във всеки отделен случай дали кандидатът се нуждае от специални процедурни гаранции, когато е необходимо — с помощта на устен преводач. **Преценката може да бъде включена в съществуващите национални процедури или в преценката по член 25 от Директива (ЕС) 2024/1346** и не е необходимо да бъде под формата на административна процедура. Когато това се изисква от националното право, решаващия орган може да получи достъп до преценката и резултатите от нея може да му бъдат предадени, със съгласието на кандидата.*
2. *Преценката по параграф 1 започва да се изготвя възможно най-бързо след отправяне на молбата, като се установява дали има първоначални признаци, че кандидатът може да се нуждае от специални процедурни гаранции. [...]*
3. *[...]
Преценката по параграф 1 приключва възможно най-бързо и във всеки случай в срок от 30 дни. Тя подлежи на преглед в случай на всякакви относими промени в обстоятелствата на кандидата или когато нуждата от специални процедурни гаранции стане очевидна след приключването на преценката.*

⁽⁷⁵⁾ Член 26 от ДУП (2024 г.).

⁽⁷⁶⁾ Съображение 36 от РППУ: „Като се има предвид особената уязвимост на непридружените ненавършили пълнолетие, които е вероятно да нямат документи за самоличност или други документи, от съществено значение е да се осигурят силни гаранции, за да се предотврати прилагането по отношение на такива кандидати на неправилни или неуместни процедури за оценка на възрастта.“

3.2. Решение за започване или не на оценка на възрастта

Когато разказът на лицето за неговата възраст или лична история съдържа несъответствия или пропуски, **могат да възникнат първоначални съмнения**. Това обаче не бива автоматично да води до „**предположението**“, че лицето лъже за възрастта си. Като първа стъпка при наличие на съмнения, установените несъответствия следва да бъдат представени на засегнатото лице, на неговия настойник и на правния му съветник, като им се предостави възможност за изясняване на фактите и събиране на допълнителна информация или доказателства, доколкото това е възможно и с оглед на приложимите срокове.

Преди да насочат лицето към оценка на възрастта, органите могат и следва да проучат допълнителни източници на информация, които биха могли да бъдат полезни за отхвърляне на първоначалните съмнения.

Тъй като възрастта е елемент от самоличността на лицето, компетентните органи извършват **предварителна проверка на възрастта** като част от цялостната проверка на самоличността. Целта на тази предварителна проверка е да се получат допълнителни разяснения или информация от кандидата и да се съберат допълнителни доказателства и други съответни признаци за възрастта му (напр. изявления от членове на семейството или информация от бази данни или други източници). Подобна информация може да се окаже достатъчна и да направи провеждането на оценка на възрастта ненужно.

Член 4, параграф 5 от Регламента относно определянето на лицата, на които е предоставена международна закрила, се отнася до оценката на молбите за международна закрила като цяло, а не конкретно до определянето на възрастта. Всъщност възрастта на кандидата може да бъде част от общите изявления, обхванати от тази разпоредба. Въпреки това същата разпоредба може да служи като отправна точка **при преценката дали са необходими допълнителни доказателства** в рамките на **оценката на възрастта**. Когато разказът на кандидата относно възрастта отговаря на критериите за достоверност и последователност, сходни с посочените в члена, и е дадено задоволително обяснение за липсата на документи, **органите могат обосновано да преценят, че не са необходими допълнителни доказателства** за установяване на посочената възраст.

Член 4, параграф 5 от Регламента относно определянето на лицата, на които е предоставена международна закрила

Когато един или повече отделни аспекти на декларациите на кандидата не са подкрепени с документи или други доказателства, не се изискват допълнителни доказателства по отношение на тези отделни аспекти, ако са изпълнени следните условия:

- a) кандидатът действително е положил усилия да обоснове своята молба за международна закрила;
- b) представени са всички относими елементи, с които кандидатът разполага, и е дадено задоволително обяснение за липсата на други относими елементи;
- c) декларациите на кандидата са преценени за непротиворечиви и достоверни и не влизат в разрез с наличната и относима за неговия случай обща и конкретна информация;
- d) установена е общата достоверност на твърденията на кандидата, като се взема предвид, *inter alia*, моментът, в който кандидатът е подал молба за международна закрила.

Резултатите от проверката на възрастта могат да бъдат **незадоволителни**. Например твърденията на кандидата, наличните документни доказателства или други признаци, свързани с възрастта, могат да се окажат недостатъчни, за да се разсеят съмнения или да са в противоречие с известни факти за живота на кандидата. В този случай **органите може да имат основателни съмнения** относно посочената възраст от кандидата и може да се наложи провеждането на мултидисциплинарна оценка на възрастта.

В съответствие с член 25, параграф 1 от РППУ, когато лицето, чиято възраст се оспорва, е подало молба за международна закрила, **решаващият орган** е компетентен да реши да започне оценка на възрастта. Ако възникнат обстоятелства, които пораждаат основателни съмнения относно възрастта на кандидата, други органи, като например органите по скрининг или органите по приемане, могат да отнесат случая до решаващия орган, който е компетентен да реши дали да започне оценка на възрастта ⁽⁷⁷⁾.

Когато **съмнения** относно възрастта на кандидата възникнат още на етапа на скрининг, **което може да доведе до необходимост от оценка на възрастта**, следва да бъдат предприети следните **предварителни стъпки**.

1. **Регистриране на посочената от кандидата възраст:** кандидатът твърди, че е непълнолетен или пълнолетен, и са налице **съмнения относно това твърдение**.

⁽⁷⁷⁾ Решаващият орган отговаря за провеждането на оценки на възрастта, но може да възложи изпълнението им на специализиран орган. В зависимост от националната административна структура такъв орган може да функционира под ръководството на решаващия орган или като независима структура. В РППУ се допуска гъвкавост в това отношение: решаващият орган може сам да извърши оценката или да я възложи на други квалифицирани органи, като същевременно запази крайната отговорност за определянето на възрастта.

2. **Назначаване на настойник** или лице, което временно да изпълнява функциите на настойник.
3. **Осигуряване на достъп до безплатна правна консултация.**
4. **Събиране и проверка на удостоверителни документи:** съмнения могат да възникнат поради липса на документи, удостоверяващи посочената възраст, и/или при наличие на данни, че представените документи са фалшифицирани или неправомерно придобити/използвани. Съмнения могат да възникнат и когато твърденията на кандидата и/или наличните доказателства не потвърждават заявената възраст или си противоречат.
5. **Провеждане на проверка на възрастта като част от проверката за уязвимост по време на скрининга:** целта е **да се определи дали посочената възраст може да бъде приета** или дали продължават да съществуват основателни съмнения. Тази проверка се състои от:
 - a) искане на разяснения от кандидата и настойника относно възникналите съмнения;
 - b) събиране и анализ на допълнителни документи, като лични документи, информация за членове на семейството (например възраст на братя и сестри, ваксинационен картон и училищни справки), ако са налични;
 - c) справка в съответните бази данни или източници на информация (Визова информационна система (ВИС), Евродак, Шенгенска информационна система (ШИС) и др.).Ако съмненията бъдат разсеяни, **не се налага провеждане на оценка на възрастта**. Ако съмненията останат, случаят следва да бъде **препратен към решаващия орган, който да прецени** дали е необходима оценка на възрастта. Препращането включва следните стъпки:
 6. **Документиране на обосноващите съмнения:** когато продължават да съществуват съмнения, те се считат за обосновани и следва да бъдат надлежно отразени в досието на случая.
 7. **Съобщаване на обосноващите съмнения на решаващия орган:** органът по скрининга или приемането незабавно информира решаващия орган за обосноващите съмнения, като предоставя резултатите от проверката на възрастта и съответните съображения, свързани с висшия интерес на детето.
 8. **Решение на решаващия орган:** без неоправдано забавяне решаващият орган преценява дали процесът за оценка на възрастта е потенциално ефективен и препоръчителен за този случай. Това решение следва да бъде ръководено от съображенията за висшия интерес на детето. При положителна преценка се стартира процедурата за оценка на възрастта.

Практически съображения относно връзката между първоначалните проверки и процедурата за оценка на възрастта

Проверките за здраве, сигурност и самоличност не са пряко свързани с оценката на възрастта. Тези първоначални проверки обаче може да **предоставят полезна информация** или **признаци** дали е необходима (или не) оценка на възрастта. За да се избегне повтарянето на въпроси, които вече са зададени от други длъжностни лица, добра практика е **да се създаде връзка** между тези първоначални проверки и проверката на уязвимостта. Съответните наблюдения или елементи, събрани по време на проверките на здравето, сигурността и самоличността, могат да **послужат за основа на проверката на възрастта** и да бъдат включени в решението дали да се препоръча и/или започне оценка на възрастта, като същевременно се оптимизират процедурите, запазва се ефективността и се спазват правилата за защита на данните.

3.2.1. Гарантиране на защитни мерки при предотвратяване на злоупотреби със системата

Възможни са случаи, при които лица умишлено заявяват, че са непълнолетни, за да получат от освобождение от процедурата на границата или достъп до специализирани услуги. Тези случаи трябва да бъдат разгледани при зачитане на правата и гаранциите, които следва да се предоставят на децата.

(а) Разграничаване на действителната невъзможност за съдействие от злоупотреба със системата

Не винаги е лесно да се направи **разграничаване между умишлено заблуждаване и истинско объркване или невъзможност за съдействие**. Културният произход на лицето, личната му история или липсата на официални документи могат да доведат до истинска несигурност относно хронологичната му възраст. Освен това непоследователните практики на водене на документация в някои държави на произход могат да доведат до несъответствия в официалните документи, което допълнително усложнява определянето на възрастта. Например:

- липса на официални документи;
- културни норми или личен контекст, които влияят върху начина, по който възрастта се възприема или помни;
- несигурността по отношение на данните за раждане

може да доведе до **истинска несигурност** относно собствената хронологична възраст. Ако бъде установено, че дадено лице е на възраст над 18 години, въпреки че първоначално е декларирало, че не е навършило пълнолетие, **само по себе си не представлява доказателство за умишлено подвеждане на органите**.

Освен това **психосоциални фактори** като преживяна травма, страх от авторитетни фигури или ограничено разбиране на процедурите за предоставяне на убежище могат

да повлияят на начина, по който кандидатът посочва своята възраст, което понякога води до **неволни** несъответствия.

Явна злоупотреба е налице, когато съществуват **ясни доказателства за измамно намерение**, например **съзнателно представяне на фалшифицирани документи** или **умишлено укриване или унищожаване на доказателства за възрастта**. Самото наличие на несъответствия в документите или погрешната представа за собствената възраст не представляват сами по себе си злоупотреба.

(b) Проверка на възрастта в случаи на явна злоупотреба

Когато има ясни **доказателства**, че кандидатът умишлено представя невярна информация за възрастта си, държавите членки следва да извършат **незабавна проверка на възрастта**. Ако въз основа на такива солидни доказателства ⁽⁷⁸⁾ дадена държава членка може да заключи, че кандидатът е „несъмнено“ на възраст над 18 години, не е необходимо да се извършва пълна оценка на възрастта ⁽⁷⁹⁾, нито да се определя настойник ⁽⁸⁰⁾.

Това може да бъде така, например, когато държавите членки могат да събират или проверяват информация от:

- предишни **заявления за издаване на виза чрез системата ВИС**;
- **Eurodac** или **национални бази данни за убежище**, в които е посочена предишна регистрация като пълнолетно лице;
- **официални документи за самоличност или пътуване** (паспорт, лична карта, свидетелство за управление на МПС), открити след декларацията на кандидата или предоставени от роднини/членове на семейството;
- **предишни административни или съдебни записи**, които са на разположение на органите.

В тези случаи датата на раждане, която трябва да бъде записана за административни и процедурни цели, може да бъде **извлечена директно от проверената документация или събраната информация**, при условие че решението е издадено в писмена форма, надлежно мотивирано и документирано, и е съобщено на кандидата в съответствие с принципите на доброто управление и правото на ефективно средство за правна защита ⁽⁸¹⁾.

⁽⁷⁸⁾ Солидни доказателства могат да се разбират като надеждна и проверима информация, с която може обективно да се установи възрастта на лицето. Това може да включва, например, официални документи с потвърдена автентичност, удостоверяващи датата на раждане, напр. документи за самоличност, потвърдени биометрични съвпадения в Eurodac, съвпадения във ВИС или други официални бази данни, както и предходно окончателно определяне на възрастта от друга държава членка. За разлика от това елементи като външен вид, субективни впечатления или непотвърдени изявления сами по себе си не представляват солидни доказателства, макар че могат да служат като показатели, които да наложат по-нататъшна оценка.

⁽⁷⁹⁾ Член 27, параграф 1 от ДУП (2024 г.): „[...] Когато държава членка е преценила, че кандидат, който твърди, че не е навършил пълнолетие, е без съмнение над 18-годишна възраст, не е необходимо тя да назначава представител или да определя подходящо лице, което да действа временно като представител [...]“.

⁽⁸⁰⁾ Член 23, параграф 2 от РППУ.

⁽⁸¹⁾ В съответствие с принципите, заложиени в член 41 от Хартата — Право на добра администрация и член 47 — Право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес.

За разлика от това случаите, основани единствено на физическата външност — например т.нар. **случаи с „бяла брада“** — трябва да се третират по различен начин, тъй като все пак може да е необходима оценка на възрастта, за да се определи датата на раждане на кандидата. Въпреки че в РППУ се допуска компетентният орган да не назначава настойник, когато е установил „без съмнение“, че кандидатът е на възраст над 18 години ⁽⁸²⁾, **външният вид сам по себе си не може да отговаря на този праг на доказване**, а може да послужи като показател, който налага допълнителна оценка. Всъщност физическите характеристики като побеляла коса, черти на лицето или общо поведение могат да бъдат повлияни от **редица фактори**, включително **преживени трудности, стрес, недохранване или медицински заболявания**, поради което **не могат да се считат за категорично доказателство за пълнолетие**. Държавите членки следва да могат да обосноват всяко заключение за пълнолетие чрез проверими доказателства и ясна аргументация, **а не само въз основа на външния вид**.

Освен това, от **практическа гледна точка**, държавите членки имат административно задължение да възстановят или коригират датата на раждане на кандидата, когато тя е регистрирана неправилно. За това е необходимо да се издаде **официално, мотивирано писмено решение**, в което да се посочи **определената дата на раждане**. Такова решение е необходимо за **издаването на административни документи**, като например разрешение за пребиваване или здравна карта, както и за точното вписване на информацията на кандидата в съответните бази данни (напр. Евродак, ШИС и националните системи).

За да се определи или възстанови датата на раждане за административни цели, **е необходима процедура за оценка на възрастта**, за да се гарантира, че определянето **се основава на прозрачен, документиран и надежден процес**. Следователно, дори в случаите, при които външният вид е показателен за навършено пълнолетие, органите **не могат просто да пренебрегнат твърдението на кандидата, че е непълнолетен**. Те трябва да издадат мотивирано писмено решение, с което оспорват декларираната възраст на кандидата, при пълно зачитане на правото на добра администрация и правото на ефективни правни средства за защита, като се гарантира възможността кандидатът да обжалва решението ⁽⁸³⁾. Тъй като с процедурите за оценка на възрастта може да се определи само приблизителна възраст, а не точна хронологична възраст, техният резултат не определя конкретна дата на раждане. Въпреки това, за административни цели и за целите на документирането, решаващият орган трябва в края на оценката на възрастта да запише точна дата на раждане, за да издаде документи за самоличност или пребиваване и да гарантира последователност в различните системи ⁽⁸⁴⁾.

⁽⁸²⁾ Член 23, параграф 2, буква б) от РППУ.

⁽⁸³⁾ В съответствие с принципите, заложиени в член 41 от Хартата — Право на добра администрация и член 47 — Право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес.

⁽⁸⁴⁾ В такива случаи някои органи използват 1 януари на годината, определена като година на раждане, когато точният ден и месец не могат да бъдат установени, за да се избегне посочването на по-късна дата на раждане.

Оценка на възрастта при процедурата на границата

Съгласно член 53, параграф 1 от РППУ непридружените ненавършили пълнолетие се освобождават от процедурата на границата, освен в случаите, когато са налице сериозни опасения, свързани с националната сигурност или обществения ред (член 42, параграф 3, буква б) от РППУ), и поради това трябва да бъдат включени в редовната процедура за предоставяне на убежище. Това изключение се отнася както за незадължителните, така и за задължителните процедури на границата.

Когато обаче кандидатът отговаря на условията за **задължителната процедура на границата**, но твърди, че е под 18 години и възникнат **основателни съмнения** по отношение на възрастта му, в член 53 от РППУ се изисква оценката на възрастта да започне незабавно. В тези случаи кандидатът се включва временно в процедура на границата до получаване на резултата от оценката.

През този период продължава да се прилага презумпцията за непълнолетие и **кандидатът следва да се ползва от всички предпазни мерки и гаранции, приложими за деца** (включително условия на приемане, настояничество и процедурни гаранции), докато оценката е в ход. Това важи по-специално, когато са налице условията за задължителна процедура на границата, посочени по-долу ⁽⁸⁵⁾:

- **подвеждане на органите или унищожаване/укриване на документи** (член 42, параграф 1, буква в) от РППУ);
- **заплахи за националната сигурност или обществения ред** (член 42, параграф 1, буква е); това се отнася и за непридружени ненавършили пълнолетие лица съгласно член 42, параграф 3, буква б) от РППУ);
- **националност с нисък процент на признаване** (член 42, параграф 1, буква й) от РППУ).

По този начин се гарантира, че системата не може да бъде заобикаляна чрез непроверени твърдения за непълнолетие.

Обратно, когато **процедурата на границата не е задължителна** (член 43, параграф 1 от РППУ), държавата членка няма правно задължение да започне оценка на възрастта и **може** или да **реши да пристъпи към редовната процедура за предоставяне на убежище** и да извърши оценка на възрастта, ако е целесъобразно, или временно да включи кандидата в процедура на границата и да извърши оценка на възрастта във възможно най-кратък срок.

За повече подробности вж. предстоящите насоки на Европейската комисия относно процедурите на границата за предоставяне на убежище и връщане.

⁽⁸⁵⁾ Член 45 от РППУ.

Съображение 62 от РППУ

[...] Също така, като се има предвид значението на правата на детето и необходимостта да се вземат предвид неговия висш интерес, **по правило процедурата на границата не следва да се прилага спрямо непридружените ненавършили пълнолетие**, освен ако не са налице основателни причини да се счита, че ненавършилият пълнолетие представлява опасност за националната сигурност или обществения ред на държавата членка или че кандидатът е бил принудително експулсиран въз основа на сериозни съображения, свързани с националната сигурност или обществения ред, съгласно националното право.

Спазване на процедурните гаранции

Презумпцията за непълнолетие ⁽⁸⁶⁾ изисква процедурите за оценяване на възрастта да бъдат придружени от **подходящи гаранции**, за да се избегнат нарушения на основните права.

Въпреки че временното включване в процедура на границата може да бъде допустимо от правна гледна точка, условията по-долу трябва **винаги да бъдат изпълнени**, за да се гарантира съвместимост със задълженията, свързани с основните права.

- **Процедурните гаранции** съгласно членове 16, 17, 21, 22 и 23 от РППУ са спазени, включително своевременното назначаване на настойник, предоставянето на безплатни правни консултации, безплатна правна помощ и правно представителство при обжалване, както и запазването на целостта на семейството ⁽⁸⁷⁾.

Това означава, наред с другото, че: се назначава настойник без забавяне, който има правомощията да представлява ефективно детето; братята и сестрите или други близки членове на семейството не се разделят, освен ако това е във висш интерес на детето; детето има достъп до информация и възможност да бъде изслушано в съответствие с възрастта и зрелостта си; процедурата е приоритетна, което означава, че случаят се разглежда без неоправдано забавяне и се дава предимство пред други молби, за да се гарантира бързото установяване на нуждите на детето от закрила и да се избегне продължителна несигурност.

- **Определянето на възрастта** се извършва в съответствие с член 25 от РППУ и се приключва в срок до 30 дни, както е отразено и в член 23, параграф 3 от РППУ и член 25, параграф 1 от ДУП (2024 г.). Това означава, наред с другото, че: оценката е мултидисциплинарна, извършва се от обучени специалисти и използва най-малко инвазивните методи; кандидатът и настойникът са информирани и дават

⁽⁸⁶⁾ Както е тълкувано от ЕСПЧ в решението му по дело *Darboe и Samara/Италия*, цитирано по-горе, бележка под линия 45.

⁽⁸⁷⁾ Член 45, параграф 2 от РППУ.

мнението си; презумпцията за непълнолетие се прилага до вземането на окончателно решение.

- **Подходящи за деца условия на приемане** са налични на мястото, където се провежда процедурата на границата, в съответствие със стандартите на ДУП (2024 г.).

Това означава, наред с другото, че: мястото за настаняване е безопасно, подходящо е за деца и е отделено от пълнолетни лица, които не са им роднини; осигурен е достъп до образование, отдих и психосоциална подкрепа; персоналът е обучен за закрила на детето; налице са механизми за подаване на жалби и наблюдение.

Съображение 36 от РППУ

За да се гарантира, че обработването на молбите за международна закрила се извършва при надлежно зачитане на правата на детето, на ненавършилите пълнолетие трябва да се осигурят специални процедурни гаранции, съобразени с интересите на детето, и специални условия на приемане. Когато след изявления на даден кандидат има основания за съмнение дали кандидатът е ненавършил пълнолетие, решаващият орган следва да може да извърши оценка на възрастта на лицето. Съмнения относно възрастта на кандидата могат да възникнат, когато той твърди, че е ненавършил пълнолетие, но и когато той твърди, че е пълнолетен. Като се има предвид особената уязвимост на непридружените ненавършили пълнолетие, които е вероятно да нямат документи за самоличност или други документи, от съществено значение е да се осигурят силни гаранции, за да се предотврати прилагането по отношение на такива кандидати на неправилни или неуместни процедури за оценка на възрастта.

Освен това, както е посочено в член 53, параграф 2 от РППУ, **държавите членки не трябва да прилагат процедурата на границата при посочените по-долу обстоятелства.**

- Решаващият орган счита, че основанията за отхвърляне на молба като недопустима или за прилагане на ускорената процедура за разглеждане не са приложими или вече не са приложими.
- Необходимата подкрепа за приемане за кандидати със специални потребности за приемане, включително деца, не може да бъде предоставена на определеното място на границата (съгласно глава IV от ДУП (2024 г.) и член 54 от РППУ).
- Необходимата подкрепа за кандидатите, които се нуждаят от специални процедурни гаранции, не е налице на граничния пункт.
- Медицински причини, включително проблеми с психичното здраве, правят прилагането на процедурата на границата неподходящо.
- Условието на задържане (членове 10—13 от ДУП (2024 г.)) не са изпълнени или вече не се изпълняват, а прилагането на процедурата на границата би изисквало задържане в нарушение на тези условия.

Ако такива гаранции не могат да бъдат осигурени в съответствие с член 53 от РППУ, **кандидатът не може да бъде включен в процедурата на границата за предоставяне на убежище и вместо това следва незабавно да бъде прехвърлен към редовната процедура за предоставяне на убежище**, за да се гарантира пълно зачитане на неговите права и процедурни гаранции.

Неспазването на тези гаранции, например продължителното настаняване в центрове за пълнолетни без надлежни гаранции, може да доведе до нарушения на член 8 от Европейската конвенция за правата на човека ⁽⁸⁸⁾, както е потвърдено в решението по делото *Darboe и Samara / Италия* ⁽⁸⁹⁾ и свързаната съдебна практика *A.C. / Франция* ⁽⁹⁰⁾ и *F.V. / Белгия* ⁽⁹¹⁾.

Това може да е така и в извънредни ситуации, например при голям приток на пристигащи в местата за слизване, когато наличните ресурси не могат да гарантират напълно необходимите гаранции.

Процедурата на границата за предоставяне на убежище, от регистрирането на молбата до вземането на решението (включително обжалването), трябва да приключи в рамките на 12 седмици. След изтичането на този срок на кандидата трябва да се разреши да влезе на територията на държавата членка ⁽⁹²⁾.

3.3. Каскаден и мултидисциплинарен подход за оценка на възрастта

Оценките на възрастта следва да се извършват по начин, по който се отчитат на първо място висшия интерес на детето по време на цялата процедура ⁽⁹³⁾. В РППУ се насърчава поетапното прилагане на оценката на възрастта, известно като каскаден или постепенен подход. Каскадният подход има за цел да се намали риска от инвазивност, който е присъщ на медицинските методи.

В съответствие с този подход първоначално се използват немедицински методи. Едва при неубедителни резултати органите могат да пристъпят към медицински методи като крайна мярка.

Когато медицинските прегледи са потенциално ефективни, приоритет следва да се дава на методите, при които **не се използва лъчение**. При техниките с използване на лъчение, като рентгеновите лъчи, трябва да се спазва стриктно принципът **„най-ниско разумно постижимо ниво“ (ALARA)** и да се използват само когато предходните стъпки са изчерпани.

⁽⁸⁸⁾ Съвет на Европа, [Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, изменена с протоколи № 11 и 14](#), 4 ноември 1950 г., ETS 5.

⁽⁸⁹⁾ ЕСПЧ, [Darboe и Samara / Италия](#), 2022 г., цитирано по-горе, бележка под линия 45.

⁽⁹⁰⁾ ЕСПЧ, решение от 16 януари 2025 г. по дело [A.C. / Франция](#), 15457/20, ECLI:CE:ECHR:2025:0116JUD001545720 (на френски език).

⁽⁹¹⁾ ЕСПЧ, решение от 6 март 2025 г. по дело [F.V. / Белгия](#), 47836/21, ECLI:CE:ECHR:2025:0306JUD004783621 (на френски език). Резюме, достъпно в [базата данни на ЕУАА за съдебна практика](#).

⁽⁹²⁾ Член 51, параграф 2 от РППУ.

⁽⁹³⁾ Съображение 37 и член 25, параграф 3 от РППУ.

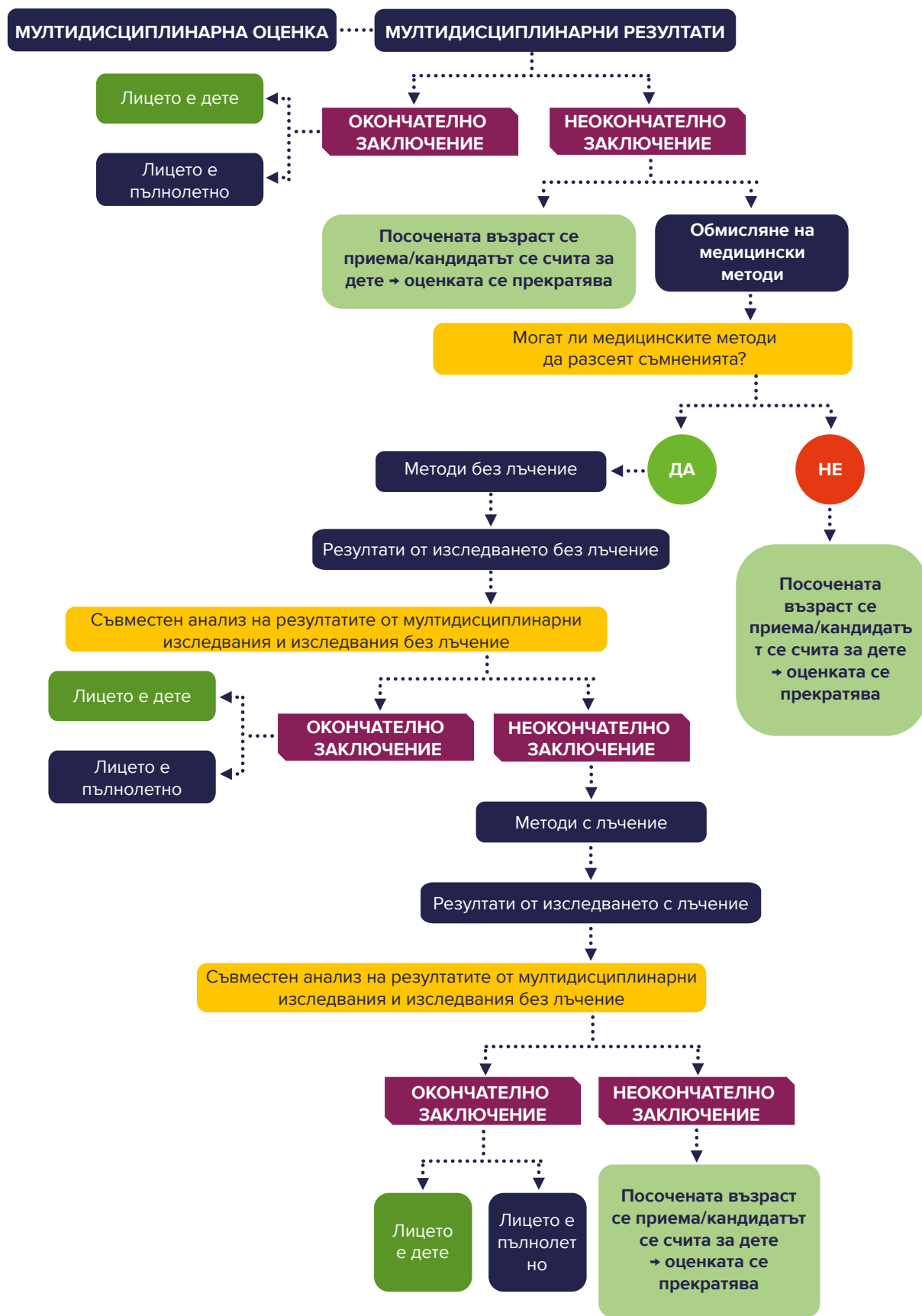

Специални гаранции трябва да се прилагат при момичета и млади жени, тъй като рентгеновите изследвания могат да увредят плода. Преди всяко излагане специалистите трябва да предприемат всички разумни мерки, за да установят дали кандидатката може да е бременна, като се има предвид, че самото момиче може да не знае или да не желае да разкрие това поради културни особености, стигматизация или преживяно насилие.

Наблюдението на половата зрялост (голи части на тялото) никога не може да се използва за целите на определянето на възрастта, тъй като е силно инвазивно и не служи за оценка на хронологичната възраст.

Фигура 2. Схема, илюстрираща каскадния и мултидисциплинарен подход

3.3.1. Немедицински методи за оценка на възрастта

Като се има предвид, че с настоящите методи **не може да се определи хронологичната възраст на дадено лице със сигурност**, се препоръчва използването на комбинация от подходи. **Каскадният подход има за цел да сведе до минимум степента на намеса**, като се дава приоритет на най-малко инвазивните методи. За разлика от него **мултидисциплинарният подход преодолява ограниченията по отношение на точността**, като включва специалисти от различни области — като например социални дейности, психология и педиатрия — които оценяват възрастта от различни гледни точки. Този метод помага да се стесни приблизителната възрастова група и води до по-надежден и обоснован резултат. Мултидисциплинарният подход ⁽⁹⁴⁾ обикновено включва немедицински методи за оценка на възрастта, прилагани съвместно, за да се постигне цялостно разбиране за възрастта на кандидата, както е описано по-долу (неизчерпателен списък).

- **Анализ на допълнителните доказателства:** Когато първоначално събраните документи или наличната информация не включват посочване на възрастта, следва проактивно да се предприеме допълнителна проверка/анализ на други документи. Информация за възрастта на кандидата може да бъде събрана от училищни документи, религиозни документи, семейни ваксинационни картони или други медицински документи, но също и от снимки с дата, публикации в социални медии с точни дати и всякакви други полезни елементи, които се считат за достоверни. Както е посочено в раздел [2.2.1 Оценка на документните доказателства](#), при разглеждане на подкрепящите доказателства не следва да се изисква удостоверяване на документите, когато са налице други косвени доказателства, които подкрепят твърдението за непълнолетие. Ако националните органи подозират, че даден документ е подправен, те могат да поискат проверка. Следва да се има предвид обаче, че кандидатите може да разполагат единствено с копия и/или снимки на своите документи, съхранявани на мобилните им телефони. Когато анализът на допълнителните документи е достатъчен, за да се приеме обективно заявената от кандидата възраст, процесът за оценка на възрастта следва да спре дотук.
- **Интервю за оценка на възрастта:** то има за цел да възстанови хронологичната последователност на житейски събития, за да се подпомогне определянето на възрастта. Ако това интервю предоставя достатъчно информация и води до убедителни резултати, не е необходимо да се продължава с психосоциална оценка. Когато обаче констатациите са недостатъчни и продължават да съществуват съмнения относно посочената възраст, следва да се извърши психосоциална оценка. За повече информация вж. [Приложение 1 — Интервю за оценка на възрастта](#).
- **Психосоциална оценка:** чрез нея се изследват различни аспекти от живота на лицето, неговата психологическа и емоционална зрялост, развитие и поведение. Развитието в този контекст се отнася не само до когнитивното и емоционалното израстване, но и до наблюдаваното поведение, например способността да се извършват съобразени с възрастта дейности, способността да се поема отговорност за ежедневните задачи, начинът, по който се изразява независимостта, управлението на емоциите и взаимодействието с връстници и пълнолетни лица.

⁽⁹⁴⁾ Вж. член 25, параграф 1 и съображение 37 от РПГУ.

Оценяващите провеждат интервюта, като използват отворени въпроси и, когато е уместно, инструменти като рисунки, за да помогнат на лицето да се изрази. Оценяващите трябва да имат предвид културните различия, потенциалните травми и емоционалното състояние на лицето ⁽⁹⁵⁾. Тази оценка следва да се извършва от специалисти с експертен опит в приблизителната оценка на възрастта и развитието на децата, като например социални работници, психолози или педиатри, за да се оценят различни фактори, като например физически и психически фактори, фактори, свързани с развитието, околната среда и културата ⁽⁹⁶⁾, и да се направи по-задълбочен анализ на доказателствата. За повече информация вж. [Приложение 2 – Психосоциална оценка](#).

Както е обяснено в [карето с практически съображения](#), за да се избегнат дублиране и повтарящи се въпроси, трябва да бъде координирано споделянето на определена информация, събрана по време на скрининга и свързана с процеса за оценка на възрастта, с експертите, които са част от мултидисциплинарния екип за оценка на възрастта.

Същевременно информацията, получена в рамките на мултидисциплинарната оценка, може, когато е уместно и целесъобразно, да бъде споделена със съответните органи (напр. в случай на показатели за междусекторна уязвимост за оценката на уязвимостта или в случай на препращане). Този двустранен обмен допринася за оптимизиране на процедурите, засилва холистичния характер на мултидисциплинарния подход и гарантира, че процесът е съобразен с нуждите на детето.

Окончателното решение относно възрастта на кандидата следва да се основава на резултатите от тези оценки и на професионалните заключения, изведени от тях.

⁽⁹⁵⁾ Въз основа на *Техническата бележка на УНИЦЕФ относно определянето на възрастта*, цитирана по-горе, бележка под линия [7](#).

⁽⁹⁶⁾ Съображение 37 от РГПУ.

Таблица 2. Основни разлики между психосоциалната оценка и интервюто за оценка на възрастта

	ИНТЕРВЮ ЗА ОЦЕНКА НА ВЪЗРАСТТА	ПСИХОСОЦИАЛНА ОЦЕНКА
Фокус	Възстановяване на спомени за известни събития и лична история.	По-широка оценка на зрелостта, когнитивното и физическото развитие, социалните взаимодействия и средата.
Методология	Полуструктуриран ⁽⁹⁷⁾ формат на интервюто.	Чрез наблюдение ⁽⁹⁸⁾ , чрез контекста и чрез сътрудничество.
Оценяващи	Обучени специалисти (напр. социални работници или други служители, които са независими и не участват в интервюто за предоставяне на убежище с кандидата).	Мултидисциплинарен екип (например психолози, социални работници, педиатри, с участието на служители на приемната служба, учители и други специалисти, които са в контакт с кандидата).
Цел	Да се провери посочената възраст или да се установи приблизителната възраст чрез възстановяване на спомени, свързани с конкретни дати и събития (национални празници, исторически събития като избори, природни бедствия, спортни събития и др.).	Оценка на емоционалната и социалната зрялост на лицето, както и на когнитивното и физическото развитие.

⁽⁹⁷⁾ Полуструктурираното интервю е метод на събиране на качествени данни, който съчетава елементи както на структурирани, така и на неструктурирани интервюта. То включва подготвен набор от отворени въпроси, като същевременно осигурява гъвкавост на интервюиращия да проучва нови теми, които могат да възникнат по време на разговора.

⁽⁹⁸⁾ Обективни наблюдения („Виждам“, „Чувам“); наблюдението трябва да се ограничава до аспекти, свързани с хронологичната възраст.

Практически съвет — модели за координиране на мултидисциплинарните оценки на възрастта

Когато в процеса участват няколко експерти, които извършват оценката си независимо един от друг, **координацията между различните специалисти** е от решаващо значение за съставянето на заключенията. Това позволява обмен на информация, за да могат специалистите да изяснят допустимата грешка при съответните резултати и да рационализират процеса.

На практика тази координация може да се осъществява чрез обмен на мнения между специалистите относно резултатите след приключване на индивидуалните им оценки. Обикновено има два основни начина за организиране на такава координация:

- **Мултидисциплинарна експертна група.** Когато е възможно, оценката на възрастта може да бъде координирана и чрез организиране на една сесия за оценка, в рамките на която няколко специалисти се срещат съвместно с кандидата. Въпросите се задават в зависимост от областта на компетентност на съответните специалисти.
- Предимствата на този подход с експертна група са, че кандидатът се оценява само веднъж, а не няколко пъти от различни лица, което позволява по-бързо приключване на процедурата без забавяния поради множество срещи. За разлика от повтарящите се индивидуални оценки, методът на експертната група също така предотвратява дублирането, тъй като не е необходимо кандидатът да разказва историята си няколко пъти на различни специалисти. Когато действа с чувствителност, мултидисциплинарната експертна група може да предложи по-цялостна, навременна и съобразена с нуждите на детето алтернатива на многобройните оценки или медицински прегледи. Оценяващите могат също така да изготвят и обсъдят мненията си помежду си непосредствено след оценката, за да достигнат до предварително заключение (потвърждение на възрастта или необходимост от допълнителна оценка).
- Евентуален недостатък на използването на експертна група е, че кандидатът може да се почувства претоварен от въпросите, задавани от няколко лица едновременно.

- **Мултидисциплинарна оценка, извършвана поотделно от всеки експерт.** Специалистите извършват своите оценки поотделно (например психолог, социален работник, педиатър) и след това се срещат, за да обсъдят индивидуалните си констатации. Въпросите се задават в зависимост от областта на компетентност на съответните специалисти. Този формат позволява на експертите да съпоставят резултатите, да обяснят допустимата грешка и да се споразумеят за общо становище, без кандидатът да бъде подлаган на множество припокриващи се интервюта.
- Предимството е, че кандидатът се среща с всеки специалист поотделно, което намалява риска да се чувства претоварен от груповата дейност. Всеки експерт може да се съсредоточи задълбочено върху своята конкретна област на компетентност и да изгради добри отношения с кандидата, което може да доведе до по-точна и детайлна оценка. Този метод предоставя и по-голяма гъвкавост при планирането и гарантира, че мненията на специалистите се формират независимо преди обсъждането, което може да повиши обективността на съвместното заключение.
- Недостатъкът е, че процесът може да отнеме повече време, тъй като са необходими няколко отделни срещи, което може да забави приключването на оценката. Кандидатът може да бъде принуден да повтаря определена информация по време на различните срещи, което може да бъде уморително или емоционално натоварващо. Съществува и риск от несъгласувани тълкувания сред експертите, ако координацията или комуникацията след отделните оценки е недостатъчна. 933

Настойникът трябва да бъде информиран предварително — още по време на подготвителната среща — за начина, по който ще участват множество експерти в процеса за оценка на възрастта. Когато кандидатът се срещне с експертите, акцентът трябва да бъде върху създаването на доверителна и приветлива атмосфера с ясно представяне на специалистите, тяхната роля и отговорности. Това спомага за създаването на по-спокойна атмосфера. **От първостепенно значение е да се спазва поверителността на информацията и доказателствата, споделени по време на оценката. Допустимата грешка**, по-специално тази, която е свързана с медицинските методи, трябва да бъде **обяснена по прозрачен начин**, особено ако резултатите не са убедителни (с диапазон, който се припокрива между детството и пълнолетието).

Когато оценката на възрастта се извършва в рамките на една сесия от мултидисциплинарна експертна група, е важно кандидатът да не се чувства притеснен и претоварен от прекалено голям брой присъстващи лица.

След като сесията на експертната група приключи, решаващият орган⁽⁹⁹⁾ носи отговорност да вземе решение въз основа на становището и препоръките ѝ.

⁽⁹⁹⁾ Въпреки че в РГПУ се определят стандартите и гаранциите за процедурите за оценяване на възрастта, това не изключва възможността националните органи, включително съдилищата, да участват в определянето на възрастта. Поради това държавите членки си запазват правото да възлагат оценката на възрастта на външни изпълнители и да определят друг орган, който да изготви становище. Решаващият орган, който носи крайната отговорност за вземането на решение относно възрастта, може впоследствие да вземе решение въз основа на резултатите от оценката на възрастта в съответствие с националната си практика и процедурните гаранции.

В случай на неокончателни резултати след мултидисциплинарната оценка на възрастта органите разполагат с две възможности.

Вариант 1: органите могат да прекратят оценката и да приложат принципа на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства, както и да приемат лицето за дете. Както е посочено в съображение 37 и член 25, параграф 2 от РППУ, когато резултатът от оценката е неокончателен, държавите членки не са задължени да поискат медицинско изследване или да продължат оценката, ако такова изследване не би отстранило оставащите съмнения.

Вариант 2: органите решават да продължат оценката на възрастта и да поискат медицинско изследване при строги условия. Когато се извършва медицинско изследване, то трябва да бъде възможно най-малко инвазивно и да се провежда при пълно зачитане на човешкото достойнство.

3.3.2. Медицинска оценка: даване на приоритет на най-малко инвазивното изследване

Медицински изследвания за оценка на възрастта са тези, които включват медицински практики (напр. ултразвук, лъчение). Тези методи следва да се разглеждат едва след като всички други средства за оценка на възрастта са изчерпани без окончателен резултат. Когато е възможно медицинските изследвания да разсеят съмненията относно възрастта, следва да се отдава приоритет на **неинвазивните методи без облъчване**.

Методите, които включват облъчване като рентгенови лъчи, следва да се използват само в краен случай⁽¹⁰⁰⁾, като се следва принципът за ненаанасяне на вреда, както и принципът „най-ниско разумно постижимо ниво“ (принцип АЛАРА), за да бъде сведено до минимум на излагането на лъчение.

Използваният метод трябва да отчита и начина, по който се провежда изследването.

- **Допустимата грешка**, присъща на всички методи, следва да бъде документирана, особено когато резултатите са неокончателни и се прилагат в полза на кандидата в съответствие с принципа на висшите интереси на детето и принципа на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства. Освен това методите трябва да се подбират с оглед на възрастовата група, който се оценява, както и на пола на оценяваното лице, тъй като точността може да варира.

⁽¹⁰⁰⁾ Комитет на ООН за защита на правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства, *Joint general comment No 4 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No 23 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return* (Съвместен общ коментар N° 4 (2017 г.) на Комитета за защита на правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства и N° 23 (2017 г.) на Комитета по правата на детето относно задълженията на държавите във връзка с правата на човека при деца в контекста на международната миграция в държавите на произход, транзитно преминаване, приемане и връщане), 2017 г. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g17/343/65/pdf/g1734365.pdf>: „Държавите следва да се въздържат от използването на медицински методи, основани, наред с другото, на анализ на изследвания на костите и зъбите, които могат да бъдат неточни, с големи граници на допустимата грешка, а също така могат да бъдат травматични и да доведат до ненужни съдебни процедури.“

- Следва да се избягва съобщаването само на средна възраст (напр. 17,4 години). Вместо това е препоръчително **да се посочва цялата възрастова група** или най-вероятната минимална и максимална възраст в рамките на групата. При много методи се определят възрастови групи, а не точна възраст, така че определянето на средна стойност (например да се приеме, че дадено лице е на 18 години въз основа на възрастова група 16—20 години) не отразява реалната степен на несигурност на оценката. При липса на информация за вероятността на всяка възможна възраст в рамките на групата (вероятностно разпределение), използването на средната възраст може да бъде подвеждащо. Например, ако групата включва 18 години (например 16,4—22,3 години) и средната стойност между минималната и максималната възраст в диапазона е над 18 години, това може да доведе до несправедливо класифициране на дадено лице като пълнолетен. Пренебрегването на допустимата грешка може да не е от полза за оценяваното лице ⁽¹⁰¹⁾.
- Когато медицинските методи за оценка на възрастта включват възрастова група, заедно с **оценка на вероятността**, вероятността определената възраст да е под или над 18 години също следва да бъде ясно посочена. Оценката трябва да отразява степента на вероятност, изразена в медицинското заключение, като се признава, че такива резултати представляват вероятности, а не сигурност.
- Изследванията никога не трябва да бъдат принудителни или неподходящи от културна гледна точка. Специалистите трябва да са наясно с пола и културната чувствителност и да действат в съответствие с експертния си опит в областта на оценките на възрастта. За целите на оценката на възрастта следва да не се използват методи, които включват разсъбличане или преглед на интимни части на тялото.

Не забравяйте

При никакви обстоятелства **не следва да се използват** изследвания, които изискват **разсъбличане** или оглед на интимни части на тялото като изследване за полова зрялост. Това е от решаващо значение за съхраняване на достойнството на лицето и е особено важно при кандидати, които може да са преживели сексуално или физическо насилие и експлоатация ⁽¹⁰²⁾. Накрая, оценката на физическите признаци за определяне на възрастта на дадено лице има голям диапазон на допустимата грешка ⁽¹⁰³⁾, когато се използва за разграничаване на юноши от пълнолетни лица.

⁽¹⁰¹⁾ Schmeling, A., Schumacher, G. и Rudolf, E., *Medical age assessment of young migrants* (Медицинска оценка на възрастта на непълнолетни мигранти), 2018 г., <https://data.europa.eu/doi/10.2760/47096>.

⁽¹⁰²⁾ Комитет на ООН по правата на детето, дело *R.Y.S./Испания*, 2021 г. Резюме, достъпно в [базата данни на ЕУАА за съдебна практика](#). Комитетът по правата на детето е постановил, че „прегледи, които включват разсъбличане или преглед на полови органи или други интимни части на тялото, нарушават достойнството, неприкосновеността на личния живот и телесната неприкосновеност на детето и следва да бъдат забранени“.

⁽¹⁰³⁾ Комитетът по правата на детето е изложил становището си в жалбата относно нарушения на правата по делото *R.Y.S./Испания*, *Комитет на ООН по правата на детето, 4 февруари 2021 г.*, Комитетът е приел, че „прегледи на деца, които включват разсъбличане или преглед на полови органи или интимни части на тялото, уронват тяхното достойнство, неприкосновеност на личния живот и неприкосновеност на тялото, и следва да бъдат забранени за целите на оценката на възрастта.“ Резюме, достъпно в [базата данни на ЕУАА за съдебна практика](#).

При провеждането на медицински изследвания медицинските специалисти, които са извършили оценката на възрастта, трябва да интегрират констатациите на предишни експерти, да обяснят своето мнение, да разяснят получените резултати, използваната техника, нейните ограничения и допустимата грешка, за да се гарантира възможно най-надеждният резултат. Както е предвидено в член 25, параграф 3 от РППУ, резултатите от тези **медицински изследвания трябва да бъдат анализирани** в цялостна **оценка заедно с други констатации**, като например резултата от оценките, извършени от други специалисти (мултидисциплинарен подход), за да се постигне надеждният извод.

Ограничения и етични съображения при медицинските оценки на възрастта

Инвазивните медицински изследвания, като прегледи на костите или зъбите, могат да се възприемат като натрапчиви, да са скъпи, да изискват използването на медицински устройства и/или да изискват специалисти с ограничена наличност. Освен това те могат допълнително да травмират кандидата, особено при лица, преживели насилие или малтретиране, основано на пола. Освен това тези методи имат широк диапазон на допустима грешка и често дават резултати в рамките на широка възрастова група. Резултатите могат да бъдат повлияни от етнически, социално-икономически и полови различия, като надеждността им не превъзхожда тази на немедицинските методи.

Медицинските специалисти също изразяват резерви към използването на медицински изследвания за административни цели, тъй като тези оценки могат да противоречат на основното им задължение да се грижат за децата. Използването на методи за оценка на биологичната възраст ⁽¹⁰⁴⁾ за оценка на хронологичната възраст е широко оспорвано в научните изследвания, тъй като тези методи също предоставят само приблизителната възрастова група ⁽¹⁰⁵⁾.

И накрая, както е посочено в съображение 37 от РППУ, ако резултатът от оценката на възрастта е неокончателен за формулиране на заключение или възрастта надхвърля 18 години, държавите членки **следва да приемат, че кандидатът е дете**, като утвърждават принципите на висшия интерес на детето и на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства по време на целия процес. Този принцип се прилага дори когато лицето твърди, че е пълнолетно, но съществува основателно съмнение, че може да не е навършило пълнолетие.

⁽¹⁰⁴⁾ По-конкретно медицинските методи за оценка на биологичната възраст на дадено лице, която не съответства непременно на хронологичната възраст на лицето

⁽¹⁰⁵⁾ Становище на BSPED относно оценката на възрастта в педиатрията, <https://www.bsped.org.uk/clinical-resources/position-statements/#link6>, Британската дентална асоциация (BDA) заяви, че използването на рентгенови снимки на зъбите е „неточен метод за оценка на възрастта“. BDA също така счита, че е нецелесъобразно и неетично да се правят рентгенови снимки на хора, когато това не носи полза за тяхното здраве.

3.4. Решение

В РППУ се предвижда, че **решаващият орган** отговаря за възлагането на оценка на възрастта и следва винаги да бъде органът, който взема решение за нейното започване ⁽¹⁰⁶⁾ и за окончателното решение въз основа на нейните резултати. В РППУ обаче не се уточнява кой орган/кои органи следва да бъдат компетентни за **вземането на решение относно възрастта** след приключването на оценката. Този аспект може да бъде уреден в националното законодателство.

След оценката на възрастта решението относно възрастта на кандидата се **основава на съвместния анализ на резултатите** както от мултидисциплинарната оценка, така и, когато е приложимо, от медицинското изследване. Решението относно възрастта се взема въз основа на становищата на всички участващи експерти, за да могат да бъдат получени възможно най-надеждните резултати.

В случаите, когато експертите от мултидисциплинарния екип достигнат до различни заключения или когато резултатите от мултидисциплинарната оценка и медицинското изследване не съвпадат, отговорност на решаващия орган е да извърши преценка за наличните доказателства и да изготви окончателното заключение. Органът следва да документира по надлежен начин как са били разгледани различията в становищата, включително мотивите за предпочитането на едни заключения пред други; той следва да посочи по прозрачен начин оставащия диапазон на допустимата грешка и да направи цялостна оценка. Когато след анализа на всички налични данни продължава да съществува несигурност, следва да се прилага принципът на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства, което води до презумпцията, че лицето не е навършило пълнолетие.

Окончателното решение относно определената възраст **трябва да бъде оформено в писмен вид и предоставено на съответното лице и на неговия настойник**. Дали окончателното определяне на възрастта трябва да бъде под формата на административно решение зависи преди всичко от националната процедура. В РППУ и ДУП (2024 г.) се изисква всяко решение относно статута на кандидата, включително решенията, засягащи достъпа до гаранции (напр. назначаване на настойник), да бъде обосновано, като се спазва правото на кандидата да бъде изслушан, и да бъде предмет на ефективни правни средства за защита. На практика това означава, че ако резултатът от оценката или проверката на възрастта има правни последици за начина, по който кандидатът ще бъде третиран в процедурата за предоставяне на убежище или на приемане, той обикновено следва да бъде формализиран чрез административен акт или решение.

В писмото с решението следва ясно да се посочват **квалификациите на експертите**, участващи в оценяването на възрастта, както и **тяхното обосновано становище** относно възрастта на кандидата. Когато се прилага единствено мултидисциплинарният подход, следва да бъде посочена и **предполагемата възрастова група**. По същия начин, когато се прилагат медицински методи, трябва да се посочи **диапазонът на допустимата грешка**, свързана с тези методи.

⁽¹⁰⁶⁾ Член 25, параграф 1 от РППУ.

Когато медицинските или комбинираните оценки предоставят възрастова група, придружена от **оценка на вероятността**, следва изрично да се посочи степента на вероятност лицето да е на възраст под или над 18 години и в окончателното решение следва да се признае, че тези оценки представляват вероятност, а не сигурност.

В писмото с решението трябва да се обоснове и **решението, взето от решаващия орган**. Освен това тази информация следва да бъде обяснена устно на кандидата ⁽¹⁰⁷⁾, **по начин, съобразен с неговото ниво на разбиране**. Обяснението трябва да бъде достатъчно точно, пълно и достъпно, за да може кандидатът да **разбере напълно мотивите** за решението. На кандидата следва да се предостави цялата информация, необходима за упражняване на правото му на **ефективни правни средства за защита** и на достъп до правна помощ при обжалване на решението относно възрастта ⁽¹⁰⁸⁾.

В съответствие с член 8 от КПД следва да се издадат документи за самоличност с окончателната възраст, за да се **възстанови своевременно пълната самоличност** на кандидата ⁽¹⁰⁹⁾. Следва да се поясни, че в оценката не винаги се определя точна хронологична възраст, а по-скоро се определя дали кандидатът трябва да се счита за ненавършил пълнолетие или за пълнолетен за целите на процедурата. Когато резултатите предоставят само възрастова група или остават неубедителни, **трябва да се прилага принципът на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства** и кандидатът следва да бъде третиран **като ненавършил пълнолетие** ⁽¹¹⁰⁾.

В същото време това не изключва възможността кандидатът впоследствие да докаже точната си дата на раждане. Ако на по-късен етап кандидатът успее да получи и представи официални документи от държавата на произход или от други надеждни източници, записаната му възраст следва да бъде съответно коригирана в официалните регистри.

Не забравяйте — Оценката на възрастта и РУУМ

В член 25, параграф 7 от РППУ се предвижда, че държавите членки могат да **признават решенията за оценка на възрастта, взети от други държави членки**, ако оценката е извършена в съответствие с правото на Съюза. За да се улесни признаването, споделените резултати от оценките на възрастта могат да включват позоваване на приложените методи и мотивите, довели до вземането на решението, в духа на доброто сътрудничество между държавите членки. Информацията може да се обменя например чрез Dublinet.

⁽¹⁰⁷⁾ В делото *А.С./Франция*, (цитирано по-горе, бележка под линия (90)) пред ЕСПЧ се подчертава, че държавите членки следва да предоставят процедурните гаранции след оценката на възрастта, както и че на кандидата трябва да се предоставят резултатите от различните изследвания и да бъде информиран относно възможните ефективни правни средства за защита.

⁽¹⁰⁸⁾ Липсата на достатъчно ниво на точност и прецизност при всички решения, свързани с резултата от оценката на възрастта, може да доведе до нарушение на процедурните задължения и дължимата грижа, произтичащи от член 8 от ЕКПЧ, поради уязвимото положение на децата.

⁽¹⁰⁹⁾ В съответствие с член 8 от КПД следва да се издадат документи за самоличност с окончателната възраст, за да се **възстанови своевременно пълната самоличност** на кандидата. Със същата цел, ако кандидатът може да предостави валидни и достатъчни доказателства за посочената възраст, дори и тя да не е потвърдена по време на оценката на възрастта, тази възраст следва да бъде приета и незабавно коригирана в официалните регистри.

⁽¹¹⁰⁾ Член 25, параграф 2 от РППУ.

3.5. Оспорване на решението относно възрастта

На кандидата следва да бъде предоставена възможност да оспори резултатите от процеса за оценка на възрастта чрез отделна процедура или като част от жалбата срещу първоинстанционното решение в зависимост от приложимата национална рамка.

Важно е да се отбележи, че правото на обжалване следва да бъде налично **независимо от резултата от процедурата за предоставяне на убежище**. Деца, които са неправилно определени като пълнолетни и им е предоставена международна закрила, следва все пак да имат възможност да оспорят решението за оценка на възрастта. Неправилното определяне може да доведе по време на процедурата до загуба на гаранции, специфични за децата, като например подходящи условия на приемане или подкрепа от настойник. Това може също така да повлияе върху разглеждането на молбите за убежище на деца, включително по отношение на характерните за тях форми на преследване, както и върху достъпа до права след постановяване на решението по статута, като например продължаваща подкрепа, право на образование, събиране на семейството.

За да се избегне **непоправима вреда**, процедурите по обжалване следва да се провеждат без забавяне, тъй като продължителната несигурност може да лиши децата от правата, които им се полагат, например правото на своевременно събиране на семейството в рамките на процедурните срокове, предвидени в правото на ЕС и националното право. Въпреки че РППУ не налага правно задължение да се предвиди отделно право на обжалване на решението за оценка на възрастта, той също така не го изключва. Този подход е в съответствие с принципите, залегнали в Хартата на ЕС, по-специално член 41, който гарантира правото на добро управление, и член 47, който осигурява правото на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес. Това включва достъп до досието и навременна информация относно възможността за обжалване или оспорване на решението, както и до правна помощ и представителство по време на обжалването и последващите процедури ⁽¹¹¹⁾.

3.5.1. Преразглеждане на решение за оценка на възрастта при наличие на нови доказателства

Служебното преразглеждане на възрастта, установена в решението на решаващия орган, следва винаги да бъде допустимо, когато на по-късен етап се появят нови доказателства или информация. Ако бъде установена неточна оценка на възрастта, следва незабавно да се предприемат действия за **коригиране на данните** в съответните бази данни и за възстановяване на правилната самоличност на лицето. Такъв случай може да възникне, например когато кандидатът представи валиден документ за самоличност, за да докаже самоличността си, след като е издадено решение относно възрастта.

⁽¹¹¹⁾ Член 23, параграф 6, буква б) от РППУ във връзка с член 67, параграф 8 от РППУ.

4. Нови и развиващи се технологии

Някои държави са изпробвали използването на **генетични тестове за оценка на биологичната възраст**. Тези тестове измерват химична модификация на ДНК, наречена метилиране. Метилирането на ДНК е биологичен процес, свързан със стареенето, и може да бъде повлиян от фактори като тютюнопушене, стрес и заболявания. ДНК може да бъде извлечена от много източници, включително кръв и слюнка. Прегледите на проучванията⁽¹¹²⁾, при които се използва ДНК метилиране за оценка на възрастта при хора от всички възрасти, посочват среден диапазон на допустима грешка между 2 и 5 години⁽¹¹³⁾. Повечето проучвания са съсредоточени върху ограничена част от населението от бели западноевропейци. Необходими са допълнителни изследвания, за да се разбере как етническата принадлежност и други фактори влияят върху метилирането на ДНК. Налице са убедителни доказателства, че преживяна травма и неблагоприятни условия увеличават епигенетичната възраст. Използването на ДНК за административни цели поражда етични въпроси, свързани с пропорционалността и съгласието, както и със сложността по отношение на опазването на неприкосновеността на личния живот, съхранението и достъпа до пробите.

Проучванията относно прилагането на **нововъзникващите технологии**, например изкуствен интелект (ИИ) в управлението на миграцията и предоставянето на убежище са нова тенденция, която носи както потенциални ползи, така и значителни предизвикателства и съществени етични рискове. Поради това използването на ИИ в процедурите по миграция и предоставяне на убежище, както и биометричната идентификация, са квалифицирани като високорисково приложение на ИИ⁽¹¹⁴⁾. Макар че някои изследвания сочат, че алгоритмите за машинно обучение могат да допринесат за по-точна оценка на възрастта, резултатите зависят от качеството на използваните данни и от тяхната правилна категоризация при обучението на системите. Следователно е от съществено значение да се отчетат диапазонът на допустимата грешка при новите технологии, както и потенциалната предубеденост.

Във всеки случай в РППУ изрично се посочва, че **оценките на възрастта трябва да се извършват от „квалифицирани специалисти“**. Тази терминология обхваща лицата с необходимия експертен опит и обучение за извършване на такива оценки в съответствие с утвърдените методологии и гаранции. **Изкуственият интелект не попада в обхвата на това определение.**

Без правилно разбиране на потенциалните последици от системите с ИИ не може да се гарантират **нито човешкият надзор, нито автономията на вземащите решения**. Също толкова съществени при внедряването на подобни системи са рисковете от **пристрастни**

⁽¹¹²⁾ Maulani, C. et al., *Age estimation using DNA methylation technique in forensics: a systematic review*, (Оценка на възрастта посредством техника за метилиране на ДНК в криминалистиката: систематичен преглед, 2020 г. Египет. J. Forensic Sci., том 10, 38.

⁽¹¹³⁾ Aliferi, A. et al., *Comparing current knowledge on DNA methylation-based estimation estimating to the development of a greater judicial DNA intelligence tool (Обединяване на съвременните знания за основаната на ДНК оценка на възрастта с цел разработване на усъвършенстван съдебномедицински ДНК инструмент за идентификация)*, 2022 г. Forensic Sci. Int. Genet., том 57, 102637.

⁽¹¹⁴⁾ Вж. Съвет на Европа, *Artificial Intelligence and Migration: Report of the Committee on Migration, Refugees and Displaced Persons* (Изкуствен интелект и миграция: доклад на Комитета по въпросите на миграцията, бежанците и разселените лица), докладчик г-н Petri Honkonen (предварителен вариант, 2025 г.), 5

и дискриминационни резултати, както и въпросите, свързани с неприкосновеността на личния живот, прозрачността и отчетността.

Поради това използването на такива технологии за целите на оценката на възрастта следва да се избягва, освен ако и докато не бъдат научно валидирани и не бъде доказано, че са достатъчно надеждни и ефективни в различните условия в съответствие с приложимите етични норми. Понастоящем такива технологии **не** са предвидени в **законодателството** и следователно **не могат да се считат за законосъобразен метод за оценка на възрастта.**

5. Допълнителни ресурси

- [Техническа бележка на УНИЦЕФ относно определянето на възрастта.](#)
- [Препоръка CM/Rec\(2022\)22 на Комитета на министрите на Съвета на Европа и обяснителен меморандум: Принципите на правата на човека и насоките за оценка на възрастта в контекста на миграцията.](#)
- [Separated Children in Europe Programme \(SCEP\) Position Paper on Age Assessment in the Context of Separated Children in Europe](#) (Програма „Отделени от семействата си деца в Европа“ (SCEP) — Документ за позиция относно определянето на възрастта в контекста на отделените от семействата си деца в Европа).
- [ВКБООН, Technical guidance: Child Friendly Procedures \(Технически насоки: Процедури, подходящи за деца\).](#)
- [FRA, Age assessment and fingerprinting of children in asylum procedures — Minimum age requirements concerning children’s rights in the EU](#) (Оценка на възрастта и снемане на пръстови отпечатащи на деца в процедури за предоставяне на убежище — изисквания за минимална възраст относно правата на децата в ЕС), 2018 г.
- [Европейски съвет за бежанците и изгнаниците \(ECRE\) Legal Note on Age assessment in Europe](#) (Правна бележка относно оценката на възрастта в Европа).
- [UNHCR observations on the use of age assessments in the identification of separated or unaccompanied children seeking asylum](#) (Забележки на ВКБООН относно използването на оценки на възрастта при идентифицирането на разделени или непридружени деца, търсещи убежище).
- [ВКБООН, Best Interests Procedure Guidelines](#) (Насоки относно процедурата за висшите интереси), 2021 г.
- [ВКБООН/УНИЦЕФ, Пътят напред към засилени политики и практики за непридружени и разделени от семействата си деца в Европа.](#)
- [Политика на ВКБООН за защита на децата.](#)
- [ВКБООН, Guidelines on International Protection No. 8: Child Asylum Claims under Articles 1\(A\)2 and 1\(F\) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees](#) (Насоки за международната закрила N° 8: Молби за убежище за деца по силата на член 1, раздел А, параграф 2 и член 1, раздел Е от Женевската конвенция от 1951 г. и/или Протокола относно статута на бежанците от 1967 г.), HCR/GIP/09/08, 22 декември 2009 г.

Приложения

Целта на следващите приложения е да **подпомогнат оценяващите с предложения** относно аспекти, които могат да бъдат разгледани по време на процеса за оценка на възрастта. Предложените въпроси имат примерен характер. Те **не са задължителни** и не следва **да бъдат четени дословно или да се прилагат механично**. От оценяващите се очаква да **прилагат професионалната си преценка и експертен опит**, когато използват направените предложения. Предложените примерни въпроси следва да бъдат съобразени с потребностите на държавите членки. Те може да не са подходящи във всички ситуации и следва да се подбират и прилагат индивидуално за всеки случай, за да се гарантира тяхната уместност.

Приложение 1 — Интервю за оценка на възрастта

Интервюто за оценка на възрастта представлява полуструктурирано интервю ⁽¹¹⁵⁾, в което се използват отворени въпроси, за да се насърчи дискусия, както и ориентиран към детето подход, подпомагащ възможността за изразяване и ефективна комуникация в съответствие с психо-физическото развитие на лицето. Интервюто следва да се провежда в специално обособено пространство, което гарантира уединение и поверителност. То трябва да следва подход, съобразен с интересите на детето, и винаги да се провежда в присъствието на културен посредник и устен преводач. Въпросите следва да се задават по отворен, безпристрастен и неутрален начин. При всеки въпрос следва да се дава достатъчно време за формулиране на отговор и въпросите не следва да имат разследващ характер. Последващите въпроси следва да отразяват постепенното развитие на интервюто. Това е важно, за да се изготви заедно с кандидата хронологична линия на значимите за него житейски събития, подпомагаща определянето на приблизителната му възраст.

Това може да включва следните техники.

- Техники, основани на „въпроси преди и след“ — известни също като „сандвич въпроси“ — насочени към идентифициране на две известни събития, едното от които е настъпило преди датата на раждане на кандидата, а другото след това, за да се подпомогне процесът на съпоставяне.
- Интервюта с членове на семейството или членове на общността (когато е възможно), които познават кандидата, с цел приблизително определяне на датата на раждане чрез изясняване на хронологичната последователност на събитията. В тези случаи е важно да се подхожда с повишено внимание, тъй като невярна или подвеждаща информация може да бъде предоставена по различни причини — било то с цел да се убедят органите, че дадено лице не е навършило пълнолетие, дори ако то е пълнолетно ⁽¹¹⁶⁾, или с цел да се нанесе вреда на интересите на детето. Съгласието следва да бъде дадено от самото лице. Също

⁽¹¹⁵⁾ Полуструктурираното интервю е метод на събиране на качествени данни, който съчетава елементи както на структурирани, така и на неструктурирани интервюта. То включва подготвен набор от отворени въпроси, като същевременно осигурява гъвкавост на интервюиращия да проучва нови теми, които възникват по време на разговора.

⁽¹¹⁶⁾ Вж. също [полето с практически съображения](#), посветено на трафика на хора и ранните бракове.

така е важно да се избягва излагането на лицето на неподходящи социални взаимодействия.

- Разработване и използване на календари с местни събития (индивидуален календар, в който се посочват дати на значими събития за конкретен географски район), което подкрепя оценяващите и подпомага кандидата да помни. Поради това е важно лицата, които оценяват възрастта, да са наясно с произхода на кандидата и различните видове календари, използвани в неговия регион (напр. [Хинди](#) календар, [хиджра/ислямски](#) календар, [будистки](#) календар, [ирански/джалали](#) календар, [етиопски/геез](#) календар и календар на [игбо](#)).

Когато е възможно, наличието на двама оценяващи и сравняването на резултатите от изготвената хронологична линия или житейския разказ повишава надеждността на резултата. Точността на резултатите зависи от опита, културната компетентност и уменията на оценяващите.

Целостта и безпристрастността на интервюто се подобрява, когато оценяващите са независими от решаващия орган, който отговаря за вземането на решения по отношение на кандидатите.

Наблюдението на физическата външност (например ръст, степен на развитие, цвят на кожата) може да служи като допълнителен ориентир при оценката на възрастта. Въпреки това, външният вид следва да се разглежда единствено като индикативен фактор, тъй като той е ненадежден и води до сериозни правни въпроси.

Области на проучване	Примери за въпроси (неизчерпателен списък — съобразява се с контекста и личните обстоятелства на кандидата)
<p>Състав и история на семейството, включително</p> <ul style="list-style-type: none"> • поредност на раждането и възраст на братята и сестрите, • възраст на родителите, • значими събития в живота. 	<ul style="list-style-type: none"> • Можете ли да ми кажете датата си на раждане или деня и годината, в която сте роден(а)? Ако това Ви затруднява, можете ли да ми кажете какво сте чували от другите за времето, сезона или годината, в която сте роден(а)? • Кои са близките Ви роднини, т.е. тези, с които сте живели в миналото (например родители, братя и сестри, баби и дядовци или други роднини)? • Колко братя и сестри имате? По-възрастни ли са или по-млади от Вас? Моля, опишете разликата във възрастта между Вас и Вашите братя и сестри. • Знаете ли на колко години са били Вашите родители, когато сте се родили? На колко години биха били те сега? • Помните ли някакви семейни тържества/събития, например раждането на братя и сестри или близки братовчеди, сватбата на близък член на семейството или смъртта на някого? На колко години бяхте, когато се случиха тези неща? Коя година беше това? • Разказвали ли са Ви във Вашето семейство истории за ранното Ви детство, като например кога сте започнали да ходите, кога сте казали първата си дума, кога сте започнали детска градина или училище, кога е паднало първото си зъбче и т.н.? Обяснете/споделете какво си спомняте ⁽¹¹⁷⁾. • Можете ли да обясните как знаете/помните толкова добре точната година/месец/дата (на някои от посочените събития/важни моменти)? Имало ли е нещо конкретно, което Ви помага да си спомните?

⁽¹¹⁷⁾ Трябва да се внимава при задаването на този въпрос, тъй като може да доведе до появата на уязвимости или определен емоционален стрес.

Други лични преживявания.
 Първи отговорности у дома, включително платена работа.
 Значителни промени в живота или премествания.
 Здравни проблеми.

- *На колко години бяхте, когато започнахте първата си платена работа? Работили ли си преди това, например в семейното стопанство и т.н.?*
- *Премествали ли сте се някога със семейството си в друга къща, регион или държава? Спомняте ли си на колко години бяхте тогава?*
- *Спомняте ли си годината и месеца, когато напуснахте родната си държава? Колко време е минало и на колко години бяхте?*
- *Оставахте ли в някоя от държавите, през които сте преминали, преди да пристигнете тук? Можете ли да си спомните колко време сте прекарвали там?*
- *Имаше ли възрастни, по-големи братя и сестри или други членове на семейството или приятели, които са пътували с Вас и които могат да помогнат за изясняване на възрастта Ви? Може ли да се осъществи връзка с тях?*
- *Имали ли сте някога здравословни проблеми, като операции или други заболявания? Помнете ли вида на заболяването и годината, или на колко години сте били?*
- *Можете ли да обясните как знаете/помните толкова точно годината, месеца или датата? Имало ли е нещо друго, което се е случило по това време и което Ви помага да си спомните (например някакъв здравословен проблем, последната година от пандемията на COVID-19, мач от Световното първенство по футбол и т.н.)?*
- *Ваксинирани ли сте? Разполагате ли с някакви документи за здравето си състояние, като ваксинационна карта или медицинско досие?*
- *Споменахте, че сте преминали през други държави и сте пребивавали в някои от тях за известно време. Можете ли да си спомните колко време останахте в бежанския лагер/държава X, преди да се преместите?*

Образование.
Възраст при започване на училище.
Преминаване през класовете.
Запомнящи се училищни събития.

- *Имахте ли възможност да посещавате училище?*
- *На колко години бяхте, когато за първи път започнахте училище?*
- *Можете ли да си спомните годината, в която започнахте?*
- *Когато започнахте да работите, за да подпомагате семейството си, успявахте ли все още да ходите на училище? В кой клас бяхте по това време?*
- *Колко години завършихте в училище? Налагало ли Ви се е да повтаряте някой клас? Ако отговорът е „да“, кои?*
- *Прекъсвали ли сте някога обучението си и ако отговорът е „да“, по каква причина?*
- *Кой е най-високият клас, който сте завършили до момента?*
- *Спомняте ли си през коя година го завършихте или колко време е изминало оттогава?*
- *Можете ли да обясните как знаете/помните толкова точно тази година/месец/дата? Имало ли е нещо конкретно, което Ви помага да си спомните?*

Културни и религиозни събития.
Церемонии по навършване на пълнолетие.
Религиозни и традиционни ритуали.

- *На каква възраст младите хора обикновено поемат отговорностите на възрастните във Вашата страна/култура? Бяхте ли все още в общността си, когато бяхте на тази възраст ⁽¹¹⁸⁾?*
- *Вашата общност организира ли ритуали за посвещение, за да отбележи/отпразнува преминаването на някого в зрелостта? Това може да включва промяна в прическата, облеклото, което носите, и други подобни обичаи. Участвали ли сте в такава церемония или ритуал и помните ли колко време е минало оттогава?*
- *На каква възраст започнахте активно да практикувате своята религия (напр. да постите)?*
- *Кога започнахте да посещавате религиозни служби самостоятелно? На колко години бяхте?*
- *Можете ли да обясните как знаете/помните толкова точно тази година/месец/дата? Имало ли е нещо конкретно, което Ви помага да си спомните?*

⁽¹¹⁸⁾ Трябва да се внимава при задаването на този въпрос, тъй като може да доведе до появата на уязвимости или определен емоционален стрес.

Исторически събития.
Национални чествания,
дни на независимостта,
политически промени,
спортни или културни
събития.
Природни бедствия,
наводнения,
земетресения, глад или
недостиг на храна.
Конфликти, движения на
бежанци или
разселване, мирни
споразумения или
примирия.

- Има ли значими тържества/национални празници, които Вие и Вашата общност празнувате в държавата Ви на произход? Помните ли на колко години бяхте, когато за последен път участвахте в такова тържество?
- Посочихте, че сте от държава X. Спомняте ли си за избори или промени в правителството, докато бяхте в родината си? На колко години бяхте тогава? Или помните ли през коя година се случи това?
- Спомняте ли си за значими спортни събития, например известен футболен мач или турнир, които хората са празнували? На колко години бяхте тогава? През коя година се случи това?
- Случвало ли се е Вашата общност или регион да преживее природно бедствие, като наводнение, суша, земетресение и др.? На колко години бяхте тогава? Или помните ли през коя година се случи това?
- Имало ли е война или конфликт във Вашия регион или Вашата държава, който помните или за който са Ви разказвали? На колко години бяхте?
- Имало ли е празненства или събирания в общността, когато са приключили боевете или е бил обявен мир? На колко години бяхте тогава?

Подготовка на интервюто — Съвети за оценяващите ⁽¹¹⁹⁾

- Преди интервюто се запознайте със специфичните за всяка държава данни и ИДП ⁽¹²⁰⁾. Оценяващите трябва да имат добри познания за културните различия във физическото развитие, образованието, житейския опит и традиционните практики в региона/държавата на произход на кандидата, за да могат да отговорят на конкретните въпроси, зададени по време на интервюто.
- **Подгответе предварително** набор от въпроси, съобразени с конкретния случай, относно културни и религиозни събития и исторически събития, като ги адаптирате към местния контекст, обичаите и религиозните практики на кандидата, както и към други специфични нужди, които той може да има.

⁽¹¹⁹⁾ BASW — Професионална асоциация за социални дейности и социални работници, *Age Assessment: A Practice Guide (Оценка на възрастта: Практическо ръководство)*, 2023 г., <https://basw.co.uk/policy-and-practice/resources/age-assessment-basw-practice-guide>.

⁽¹²⁰⁾ Съответната ИДП може да бъде намерена в [портала за ИДП на EUAA](#) или в ecoi.net.

- След като отговорните органи поискат оценка на възрастта, осигурете устен преводач, който говори езика или диалекта на кандидата, и, ако е възможно, културен посредник, обучен за такъв вид интервюта, който да ви помогне да разберете по-добре контекста и да избегнете недоразумения.
- Подгответе изчерпателен [календар на събитията](#), свързани с държавата и региона на лицето.
- Осигурете удобна и спокойна среда (с храна, вода, достъп до тоалетна и редовни почивки, най-много на всеки 1,5 часа или според нуждите на кандидата, като имате предвид евентуалните му специални потребности).
- Планирайте срещата, като се съобразите с наличността на настойника и правния съветник.
- Когато е възможно, вземете предвид предпочитанията на кандидата относно пола на специалистите, участващи в оценката.

Провеждане на интервюто — Съвети за оценяващите

- **Обяснете** целта на интервюто, ролята на участващите и присъстващите специалисти (включително устния преводач или културния посредник) и причините, поради които възрастта, посочена в молбата, е поставена под съмнение.
- Информирайте кандидата за продължителността на интервюто и възможността да се наложи **провеждането на няколко сесии**.
- Периодично проверявайте дали кандидатът правилно **разбира** предоставената информация.
- Задайте няколко начални общи въпроса и предложете вода, за да създадете **по-спокойна атмосфера**.
- Използвайте **хронологичен подход** без непременно да спазвате последователен ред. Използвайте техниката на циклично задаване на въпроси, като се връщате към вече обсъдени теми, за да **проверите последователността** и да дадете на кандидата възможност да изясни евентуални несъответствия по време на интервюто. Например: „Мисля, че ни казахте, че в момента сте на 17 години и че пътуването Ви до тази държава е продължило две години. В хода на разговора споменахте, че сте били на 16 години, когато сте напуснали страната си. Бихте ли обяснили това по-подробно?“).
- Попитайте за **източниците на информацията**. За тази цел може да използвате т.нар. „потвърждаващи въпроси“, като: „Откъде знаете това?“, „Можете ли да обясните как си спомняте толкова добре тази точна година/месец/дата? Имало ли е нещо конкретно, което Ви помага да си спомните?“.
- За да се избегне повторна травматизация, травматичните преживявания (напр. кандидатът да е бил свидетел на убийството на родител) не следва да се превръщат в основен акцент в интервюто за оценка на възрастта. Ако подобно преживяване бъде споделено за първи път по време на интервюто, следва да се гарантира, че кандидатът има достъп до последваща подкрепа, когато това е необходимо.

- Следва да се има предвид, че спомените за минали събития варират в зависимост от възрастта на лицето, неговото психическо състояние, момента на преживяването и естеството на събитията. Например, разстройващи или травматични спомени могат да изкривят възприятието за времето — те могат да се помнят като продължили безкрайно или, обратно, да се помнят много слабо. Радостните събития често се възпроизвеждат с повече детайли и могат да изглеждат по-значими, отколкото са били в действителност.
- Водете подробни писмени бележки или аудио/видео записи от интервюта.
- Изисквайте всякакъв вид подкрепящи доказателства, когато са налични (например снимки, споделени доброволно от кандидата, на които са отразени празненства в училище или семейни събития). Документи като училищни справки, семейни ваксинационни картони или други медицински досиета, дори без да посочват възрастта, могат да предоставят информация за приблизителната възраст на кандидата.
- Обръщайте внимание на:
 - степента на умора, тревожност, напрежение у кандидата и специалистите, участващи в оценката;
 - социалната история и състава на семейството (включително ситуации като полигамни семейства, при които братята и сестрите могат да имат различни майки или бащи, или на културната асимилация на разширените семейства в семейните ядра);
 - образованието, степента на независимост и уменията за самостоятелна грижа на кандидата (т.е. събиране на информация за видовете дейности, в които лицето е участвало преди пристигането си в Европа);
 - житейските преживявания и евентуалните травматични събития, които е възможно да са повлияли върху процеса на остаряване и които могат да бъдат трудни за припомняне или да причинят допълнителен стрес.
- Използвайте отворени въпроси и избягвайте формулировка, която звучи като разпит.
- Дайте възможност на кандидата да задава уточняващи въпроси и/или да изяснява несъответствия в отговорите си.

Приключване на интервюто — съображения за оценяващите

- Завършете интервюто по начин, който оставя у кандидата чувство за удовлетворение, и обяснете следващите стъпки в процеса.
- Ако резултатите не са категорични или след интервюто за оценка на възрастта остават съмнения, може да продължи да се прилага **принципът на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства** по отношение на оценяваното лице.

Календар със събитията – Техника

- Разберете какъв календар се използва в културата на кандидата и се запознайте с него ⁽¹²¹⁾.
- Редовно актуализирайте календара със събитията с най-новата информация, свързана с различните региони и култури.
- Създайте визуална времева линия, като използвате голям лист хартия, цифров инструмент или таблица.
- Добавете известни исторически събития, свързани с региона на кандидата.
- Разберете какви са културните и религиозните ориентири на кандидата и се запознайте с тях.
- Отбележете значимите лични събития, посочени от кандидата, и добавете годината, която да се използва за референтна точка. Можете да попълвате времевата линия съвместно с кандидата (като използвате инструменти като например Life Maps ⁽¹²²⁾).
- Използвайте кодиране с цветове за различните видове събития (потвърден отговор, двусмислен отговор и т.н.).
- Преди да приключите събирането на информация, свързана с времевата линия и определени етапи и събития, направете кръстосана проверка за очевидни несъответствия и дайте възможност на кандидата да поясни/коригира.

Таблица 3. Практически преглед на техниката „Календар със събития“

Събитие, споделено от кандидата	Коментари на оценяващия
Заявена година на раждане: 2001 г.	Етиопският календар (Геез) е със 7 години „назад“ от григорианския календар, използван в повечето части на света. Поради това най-вероятно кандидатът е роден през 2008 г.
13-ият рожден ден е бил отпразнуван в Египет с приятел през 2014 г., когато е избран министър-председателят Абий Ахмед.	Абий е избран през 2021 г. (като се изчисляват годините по григорианския календар); празненството за 13-ия рожден ден, споменато от кандидата, потвърждава, че през 2024 г. той вероятно е на 16 години.

Формулиране на становище

Оценяващият(ите) съпоставя(т) получената от кандидата информация с известни събития и разглежда(т) културните фактори, които могат да влияят на начина на възприемане на възрастта или на припомнянето на събития.

⁽¹²¹⁾ Повече информация може да бъде намерена в Longstaff, A., [Calendars-from-around-the-world](#) (Календари от цял свят), 2005 г.

⁽¹²²⁾ Вж. например [Life Maps | Leeds Safeguarding Children Partnership](#) (Карти на житейските събития | Партньорство за защита на децата — Лийдс).

- След като бъдат събрани доказателства, включително материали от интервюта и други източници на информация и наблюдения, оценяващият(ите) следва да проучи(ат) последователността на хронологията и да установи(ят) наличието на евентуални противоречия. Ако съществуват явни несъответствия, е от решаващо значение да се прецени внимателно кои доказателства имат по-голяма тежест и да се обясни защо се отдава приоритет на определени елементи. Този процес, известен като „**претегляне на доказателствата**“, включва балансиране на различните аспекти и съпоставяне на гледните точки. Ключов аспект при документирането на оценката на възрастта е да се направи ясно разграничение между самите доказателства и тяхното тълкуване, като се гарантира, че **фактите** са отделени от **мненията**.

Добра практика — среща „за постигане на разбиране“ ⁽¹²³⁾

След като стигнат до първоначално заключение относно възрастта на кандидата, оценяващите провеждат среща „за постигане на разбиране“ с кандидата, настойника и, ако е приложимо, правния съветник, със следната цел:

- да се представи междинното заключение относно възрастта, за която е направена оценка;
- да се даде възможност на кандидата да отговори, особено ако заключението е неблагоприятно спрямо очакванията;
- да се гарантира, че няма погрешно разбрана, погрешно тълкувана или пропусната информация;
- да се даде възможност на кандидата да сподели съществени допълнителни подробности.

Оценяващите разглеждат внимателно мнението на младежа и коригират оценката, ако се появи нова информация. Тази среща е не само практическа стъпка за проверка и получаване на нови данни, но и правна гаранция. В случаите, когато такава среща не е била проведена, оценките на възрастта са били успешно оспорени пред съда.

Становището от доклада за оценката, което е формулирано и предоставено на решаващия орган, следва да включва:

- обобщение на дейностите за подготовка на съдържателно интервю с кандидата;
- датата, мястото, организацията и графика на контактите с младежа (от запознаването до приключването на оценката на възрастта);
- подкрепата, предоставена на кандидата преди, по време на и след интервюта за оценка на възрастта;
- метода/формата, използван за оценка на възрастта, както и диапазона на допустимата грешката и начина, по който са били приложени;

⁽¹²³⁾ BASW — Професионална асоциация за социални дейности и социални работници, *Age Assessment: A Practice Guide (Оценка на възрастта: Практическо ръководство)*, 2023 г., <https://basw.co.uk/policy-and-practice/resources/age-assessment-basw-practice-guide>.

- името/идентификационния номер и ролята/експертния опит на участващия квалифициран специалист или специалисти и на всяко друго присъстващо лице (напр. устен преводач или културен посредник);
- източниците на информация, използвани за оценка на възрастта (доклади с ИДП, други изявления и др.);
- доказателствата, които са били събрани и защо и как са били претеглени;
- как са били оценени и взети предвид висшите интереси;
- резюме на фактите и наблюденията, както и обяснение за начина, по който те са били използвани за формулиране на становището в доклада за оценка;
- подписа на всеки от оценяващите и посочване на предполагаемата възраст/дата на раждане.

Ако констатациите са ясни, има консенсус между оценяващите и всички съмнения са отхвърлени, оценката на възрастта приключва и се издава решение. Ако **продължават да съществуват съмнения**, следва **насочване към следващия немедицински метод**.

Обосновката на направените препоръки и на формулираното в доклада становище следва да бъде ясна и да се спазва не само от решаващия орган, но и от настойника и други ключови заинтересовани страни, като например съдии.

Кандидатът получава решението в писмена форма. То включва информация относно обжалването съгласно националната рамка и информация за следващите стъпки.

Относителната документация трябва да се съхранява в досието на кандидата и да се предостави на лицето за връзка от експертната група на оценяващите (ако има такава), за да се координира съобщаването на решението на кандидата/настойника и на други съответни органи. Настойникът следва да има достъп до досието.

Приложение 2 – Психосоциална оценка

В член 25, параграф 1 от РППУ се прави позоваване на психосоциалната оценка. Тази оценка може да включва въпроси, подобни на посочените по-горе в [Приложение 1:Интервю за оценка на възрастта](#). Въпреки това процесът навлиза в по-голяма дълбочина, за да се установят допълнителни рискови и защитни фактори, свързани с развитието на оценявания кандидат.

Някои демографски данни, ако са налични, могат да бъдат потвърдени чрез задаването на няколко целенасочени въпроса. При всички случаи лицето, което извършва психосоциалната оценка, следва да избягва задаването на въпроси, за които информацията вече е налична. Препоръчително е демографските данни за кандидата да бъдат предварително сверени като подготвителна дейност и това време да се използва за изграждане на доверие, например: „Виждам, че сте от X и че пристигнахте преди няколко седмици. Това вярно ли е?“, „Успяхте ли вече да се ориентирате поне малко?“

По-долу е представен примерен шаблон с указания относно важните елементи, които следва да бъдат обхванати

Дата на оценката	
Време за влизане/Време за излизане	
Номер на оценката	
Име(на) на оценявания(ите)	
Име/данни за връзка/код на устния преводач (ако е приложимо)	
Име/данни за връзка на (временния) настойник или на отговорното пълнолетно лице	
Име/данни за връзка на всяко друго присъстващо лице (напр. културен посредник, роднини)	

Области на проучване	
Име и фамилия на лицето. Попитайте дали има и псевдоним.	
Настоящ адрес на пребиваване	
Идентификационен номер	
Пол	Ж/М/Х

Заявена дата на раждане/ възраст	
Религия/вяра	
Майчин език	
Други езици, които говори	
Способност да чете/пише на всеки от езиците	Да/не Ако отговорът е „да“, уточнете:
Националност/етническа принадлежност/племе	
Място на раждане (град/село/ област)	
Липса на гражданство	Да/не
Брой завършени години формално образование	
Всички налични документи (оригинали и/или копия), които могат да бъдат получени, за да се направи оценка на възрастта.	<ul style="list-style-type: none"> • Акт за раждане • Паспорт • Лична карта • Училищни справки или подобни документи • Документ за кръщение/други религиозни документи, в които са посочени името и възрастта • Документи, свързани със здравето (медицински досиета/ваксинационни карти и др.) • Друго (посочете)
Всеки документ, който не е наличен към момента на оценката на възрастта, но може да бъде изготвен и представен по-късно ⁽¹²⁴⁾ .	<ul style="list-style-type: none"> • Същото като в реда по-горе.

- Състав на семейството и примерни въпроси, свързани със социалната история

Име на родителите.	
(Приблизителна) възраст на двамата родители.	

⁽¹²⁴⁾ По време на етапа на предоставяне на информация кандидатът следва да бъде уведомен, че е желателно да представи полезна документация, която може да е в подкрепа на евентуални твърдения, включително доколкото те се отнасят до възрастта.

Гражданско състояние на биологичните родители.	<ul style="list-style-type: none">• Неженен/неомъжена• Женен/омъжена• Разведен/разведена• Разделен/разделена• Повторно женен/повторно омъжена• Вдовец/вдовица• Починал/починала
Родители, братя и сестри и тяхното местонахождение.	<p>Създайте времева линия с броя на братята и сестрите, посочени от кандидата, и отбележете къде се намира кандидатът (например първи/последен/среден).</p> <p>Нарисувайте символично родословно дърво, като включите възрастта на важни хора, посочени от кандидата (напр. родители, братя и сестри, баба, леля, чичо). Това ще подпомогне създаването на времева линия и ще даде обща представа за състава на семейството.</p> <p>Попитайте дали всички братя и сестри имат една и съща майка и/или баща, дали някой от родителите е бил женен повече от веднъж (например имал е няколко съпруги) и къде се намират членовете на семейството в момента.</p> <p>Този подход може също да помогне да се установи дали кандидатът е живял с някое от горепосочените лица преди да напусне държавата си на произход.</p>
Брак/лични отношения на кандидата.	<p>Особено важно е да се документират всички данни, свързани с детски или принудителен брак и евентуални деца на издръжка (включително бременност в тийнейджърска възраст при момичета).</p>

Образование, работа и/или други задължения.

Теми, които трябва да бъдат обхванати в оценката:

- година, в която кандидатът е започнал формалното си образование (включително религиозни училища);
- наименованията и местонахождението на посещаваните училища;
- имената на учителите;
- броя на завършените класове;
- разстояние между училището и дома;
- любими учебни предмети и, в случай че кандидатът е напуснал училище преждевременно:
 - да се разяснят конкретните причини за отпадането (напр. за да се допринесе за семейния доход);
 - възрастта на кандидата при напускане на училище.
- ако кандидатът се е занимавал с дребна търговска дейност, селскостопанска работа, домакинска работа, грижи за по-млади братя и сестри, друга работа в близост до училището.

Тази информация може да помогне за създаването на времева линия, като същевременно предоставя поглед върху развитието на кандидата и потенциалните причини, поради които детето може да изглежда по-възрастно, отколкото е в действителност — например поради ранното поемане на значителни отговорности.

Практически съвет

В ситуации на възможен ранен брак или бременност в юношеска възраст трябва да се вземат под внимание допълнителни нужди, свързани със закрилата или здравеопазването (включително лица на издръжка).

Примерни въпроси: „*Мога ли да Ви попитам дали вече имате собствено семейство?*“; „*Вие вече майка/баща ли сте?*“ Ако отговорът е „да“ — „*Знаете ли къде се намира в момента Вашият съпруг/Вашата съпруга или партньор? Детето Ви с Вас ли е, или някой друг Ви помага да се грижите за него?*“.

В случаите на кандидат от женски пол, продължете с въпросите по-долу и накратко проверете дали съществуват други спешни или допълнителни нужди.

Мога ли да Ви попитам дали сте били бременна в миналото или дали сте бременна в момента? Ако е така, посетихте ли вече лекар, за да се провери Вашето здраве или здравето на бебето?

Задаването на въпроси към жени и момичета относно брак и бременност може да бъде изключително деликатно. Възможно е връзката или бременността да са настъпили без съгласието на лицето (напр. при принудителен брак или бременност вследствие на сексуална експлоатация или насилие). Поради това оценяващият, който задава такива въпроси, трябва да е наясно с деликатността на темата и, преди да започне да обсъжда потенциалните нужди по-подробно, трябва да се увери, че са налични и достъпни възможности за насочване към медицинска помощ и психосоциална подкрепа.

При необходимост от насочване е важно на кандидата и неговия настойник да бъдат разяснени причините, поради които такова насочване е полезно и необходимо. Подчертайте, че споделената информация се третира като поверителна. Имайте предвид, че преди да направите насочването, трябва да бъде получено съгласие.

- Примерни въпроси, свързани с **пътя** на кандидата, за да се подпомогне създаването на времева линия

Информация за пътуването и здравословното състояние.

Можете ли да ми обясните защо решихте да напуснете страната си?

Спомняте ли си кога (година/месец/сезон) напуснахте родината си?

Коя беше първата държава, в която се преместихте?

Спомняте ли си държавите и/или регионите, през които преминахте, преди да се стигнете тук (ако е приложимо)?

Какви бяха основните Ви транспортни средства? Автобус, кола, пеша, лодка, самолет, няколко вида транспорт?

Спряхте ли в някоя от тези държави (когато е приложимо) за по-дълги периоди? Ако отговорът е „да“, можете ли да уточните колко дълго останахте във всяка от държавите и какво правихте там?99

Сам/сама ли пътувахте или със семейството или в група?

Как се издържахте по време на пътуването?

Работихте ли? За колко време?

Някой помогна ли Ви да платите за пътуването? Как платихте за транспорта си?

Случи ли се нещо особено, когато напуснахте страната си или в държавите, през които преминахте — например прибиране на реколтата, фестивали, Рамадан, метеорологични явления, показващи определен сезон, избори или природно бедствие?

Практически съвет

Ако по време на психосоциалната оценка бъдат установени признаци за евентуална експлоатация и трафик на хора, можете да зададете въпросите по-долу, за да изясните обстоятелствата, начина на организиране на пътуването и текущото положение на лицето, за което се предполага, че е дете.

Примерни въпроси: *„Мога ли да попитам как организирахте пътуването си?“, „Наложи ли се да заемете средства или дължите ли пари на някого за пътуването?“, „Очаквахте ли да срещнете някого тук, който да Ви помогне да се установите?“, „Някой обеща ли Ви работа или предостави ли Ви телефон или номер, на който да се обадите след пристигането?“, „Какви бяха плановете Ви след пристигането — в коя държава възнамерявахте да останете?“, „Познавате ли някого тук? С кого планирахте да живеете?“, „Държи ли някой Вашите документи, като лична карта, паспорт или други документи, или отнел ли Ви е някой е такива документи?“, „Някой поиска ли е от Вас да работите или да извършвате други дейности след пристигането — включително дейности, които не ви харесват?“*

В случай на **видими** татуировки (които не трябва да се бъркат с племенни татуировки), задайте на кандидата няколко въпроса за тях. **Не насърчавайте събличането на дрехи, за да се покажат татуировките.** Като цяло татуировките могат да предоставят известна представа или признак, свързан със собствеността (робство/трафик) или принадлежността към определени банди/милиции.

Ако бъдат установени такива признаци, ще е необходимо кандидатът да бъде насочен към отговорните органи, за да се изясни дали лицето действително е жертва на трафик на хора, да се осигури закрила и да се намали/прекрати рискът от продължаваща експлоатация. Такова насочване следва да бъде обсъдено с настойника. Висшият интерес и защитата на детето трябва да бъдат в центъра на вниманието.

Примерни въпроси: *„Забелязах татуировката на ръката Ви; има ли тя някакво специално значение?“, „От колко време я имате?“, „Къде и от кого е направена?“, „Сами ли избрахте мотива или някой Ви помогна/посъветва да го изберете?“*

- **Допълнителни аспекти**, за които трябва да се внимава по време на психосоциалната оценка (наблюдение на **външния вид/развитието/езика** и т.н.)

Само наблюдение

- **Външен вид/хранителен статус:** незадоволителен (например блед, слаб, затлъстял) / здрав (например силен, в добра форма, средностатистически).
- **Лична хигиена:** дрехи/коса/зъби — поддържани или занемарени (като се вземат предвид условията на живот на кандидата).
- **Коса/кожа:** оредяваща коса, окосмяване в ушите/носа, окосмяване по лицето, бръчки около очите/устата/челото/врата, акне и др.
- **Други:** набръчкани ръце, ясно изразена адамова ябълка (момчета в пубертета), видими татуировки, белези/наранявания, пиърсинг и др.
- **Използван глас и речник:** детски тембър на гласа, височина на тона, кратки/опростени отговори, богат речник, обща култура, несъгласувани изказвания и др.
- **Език на тялото:** срамежлив, тревожен, раздразнен или, обратно, относително спокоен, седи изправен, подходящ зрителен контакт (в зависимост от културата); кандидатът гледа ли втренчено/взира ли се и т.н.?
- **Поведение:** интровертно/екстровертно, враждебно, отбягващо, сътрудническо, срамежливо и др.

Бележка. Посочените по-горе са **чисти наблюдения**. Оценяващите следва да отбележат всичко, което може да е от значение за определянето на възрастта на кандидата, както и всички опасения, свързани с други възможни, взаимно преплитачи се уязвимости. Всички тези елементи трябва да бъдат документирани и при необходимост могат да доведат до насочване към специалист (например при съмнения за трафик на хора, бременност в тийнейджърска възраст и др.).

Не забравяйте

Оценката на възрастта не трябва да се основава само на външния вид или поведението на кандидата.

- В зависимост от произхода на лицето, ръстът и физическите характеристики могат да се различават значително (напр. членовете на някои африкански племена са по-високи и по-слаби от средностатистическия човек).
- Житейският опит също може да повлияе на външния вид и начина на представяне на кандидата. Децата, които са били принудени да се грижат сами за себе си от ранна възраст, които са преживели травматични събития и/или са извършвали тежка физическа работа, могат да изглеждат по-възрастни, отколкото са в действителност (както по външен вид, така и по начина на изразяване и използвания език). От друга страна, някои лица могат да проявяват регрес в поведението, речта и действията си.

Наблюдението следва да доведе до събиране на показатели, които се сравняват и интегрират помежду си. Наличието на един единствен показател не представлява основателно съмнение.

Приключване на психосоциалната оценка

- Дайте на кандидата последна възможност да зададе въпроси или да изясни предоставената от него информация преди оценката да бъде официално приключена. В този момент може да се обсъди насочване към други доставчици на услуги, в случай че са идентифицирани пресичащи се уязвимости/специфични нужди. Поискайте съгласието на кандидата за това.
- Информирайте кандидата за следващите стъпки, както е показано в примера по-долу.
 - *Днес посочихте, че считате, че сте на възраст X години.*
 - *Цялата информация, която сте споделили, ще бъде анализирана. Ще получите писмено уведомление за решението относно възрастта Ви в срок от [X дни/седмици в зависимост от националния срок]. Междувременно ще пребивавате в [посочете мястото за настаняване или грижи, например приеман център за деца/търсещи убежище], където ще продължите да получавате подкрепа и помощ, докато бъде взето решение.*

Анализ и формулиране на становището

- Оценяващият(ите) прави(ят) заключение и изготвя(т) становище незабавно или в подходящ срок (в зависимост от обстоятелствата). Когато е приложимо, становището трябва да бъде подписано от всеки от оценяващите и да съдържа приблизителната възраст и/или предполагаемата дата на раждане на кандидата.

- Ако констатациите са ясни, има консенсус между оценяващите и **ВСИЧКИ СЪМНЕНИЯ СА ОТХВЪРЛЕНИ**, оценката на възрастта приключва и се издава решение.
- Ако **продължават да съществуват съмнения, следва насочване към следващия немедицински метод.**

Относимата документация трябва да се съхранява в досието на кандидата и да се предостави на лицето за връзка от експертната група на оценяващите (ако има такава), за да се координира съобщаването на решението на кандидата/настойника и на други съответни органи.

Приложение 3 — Контролни списъци — Приложими стандарти, предоставяне на информация, грижи и безопасност

Приложими стандарти

В международната и европейската правна рамка е определено следното.

- В случай на изгубени документи, удостоверяващи самоличността, те следва да бъдат възстановени.
- Висшият интерес на кандидата се вземат предвид от момента, в който възникне съмнение, че лицето е на възраст под 18 години (ненавършило пълнолетие), през целия процес на оценяване и до получаване на окончателни резултати, които доказват обратното.
- Когато е целесъобразно, се прилага принципът на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства.
- Кандидатът получава незабавен достъп до временен настойник (на етапа на скрининга) и/или до квалифициран, независим настойник, който действа във висш интерес на кандидата, защитава общото му благосъстояние и упражнява неговата дееспособност в рамките на процедурата по предоставяне на убежище и приемане.
- Кандидатът е получил информация по разбираем за деца начин и е разбрал и потвърдил предоставената информация. Кандидатът е имал възможност да поиска разяснения и да задава въпроси.
- Осигурява се правен съветник.
- Кандидатът е получил информация, съобразена с възрастта му, относно процедурата за предоставяне на убежище на език, който разбира, включително относно процеса за оценка на възрастта, когато е приложимо.
- В рамките на процедурата за предоставяне на убежище и всички други процеси, трябва да се спазват ключовите принципи на непристрастност, уважение към човешкото достойнство и недискриминация.
- Кандидатът е участвал в процеса, неговите мнения са били изслушани и взети под внимание в съответствие с възрастта и зрелостта му.
- Кандидатът се подпомага от настойника и му е била предоставена възможност да се съгласи и/или да откаже да участва в процеса. (вж. [Приложение 4 — Примерен формуляр за съгласие за участие в оценка на възрастта](#)).
- Когато посочената от кандидата възраст попада в групата, определена от специалистите по оценката на възрастта, тя се приема. В противен случай, като резултат следва да се избере най-ниската възраст (в рамките на групата).
- Кандидатът и неговият настойник или правен съветник следва да бъдат информирани за реда, сроковете и условията за оспорване на решение относно предполагаемата възраст, когато е приложимо.

- В зависимост от случая се осигуряват безплатна правна помощ и правно представителство с цел гарантиране на достъп до ефективни правни средства за защита.
- Оценката на възрастта е извършена от квалифицирани специалисти по оценяването на възрастта, запознати с културните и етническите особености.
- Ненавършилият пълнолетие има незабавен достъп до специален приемен център до приключването на процедурата за оценяване на възрастта.
- Прилага се мултидисциплинарен и каскаден подход, като се използват най-малко инвазивните методи (поетапно прилагане на мултидисциплинарни методи), процесът е подходящ по отношение на пола и културата.

Информация и въведение

Следните действия и аспекти трябва да се вземат предвид, за да се създаде комфортна среда и да се изгради доверие и сътрудничество. Елементите по-долу са от значение при всички методи на оценка.

Посрещане. Започнете, като попитате кандидата как се чувства, дали има нужда от вода и т.н., за да установите доверие и добри отношения. Представете всички присъстващи лица, включително устните преводачи и членовете на експертната група, и предоставете възможност на кандидата и неговия настойник и правен съветник да се представят.

Цел на оценката на възрастта. Обяснете целта на оценката с прости и разбираеми думи, като подчертаете необходимостта от проверка на възрастта, когато съществуват съмнения (например липса на лична карта или други документи). Информирайте кандидата и настойника за приблизителната продължителност на оценката, за да управлявате очакванията.

Разясняване на процеса на интервюто/оценяването на възрастта. Опишете как ще протече интервюто или оценката, особено когато присъстват няколко специалисти (например при наличие на експертна група), и обяснете ролите на присъстващите.

Независимост. Уточнете, че лицето или лицата, провеждащи интервюто/оценката, не носи(носят) отговорност за решенията относно предоставянето на убежище или правния статут, нито е(са) свързано(и) с правоприлагащите органи. В зависимост от държавата лицата, участващи в оценката на възрастта, могат да бъдат свързани с органите за приемане и/или с органите по здравеопазване/социално подпомагане и закрила на детето. Във всеки случай оценяващите не трябва да имат конфликт на интереси.

Потвърждаване на разбраното. Помолете кандидата да обясни със свои думи какво предстои да се случи и го насърчете да задава въпроси или да поиска почивка по всяко време. Осигурете време за настойника и правния съветник да задават въпроси или да искат разяснения.

Поверителност. Уведомете, че лицето/лицата, провеждащо(и) интервюто/оценката, е(са) обвързано(и) от задължението за поверителност.

Искане на съгласие. Ако все още не сте го направили, получите съгласие от кандидата/настойника преди да пристъпите към самото интервю/оценката, като се уверите, че те разбират процеса, преди да подпишат формуляра за съгласие. (вж. [Приложение 4 – Примерен формуляр за съгласие за участие в оценка на възрастта](#)).

Документация. Разяснете целта на воденето на **бележки/записването**, за да се гарантира прозрачност.

Решение относно предполагаемата възраст. Информирайте кандидата/настойника за срока, в който ще бъде получено **писмено решение**, и ги посъветвайте да запазят писмото с уведомлението/решението на безопасно и достъпно място.

Обжалване. Информирайте кандидата/настойника за възможностите за оспорване на решението относно предполагаемата възраст, за приложимите срокове, както и кога/къде това обжалване е свързано с обжалване на отрицателно решение по молбата за убежище. Уверете се, че настойникът и кандидатът знаят как да получат достъп до безплатна правна помощ и правно представителство, за да могат да търсят ефективни правни средства за защита.

Приключване. Осигурете време за уважително сбогуване между кандидата, настойника, преводача и членовете на експертната група.

Грижа и безопасност

При съмнения, че кандидатът е или е бил жертва на трафик на хора, се препоръчва последваща консултация със специалист.

Ако кандидатът носи скъсани дрехи/обувки, попитайте го любезно дали има друг комплект дрехи/обувки. Ако отговорът е „не“, погрижете се кандидатът да бъде насочен към лице в приемния център, което може да окаже подкрепа по въпроса.

Ако кандидатът има неприятна миризма, проверете дали в мястото, където живее, има достатъчно сапун и вода за редовна хигиена и се обърнете към съответния колега и настойник (например социален работник или координатор на центъра). Това е особено важно за момичетата, при които може да е започнала менструация.

Ако кандидатът изглежда недохранен и/или се нуждае от медицинска помощ, се препоръчва насочване към общопрактикуващ лекар.

При съмнения за бременност, започнете процедура за насочване в сътрудничество с настойника и при условие, че е получено съгласието на кандидатката.

Ако бъдат установени други нужди от закрила, свързани с условията на текущото настаняване, проверете дали е необходимо насочване към сигурен подслон.

Приложение 4 — Примерен формуляр за съгласие за участие в оценка на възрастта

Този примерен формуляр за съгласие има за цел да се гарантира, че лицата, за които се предполага, че са деца, и техните настойници разбират напълно процеса за оценка на възрастта, преди да предоставят съгласието си. В него е показано как информацията може да бъде представена по ясен и подходящ за деца начин, като обхваща различните стъпки, права и гаранции. Този формуляр е предоставен само като пример: той може и следва да бъде адаптиран към конкретния национален контекст, конкретните процедури и приложимо законодателство, както и към индивидуалното положение на кандидата.

Цялата информация, свързана със съгласието с оценката или отказа от нея, трябва да бъде предоставена на достъпен за детето език. Формулярът за съгласие следва да бъде достъпен на няколко езика.

Казвам се: _____

Посочената от мен възраст е: _____

Моят идентификационен номер е: _____

Аз съм родом от: _____

С подписването на настоящия формуляр се съгласявам да участвам в процеса за оценка на възрастта. Разбирам и се съгласявам с точките по-долу.

- Подлежа на оценка на възрастта, тъй като посочената от мен възраст не е достатъчно ясна за органите.
- Информирани(а) съм за причините, поради които органите имат съмнения относно моята възраст.
- Ще трябва да разговарям със специалистите по оценка на възрастта, за да могат да преценят на колко години съм.
- Придружават ме моят настойник, правният съветник и културният посредник.
- Екипът за оценка на възрастта може да използва следните начини за оценка на възрастта ми:
 - Да ми задава въпроси на език, който разбирам, относно живота ми, семейството ми, училището, нещата, които харесвам и които съм правил(а).
 - Да прегледа мои документи (например паспорт или училищни удостоверения), които мога да споделя под формата на снимки, за да се види какво посочват за възрастта ми.
 - Ако първоначално предоставената от мен информация не е достатъчна, те биха могли да ме насочат към други специалисти след първото интервю за оценка на възрастта. Това може да бъде психолог или педиатър, за да прецени колко съм пораснал(а) и да определи възрастта ми.
- Получих информация, че медицинските прегледи с рентгенови лъчи са само крайна мярка. Рентгеновата снимка е изображение на костите ми (зъби, ръце,

ключици) и не причинява болка. Ако от мен се иска да ми бъде направено рентгеново изследване, това ще ми бъде изцяло разяснено и ще получа отговор на всички мои въпроси. От мен не следва да се иска да ми бъдат направени няколко рентгенови снимки, защото това може да се отрази на здравето ми в дългосрочен план.

- Независимо от използвания метод, имам право да спра процеса винаги, когато искам.
- След няколко седмици ще получа писмо с решението на екипа относно моята възраст.
- Ако не съм съгласен(на) с това решение, имам право да го оспоря. Ще ми бъде обяснено как да го направя според националната практика в държавата.
- Екипът ще сподели само основни данни, като например резултата от оценката на възрастта ми, с органите, които работят по моята молба за предоставяне на убежище.
- Моята лична информация ще остане поверителна и ще бъде съхранявана в тайна.
 - Изключение от поверителността се допуска единствено, ако екипът смята, че мога да нараня себе си или други лица. В този случай те могат да споделят моята информация, за да защитят другите лица и мен.
- Част от информацията за мен (не името ми) може да бъде използвана за научни изследвания или статистически цели.

Днешна дата: _____

Подпис на лицето, което е предоставило обясненията по-горе (ако не е настойникът)

Подпис на моя настойник/представител/родител (когато е приложимо):

Подпис на културния посредник (когато е приложимо): _____

Подпис на моя правен съветник (когато е приложимо): _____

Моят подпис: _____

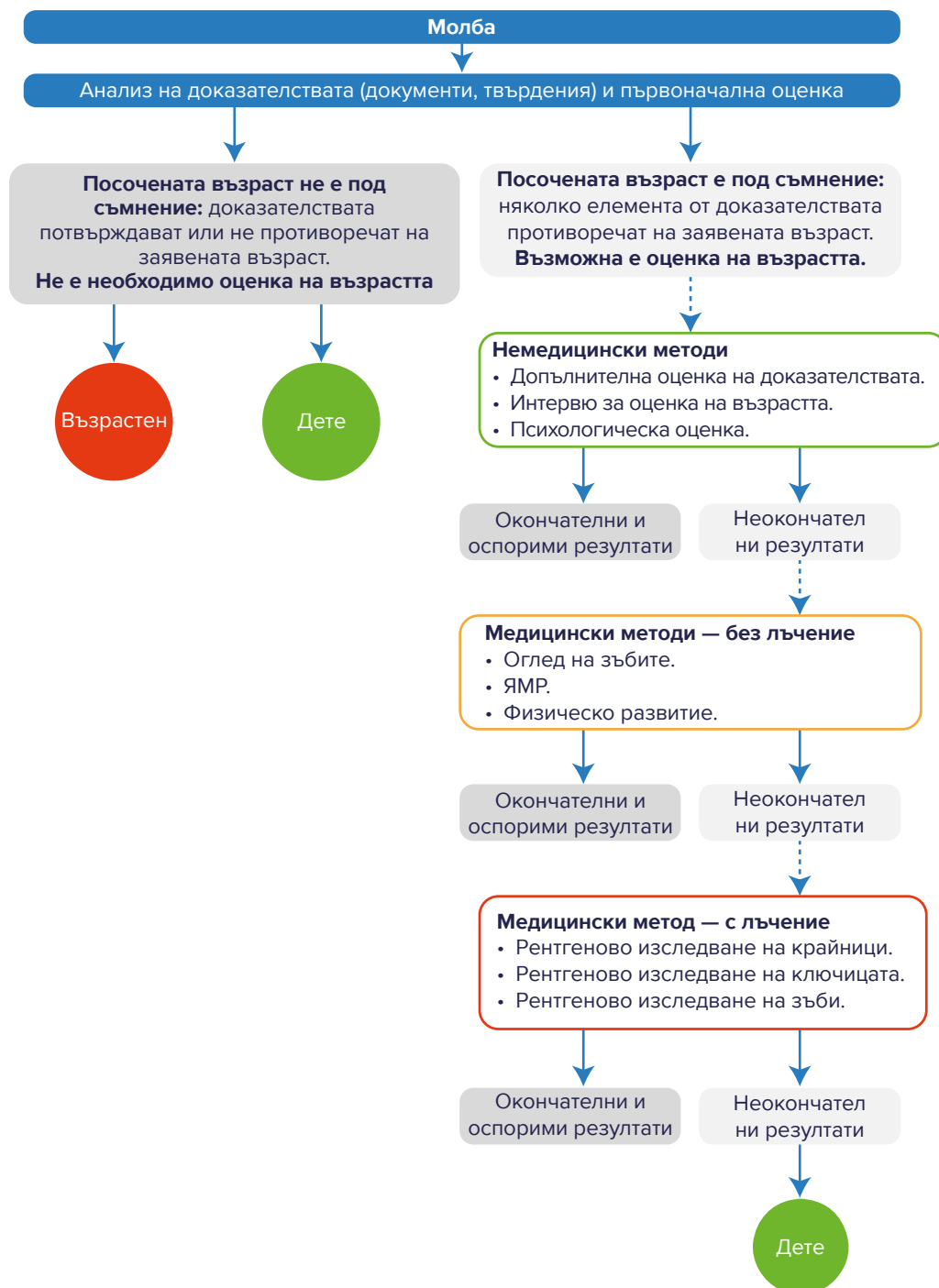
Приложение 5 — Преглед на методите за оценка на възрастта от [изданието на ръководството от 2018 г.](#)

Използваните понастоящем методи се класифицират като медицински и немедицински, в зависимост от това дали се изисква участието на лекар. При медицинските методи е направено разграничение между методи без лъчение и методи с използване на лъчение.

Тази класификация и постепенното прилагане на методите с цел да бъдат избегнати ненужни изследвания са отразени в следващата схема. Не се споменават гаранциите и правата в рамките на процеса, тъй като те са анализирани както в предишната глава, така и в схемата на процеса за оценка на възрастта.

Фигура 3. Схемa на методите

Насоки относно постепенното прилагане на методи

Веднага щом кандидатите изразят желание да кандидатстват за международна закрила, те придобиват определени права (да останат на територията, право на основни материални условия на приемане и правото да бъдат идентифицирани или оценени специалните им потребности). В случай че е възможно да се касае за дете, от приоритетно значение е определянето на специалните процедурни потребности и осигуряването на специални условия на приемане, поради присъщата за децата

уязвимост. В съответствие с член 25, параграф 5 от Директива 2013/32/ЕС, всички получени доказателства могат да спомогнат за оценка на възрастта на детето и/или за отпадане или облекчаване на необходимостта от предприемане на допълнителни оценки на възрастта; следователно те трябва да бъдат отправната точка, преди да се реши дали е необходима оценка на възрастта.

Анализ на наличните доказателства и първоначални догадки

Както е посочено в член 24 от Международния пакт за граждански и политически права ⁽¹²⁵⁾ и в член 7 от КПД: „Всяко дете следва да бъде регистрирано незабавно след раждането му и има правото да придобие гражданство.“

Акът за раждане е документът, който е свидетелство за раждането, датата, мястото, пола и родителите на дадено лице. Основната цел на гражданската регистрация е да се създаде правен документ, който може да се използва за установяване и защита на правата на лицето.

Както беше посочено по-горе, някои държави не регистрират системно основните събития на своите граждани или жители (раждания, бракове и смърт), а някои го правят много рядко или късно. Поради това тази регистрация може да не отговаря на стандартите за публичните регистри на органите на държавите от ЕС+ (предотвратяване на двойна регистрация на едно и също събитие, пропуски или несъответствия в регистрите и др.). Освен това, поради събития, настъпили в държавата им на произход или обстоятелствата около тяхното бягство (въоръжени конфликти или преследване и/или дискриминация от страна на националните органи и др.), тези юридически документи може да не са достъпни за лица, нуждаещи се от международна закрила, и поради това те не са в състояние да предоставят валидни доказателства или надеждни удостоверения за своята самоличност.

Като вземат предвид горепосочените обстоятелства и усилията на кандидата да предостави цялата информация, с която разполага, органите следва да приемат, наред с другото, следните документи като потвърждаващи доказателства:

- паспорти,
- документи за самоличност,
- карти за пребиваване,
- документи за пътуване като предоставяните от ВКБООН,
- удостоверения (религиозни или граждански) от други държави за гражданското състояние (брак, раждания, семейни книжки) на кандидата или на член на неговото семейство, в които е посочена възрастта на кандидата.

Освен тези документи, информация за възрастта на кандидата могат да съдържат източници на полезна информация, например общи бази данни (напр. Шенгенската

⁽¹²⁵⁾ Общо събрание на ООН, Пакт за граждански и политически права, Сборник договори на ООН, том 999, стр. 171, 16 декември 1966 г., <https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1966/en/17703>.

информационна система ⁽¹²⁶⁾, Евродак или „Откраднати и изгубени документи за пътуване“ на Интерпол ⁽¹²⁷⁾).

Аналогично, твърденията или документите, които са на разположение в досието на членове на семейството или роднини на кандидата, могат да бъдат използвани за изясняване и/или потвърждаване на посочената възраст, без да е необходима допълнителна оценка. За да се избегне да бъдат застрашени детето или семейството, трябва да се полага особено внимание при събирането на този вид данни. Това важи в особена степен в контекста на международната закрила.

За подсилване на първоначалния анализ могат да се използват някои първоначални оценки, основани на външния вид, когато се извършват от персонал с опит в работата с деца. Когато се използват заедно с друга налична информация, те могат да бъдат използвани в потвърждение на резултатите от предварителната проверка.

Въпреки това, тъй като оценката се основава единствено на физически характеристики и поради това може лесно да доведе до произволни, субективни и неточни резултати, трябва да се подхожда изключително внимателно, когато се отдава тежест на такива съображения. По тази причина сам по себе си огледът на външния вид не може да се разглежда като метод за оценка на възрастта, нито може да се използва изолирано, тъй като не може да даде надеждно определение за конкретна хронологична възраст.

Външният вид може да служи за разделяне или разграничаване на явните случаи (лица с несъмнени характеристики на пълнолетен или дете), но не трябва да се използва при случаи на късен пубертет или юноши. В тези случаи се прилага принципът на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства (за потвърждаване на посочената възраст или за насочване към подходящата оценка на възрастта), докато не бъдат постигнати крайни резултати.

Международната организация по миграция и други експерти предупреждават, че животът на децата може да повлияе на тяхното развитие. Това означава, че те могат да изостават в определени аспекти и да се развиват по-бързо в други. Научните изследвания в тази област показват, че разстройствата от пост-травматичен стрес могат да доведат до преждевременно биологично остаряване с между 5 и 10 години ⁽¹²⁸⁾.

Тъй като ограниченията в сегашните методи могат да доведат до неправилна оценка или приблизителна оценка на възрастта, трябва да бъде предвиден механизъм за преразглеждане, за да се поправи възрастта, която е въведена неправилно в системата. След като бъде установено, че оценката за възрастта е неправилна, незабавно следва да се предприемат подходящи действия (смяна на настаняването, определяне на настойник, ако се установи, че кандидатът е дете и т.н.).

⁽¹²⁶⁾ ШИС е широкомащабна информационна система, която подпомага контрола на външните граници и сътрудничеството в областта на правоприлагането в Шенгенското пространство.

⁽¹²⁷⁾ SLTD е база данни, съдържаща записи за откраднати, изгубени или отнети документи за пътуване като паспорти, лични карти, пасавани на ООН или печати с визи.

⁽¹²⁸⁾ Ladwig, K.H., Brockhaus, A.C., Baumert, J. et al., *Post-traumatic stress disorder and not depression is associated with shorter leukocyte telomere length: findings from 3 000 participants in the population-based KORA F4 study*, (Разстройствата от пост-травматичен стрес, а не депресията се свързват със скъсяването на левкоцитните теломери — заключения от 3 000 участници в изследване KORA F4, базирано на населението), Ouellette, M.M. (ed.), PLOS ONE, 2013 г., 8(7), e64762. doi:10.1371/journal.pone.0064762.

Германия — Приложими стандарти

1. интервю (двама квалифицирани и опитни служители), общо впечатление за развитието, включително квалифициран визуален контрол;
2. в случай на съмнение — медицински преглед (метод с най-ниска степен на въздействие върху здравето на детето).

Норвегия — Във всички случаи, когато непридружено дете не е представило валиден документ за самоличност от широко известните видове, е необходимо да се проведе допълнително разследване за самоличността на кандидата, включително, наред с другото, оценка на възрастта. В основата на тази оценка е получената информация за възрастта на кандидата по време на процедурата за предоставяне на убежище, т.е.:

- собствената информация на кандидата за неговата възраст;
- документи за самоличност;
- информация за самоличността му от други държави членки (ако самоличността на кандидата е била установена в други държави);
- проверка на самоличността на кандидата в неговата държава на произход;
- твърдение или коментар за възрастта на кандидата от други участници, като законен настойник, адвокат, социална служба или здравни работници;
- твърдение или коментар за възрастта на кандидата от имиграционната полиция (която извършва регистрацията на кандидатите) и от служителя по случая, който провежда интервюто за предоставяне на убежище;
- медицински изследвания на възрастта;
- медицинска оценка на възрастта.

В случаите, когато се провежда медицинско изследване на възрастта, медицинската оценка на възрастта се оценява спрямо останалата информация по случая. В насоките в областта на политиката се предоставят насоки за това как да се определи тежестта на различните елементи, разгледани по-горе.

Посочената възраст е под съмнение: потенциална необходимост от оценка на възрастта

Когато има основателни съмнения относно посочената възраст от кандидата (има съмнения относно заявената възраст, наличните доказателства не я потвърждават или я опровергават), може да възникне необходимост от оценка на възрастта. В такива случаи органите трябва да изберат метода или методите, които да използват за тази цел.

В следващия раздел е направен общ преглед на използваните понастоящем методи, заедно с кратко описание на съответния процес. Методите са разделени на „медицински“ и „немедицински“, в зависимост от това дали участва клиничен специалист или не. Медицинските методи също се класифицират, в зависимост от това дали предполагат използване на йонизиращо лъчение.

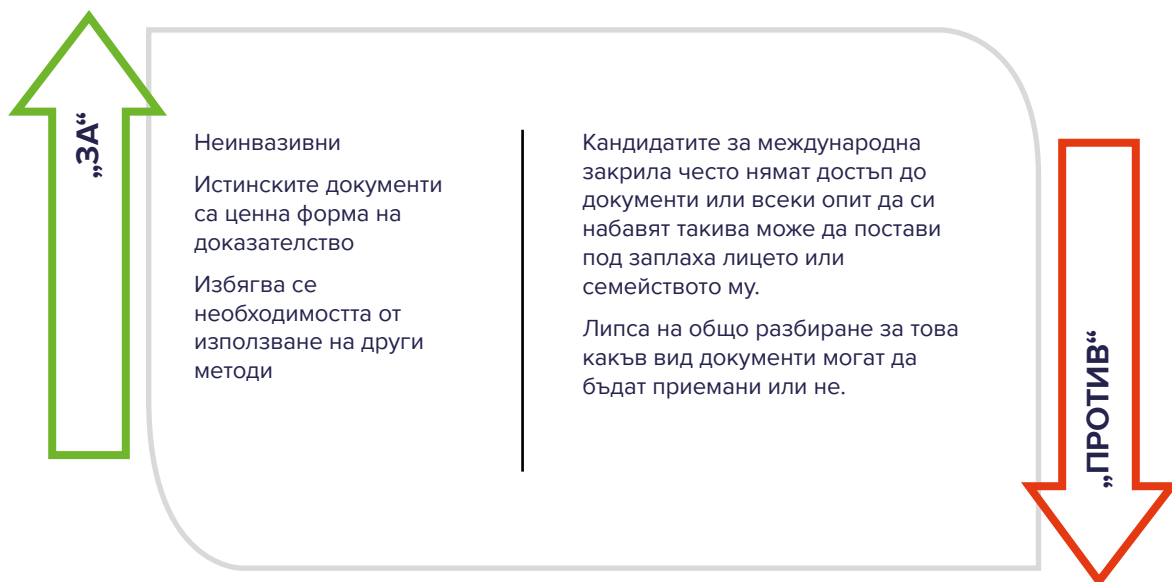

В Общ коментар N° 6 на Комитета на ООН по правата на детето се посочва, че определянето на едно дете като непридружено или разделено от семейството му включва оценяване на възрастта, която следва да отчита външния вид, но и психологическата зрелост.

(а) Немедицински методи

Допълнителна оценка на доказателствата

Когато първоначално събраните документи или наличната информация не включват посочване на възрастта, може да е необходима допълнителна оценка на други документи от служителите в областта на убежището или миграцията. Някои документи, дори без да съдържат възрастта, могат да предоставят известна информация за предполагаемата възраст на кандидата, т.е. училищни справки, семейни картони за ваксинации или други медицински регистри. Например, като се знае, че някои ваксинации са направени на бебе на определена възраст или в определен възрастов диапазон, и че картонът е бил издаден в определен момент, в резултат на това може да бъде направена приблизителна оценка на възрастта на притежателя.

Интервю за оценка на възрастта

Този метод включва събиране и анализ на сведения, дадени от лицето, чиято възраст се оспорва.

Основните разлики с методите за психосоциална оценка са контекстът и специфичният експертен опит на лицето, което извършва определянето, както и областите на изследване. Докато психологическата оценка се извършва от експерти в областта на детската психология или детското развитие, интервюто за оценка на възрастта се провежда предимно от длъжностни лица, които работят към органите в областта на убежището или миграцията, и притежават опит в интервюирането на деца в рамките на процедурата за предоставяне на убежище.

По време на интервюто за оценка на възрастта интервюиращият се опитва да възпроизведе в хронологична последователност събития от живота, от които може да бъде направено заключение или оценка за възрастта на лицето. Полезен инструмент в помощ на длъжностните лица, кандидата или членовете на семейството, за приблизително определяне на датата на раждане на детето може да бъде календар на местните събития ⁽¹²⁹⁾ (специално направен календар, в който са посочени датите на значими събития за конкретния географски район), в съчетание с „въпроси преди и след“ ⁽¹³⁰⁾ с цел определяне на две известни събития, едното от които се е случило преди датата на раждане на детето, а другото — след това (тези въпроси са известни също като „сандвич въпроси“).

- За да се съберат мнения по съобразен с детето начин и да се насърчи то да предоставя информация, длъжностните лица, които работят директно с детето, следва да бъдат обучени да използват **предназначени за деца техники за интервюиране** ⁽¹³¹⁾. Когато е възможно, устният преводач също следва да е запознат с начините на интервюиране на деца.
- Предоставянето на подходяща информация на кандидата преди началото на интервюто е от съществено значение за гарантиране участието на лицето, за развиване на отношение на сътрудничество и за изграждане на доверие между участниците. Интервюиращият трябва да предостави съответната информация на обикновен език (целта на събеседването, ролята на лицата, които участват и присъстват, както и причините, поради които посочената възраст е поставена под съмнение), трябва да направи необходимото кандидатът да разбира както информацията, така и устния преводач, и трябва да се увери, че потребностите на кандидата са удовлетворени във възможно най-голяма степен (пол на интервюиращия и на устния преводач, необходимия ред на провеждане на събеседването и др.). Също толкова важно е да се даде възможност на кандидата да изясни евентуалните несъответствия по време на събеседването.
- Когато се взема решение за извършване на процеса за оценка на възрастта, следва да се гарантира, че тежестта на доказване се прехвърля на органите, когато се касае за деца. Децата не могат да обяснят нещата по същия начин както възрастните и това ограничение е особено явно, когато се разговаря с деца, които имат различен културен произход и когато възрастта може да няма толкова голямо значение, както в западните култури (напр. в различните култури се използват различни календари). Освен това те могат да считат себе си за възрастни или да се считат за възрастни в техните общности.
- Интервюиращият трябва да е запознат с информацията относно държавата на произход, за да може да открива съответните проблеми по време на обсъждането ⁽¹³²⁾.
- В крайна сметка, ако заключението от оценката е неблагоприятно за кандидата, причините трябва да бъдат ясно обяснени чрез използването на устен преводач и в присъствието на настойника на детето. Кандидатът следва да бъде уведомен устно и писмено за възможността и процедурата за оспорване на решението.

⁽¹²⁹⁾ Повече информация може да бъде намерена в Насоките на Организацията за прехрана и земеделие за оценка на месеца и годината на раждане на малки деца (2008 г.).

⁽¹³⁰⁾ Повече информация може да бъде намерена в Насоките на Организацията за прехрана и земеделие за оценка на месеца и годината на раждане на малки деца (2008 г.).

⁽¹³¹⁾ Повече информация за модула за обучение на EASO „Интервюиране на деца“ е на разположение на адрес: <https://euaa.europa.eu/training-catalogue/interviewing-children-0>

⁽¹³²⁾ Вж. [портала за ИДП на EUAA](#).

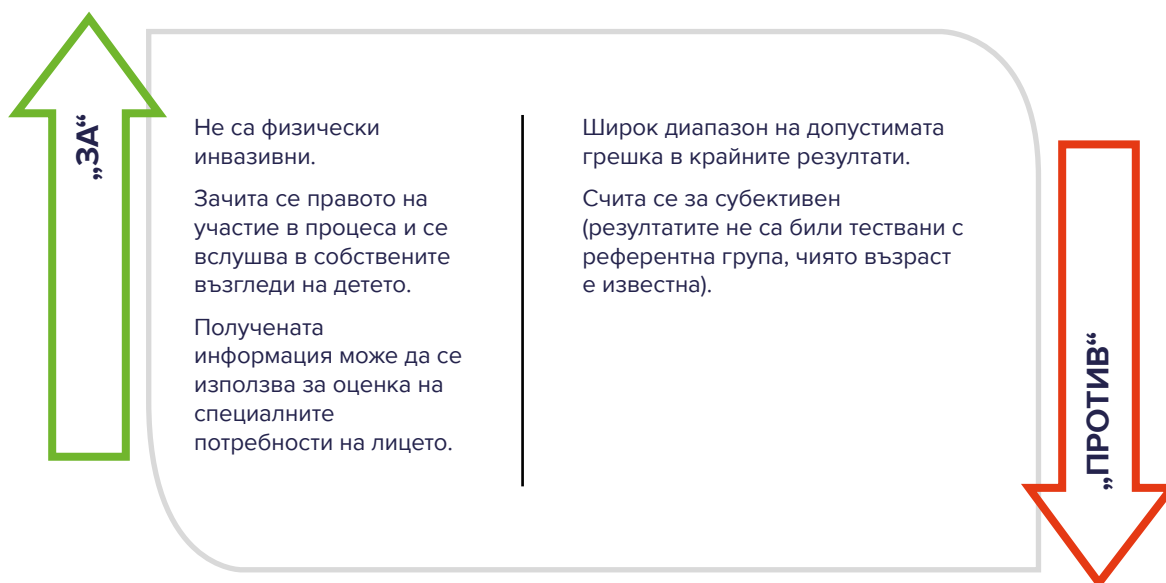

Примери от практиката

Ирландия — Ако дадено лице твърди, че е на възраст под 18 години, но изглежда по-възрастно, в службата за международна закрила, опитен служител (с помощта на устен преводач, ако е необходимо) провежда неофициално интервю, за да се опита да състави рационално становище дали лицето не е навършило пълнолетие и е необходимо да бъде насочено към TUSLA — Агенция за детето и семейството. Интервюто включва въпроси относно информация за ранното детство, образованието и възрастта на други членове на семейството. Ако след интервюто има някаква несигурност, се прилага принципът на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства в полза на кандидата и се извършва насочване към TUSLA.

Малта — Първата стъпка представлява интервю в рамките на 10 работни дни с групата за оценяване на възрастта. Ако възрастта остава спорна, тогава се включват и други специалисти, включително насочване към рентгенологична служба за рентгеново изследване на ръката и китката. В настоящата процедура се прилага мултидисциплинарен подход, при който се включват полицейските органи, специалистите от социални грижи и медицински специалисти. Интервюто, което е един от основните инструменти, използвани за тази оценка, може да се счита за цялостен процес поради това, че целта му е да състави възможно най-цялостен систематичен профил на ненавършилия пълнолетие. Последващите резултати от методите, избрани от екипа за оценяване на възрастта, се разглеждат колективно.

Психосоциална оценка

Целта на този метод е да се оцени психическата, а не физическата зрелост. Техниките за оценка използват когнитивното и поведенческото оценяване и психологическа оценка на кандидата, за да се оцени неговата възраст. Следователно оценителят трябва да има специфични експертни познания по психология или за етапите на развитие на деца и младежи.

Основата на този метод е полуструктурирано интервю, в което опитен и обучен оценяващ (обикновено социален работник или психолог) изследва области от живота на лицето. По време на събеседването или интервютата оценяващият прави оценка на психологическата зрелост на лицето, заедно с оценка на поведението. Резултатите могат също така да отразяват някои преценки въз основа на външния вид.

За да бъде ефективен методът, е от съществено значение да има доверие между оценявания и оценяващия. Поради тази причина оценката следва да се извършва за определен период от време и да включва други специалисти, които са в контакт с оценяваното лице, например персонала по приемане или учители. Някои относими указания в това отношение са дадени в съдебната практика на Върховния съд на Обединеното кралство (UK High Court of Justice) в решението по делото Merton ⁽¹³³⁾. В него се дават „насоки по отношение на изискванията за законосъобразна оценка от страна на местен орган на възрастта на младеж, търсещ убежище, който твърди, че е под 18 години“. След решението по делото Merton всички (местни) органи трябва да гарантират, че техните оценки са пълни и изчерпателни и че процесът за оценка на възрастта е ясен, прозрачен и справедлив.

В съответствие с решението по делото Merton оценката обикновено включва среща на живо с младежа, определяне на общия контекст на кандидата и придържане към стандартите за справедливост ⁽¹³⁴⁾. Уместно е да се обърне внимание на следното.

Важно е да се внимава за „подготовката“, която искащият убежище може да е имал преди интервюто относно това как да се държи и какво да казва. След като бъде изяснена ролята на социалните служби, важно е да се работи с лицето и да се прави докладване, доколкото обстоятелствата позволяват това. Този процес понякога се нарича „съединяване“.

Някои важни аспекти, които трябва да се спазват при извършване на определянето, са посочени в съответната съдебна практика:

- когато е възможно, в процеса следва да участват двама оценяващи;
- информацията относно ролята на оценяващия/ите и на устния преводач следва да се предостави в съответствие с образователното равнище и степента на зрелост на лицето;
- следва да се обърне внимание и на степента на умора, травмиране, обърканост и безпокойство на оценяваното лице;
- по време на цялата оценка трябва да се съобразявате с етническия произход, културната среда и обичаите на оценяваното лице — в тази връзка може да помогне информацията за държавата на произход, за да се набележат съответни теми за обсъждане;

⁽¹³³⁾ Дело B/London Borough of Merton (2003 г.) EWHC 1689 (admin), в което съдебното решение е било постановено от съдия Stanley Burnton във Висшия съд на 14 юли 2003 г.

⁽¹³⁴⁾ Съответствието с решението по делото Merton често се използва, за да се определи дали оценката на възрастта е в съответствие със съдебната практика. Няма предписания за начина, по който местните органи са задължени да извършват оценка на възрастта; въпреки това, съдилищата са предоставили насоки на местните органи в решението по дело, свързано с съвета на Merton (B/London Borough of Merton (2003 г.) EW HC 1689 (admin)). Всички оценки на възрастта на местните органи трябва да съответстват на съдебната практика в решението по делото Merton и на следващата съдебната практика след постановяването на това съдебно решение.

- когато се извършва определянето, оценяващият следва да задава въпроси, които позволяват свободен отговор и не са подвеждащи;
- оценяващият може да използва различни инструменти за улесняване снемането на сведения от лицето (рисунки, изразни средства).

При провеждане на интервюто, посочените по-долу особености могат да предоставят полезна информация за извършване на оценка на възрастта:

- външен вид и поведение на кандидата, наблюдения на груповата динамика (дейности с връстници);
- начин на взаимодействие с оценяващия;
- социална история и членове на семейството; ■ съображения, свързани с развитието (т.е. информация за видовете дейности, които лицето е извършвало, преди да пристигне в Европа);
- образование, степен на независимост и самостоятелни грижи; ■ здравна и медицинска оценка;
- житейски опит и травматични събития, които може да са оказали въздействие върху процеса на стареене.

Тази информация следва да се разглежда заедно с информацията, получена от анализа на други доказателства, и след това да бъде използвана, за да се изведе заключението от определянето. Заключението от определянето трябва да бъде представено в писмен вид и в доклада следва да бъдат включени посочените по-горе аспекти, като впоследствие се прибавят допълнителни съображения или информация. От изключително значение е да се осигурят експертни знания и опит на оценяващия/ите и на експертите по социални грижи за младежи.

Когато заключението от оценката е неблагоприятно за кандидата, причините трябва да бъдат ясно обяснени чрез използването на устен преводач и в присъствието на настойник на детето. Кандидатът следва да бъде уведомен устно и писмено за възможността и процедурата за оспорване на решението.

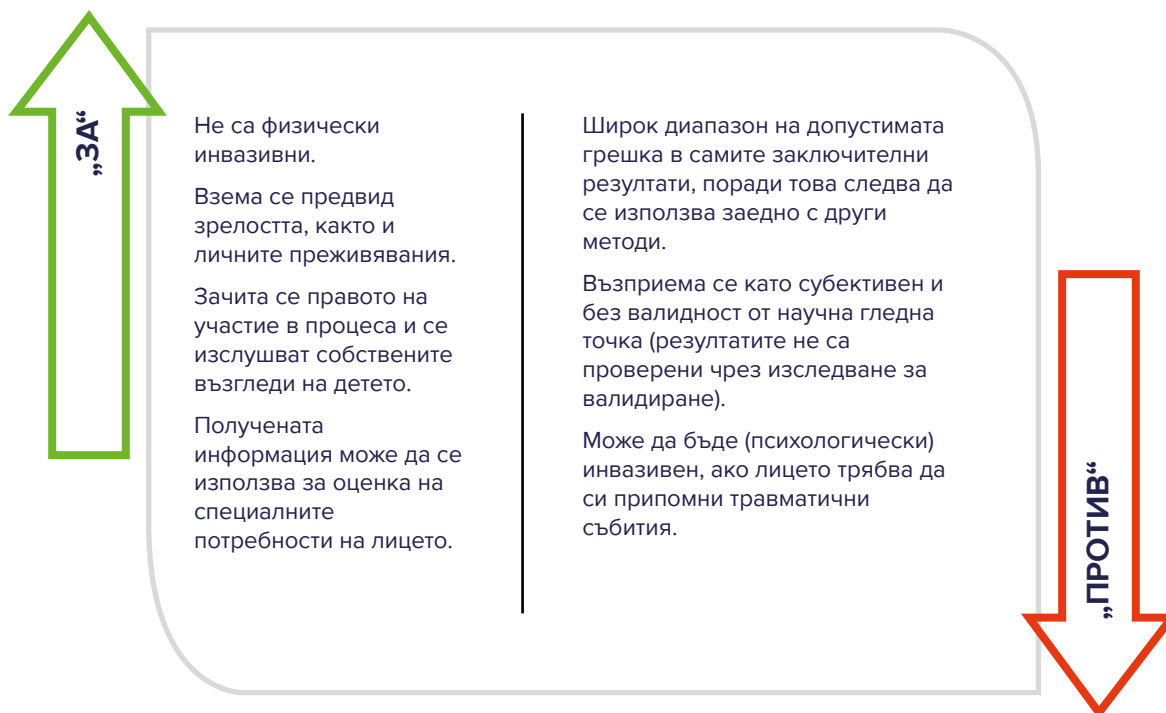

Обединено кралство — Насоки относно начина на провеждане в съответствие с общите решения. Лицата, които извършват оценка на възрастта, трябва:

1. да обяснят на кандидата целта на интервюто, както е посочено в решението по делото Merton, точка 55;
2. да се стремят да изяснят основния контекст на кандидата, включително семейното му положение и история и образователната му степен, както и дейностите на кандидата през последните няколко години — етническата и културната информация също може да са важни — както е посочено в решението по делото Merton, точка 37;
3. да направят оценка и да зададат въпроси, с които да проверят доколко може да се вярва на кандидата, ако са налице основания за съмнение в твърденията му за възрастта, както е посочено в решението по делото Merton, точка 37;
4. да дадат възможност на кандидата да обясни евентуални несъответствия в своите сведения или по всичко, което има вероятност да доведе до неблагоприятни констатации за тяхната правдоподобност — това се прави възможно най-скоро, докато въпросите са още „пресни в съзнанието“, както е посочено в:
 - решенията по дела: Merton, точка 55,
 - R (FZ)/London Borough of Croydon (2011 г.) EWCA Civ 59, точка 20,
 - R (NA)/London Borough of Croydon (2009 г.) EWHC 2357 (admin), точка 52;
5. да помнят, че случаите се различават и дълбочината на разследване, която се изисква в един случай, може да не е необходима в друг, както е посочено в решението по делото Merton, точка 50. Асоциацията на директорите на Children's Services (Служба за закрила на деца) (ADC) в Обединеното кралство одобри следните насоки за социалните работници при извършване на оценка на възрастта.
http://adcs.org.uk/assets/documentation/Age_Assessment_Guidance_2015_Final.pdf
http://adcs.org.uk/assets/documentation/information_sharing_proforma_april_2015.doc.

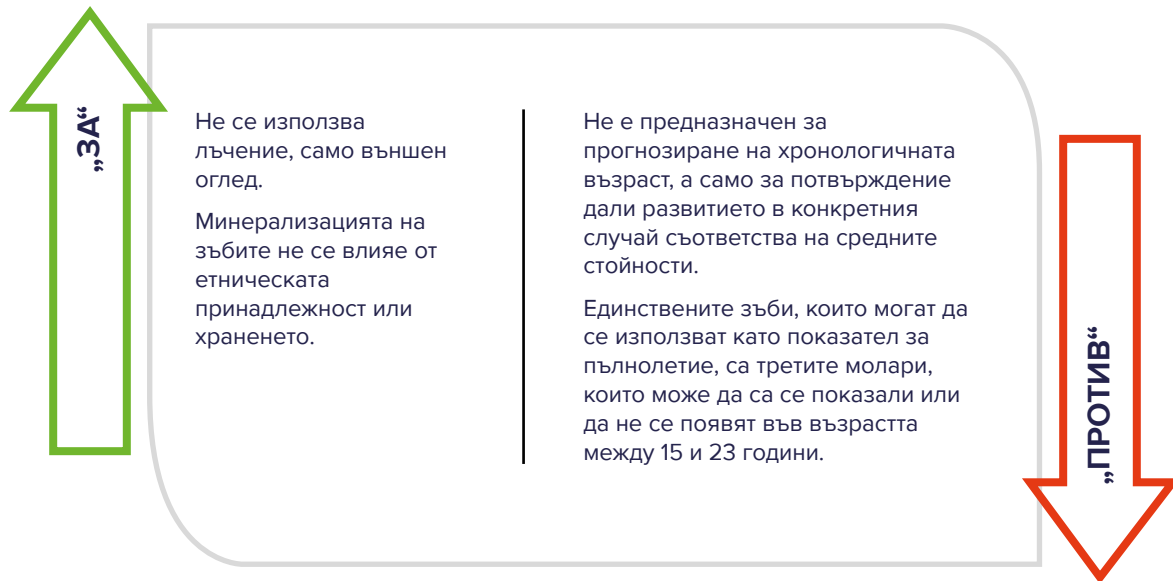

(b) Медицински методи (без лъчение)

Оглед на зъбите

Този метод включва визуален преглед, за да се определи зрелостта на зъбите, и не включва използването на рентгенови лъчи. Обучен стоматолог сравнява развитието на зъбите на кандидата с набор от етапи на развитие, както е определено в изготвените графики на растежа или референтни стойности, и определя вероятната възрастова група. Проучванията показват тенденция за обхващане или на развитието на зъбите на децата, за възрастовия диапазон 3—16 години, или на развитието на мъдреците — при възрастовата група 15—23 години ⁽¹³⁵⁾.

⁽¹³⁵⁾ За допълнителна информация: UNICEF, Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography Практики за оценка на възрастта — преглед на литературата и анотация на библиография (2010 г.); Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe (Документ за позиция относно определянето на възрастта в контекста на отделените от семействата си деца в Европа) (2012 г.); Norwegian Computing Centre, Age estimation in youths and young adults (Норвежки компютърен център — оценка на възрастта при младежи и млади пълнолетни лица) (2012 г.), на разположение на адрес: <https://nr.no/en/publication/976408/>; Baccetti, T., Franchi, L. и McNamara, J.A. (Jr), „The cervical vertebral maturation (CVM) method for the assessment of optimal treatment timing in Dentofacial orthopaedics“ (Метод на определяне на цервикално-вертебрална зрелост (CVM) за оценка на оптималното време за лечение в лицево-челюстната ортопедия), ScienceDirect, (2005 г.), том 11, бр. 3, стр. 119—129; Cameriere, R., Ferrante, L. и Cingolani, M., „Age estimation in children by measurement of open apices in teeth“ (Оценка на възрастта при деца чрез измерване на отворения апикален край на зъбите), PubMed, (2005 г.), том 120, бр. 1, стр. 49—52.

Ядрено-магнитен резонанс (ЯМР)

ЯМР или МР съчетава използването на мощен магнит с усъвършенствана компютърна система и радиовълни за получаване на точни и подробни изображения на органи и тъкани, кости и други вътрешни телесни структури. За разлика от рентгеновите лъчи или системите за компютърна томография (КТ/КАТ) (компютърна томография, също така наричана компютърна аксиална томография), машините за ядрено-магнитен резонанс (ЯМР) не използват йонизиращо лъчение.

Силата на магнита при ЯМР се нарича „интензитет на полето“ и се измерва в единици, наречени „Tesla“ или „Т“. Има два вида скенери: 1 Т. и 1.5 Т. скенери (обикновено широко достъпни на по-ниска цена) и 3 Т. скенери (по-скъпи и затова не толкова разпространени). По-високият интензитет на полето означава, че скенерът има по-силен магнит и способност да произвежда по-подробни изображения за по-кратък период от време. В зависимост от редица фактори, като вида на изображенията, които трябва да се получат (напречни сечения или „разрези“ на тялото), вида на използваната технология (ЯМР с високо поле, спрямо отворена или отворена изправена система за ЯМР), планирания резултат от ЯМР и това дали пациентът се движи, ЯМР сканирането може да продължи между по-малко от 10 минути и 1 час.

Според George et al. ⁽¹³⁶⁾, степента на костно сливане изглежда в по-напреднал стадий в изображенията от рентгенови изследвания, отколкото при ЯМР. Следователно резултатите от ЯМР биха дали малко по-ниска възрастова оценка в сравнение с резултатите от обикновен радиограф. Този резултат е приемлив, тъй като не би бил в ущърб на кандидата.

Необходимо е да се извърши предварителна проверка. ЯМР може да не е подходящ за всички пациенти, например кандидати със сърдечни пейсмейкъри, татуировки и метални

⁽¹³⁶⁾ George, J., Nagendran, J. и Azmi, K., Comparison study of growth plate fusion using MRI versus plain radiographs as used in age determination for exclusion of overaged football players (Сравнително изследване на сливането на растежната плочка с използване на ЯМР спрямо обикновени рентгенови снимки, използвано при определяне на възрастта за изключване на футболисти над допустимата възраст), Br J Sports Med, (2012 г.), том 46, бр. 4, стр. 273-278, doi:10.1136/bjsm.2010.074948.

импланти, или при необходимост от други специални предпазни мерки, поради магнитното поле.

Тъй като кандидатите трябва да останат неподвижни върху твърда маса за дълъг период от време и машината произвежда силни ударни звуци, пациентите с клаустрофобия и децата обикновено стават тревожни, когато се подлагат на процедурата в традиционния вид скенерен канал. Този проблем може да бъде решен чрез използването на отворени скенери за ЯМР.

Ръка/китка: традиционният подход се основава на оценка на възрастта от рентгенови изображения; проведени са обаче експерименти, при които се използват алтернативни видове изображения, като ЯМР на китката (напр. при определяне на приблизителната възраст на футболисти в турнирите, в които е важна възрастта). Създадена е система от шест степени на сливане (Dvorak, 2007 г.)⁽¹³⁷⁾. В друго изследване на футболисти, извършено от Международната футболна федерация, са били изследвани за сравнение изображенията от ЯМР и рентгенови изследвания, получени за едно и също лице в един и същ ден⁽¹³⁸⁾.

Най-новите проучвания потвърждават стойността на това изследване и показват силна връзка между етапите на MRI и хронологичната възраст; също така се препоръчва използването на ЯМР да се съчетава с други техники, с цел повишаване на точността на резултатите⁽¹³⁹⁾.

Тъй като социално обусловеният пол на лицето, обект на оценка, може да окаже въздействие върху допустимата грешка на метода⁽¹⁴⁰⁾, полът на кандидата е фактор, който трябва да се вземе предвид при избора на метод.

Последните разработки се насочват към използването на автоматично определяне на възрастта на костите. Тези разработки се основават на медицинска компютърна визуализация и машинно обучение. Те улесняват класификацията на изображенията според етапите и намаляват несъответствието между наблюденията на единствен наблюдаващ и на няколко наблюдаващи (определено в приложение 1, Терминологичен речник).

Коляно: на основата на сливане на растежната плочка при растежа на коляното.

⁽¹³⁷⁾ Dvorak, J. и George, J., 'Age determination by magnetic resonance imaging of the wrist in adolescent male football players' (Определяне на възрастта чрез магнитно-резонансно образно изследване на китката при юноши футболисти — мъже), *British Journal of Sports Medicine*, (2007 г.), том 41, № 1, стр. 45—52.

⁽¹³⁸⁾ Dvorak, J. и George, J., 'Age determination by magnetic resonance imaging of the wrist in adolescent male football players' (Определяне на възрастта чрез магнитно-резонансно образно изследване на китката при юноши футболисти — мъже), *British Journal of Sports Medicine*, (2007 г.), том 41, № 1, стр. 45—52.

⁽¹³⁹⁾ Serin, J., Rérolle, C., Pucheux, J., Dedouit, F., Telmon, N., Savall, F., и Saint-Martin, P., „Contribution of magnetic resonance imaging of the wrist and hand to forensic age assessment“ (Принос на магнитно-резонансното образно изследване на китката и ръката за оценката на възрастта в съдебната медицина), *International Journal of Legal Medicine*, (2016 г.).

⁽¹⁴⁰⁾ Tscholl, P.M., Junge, A., Dvorak, J. и Zubler, V., MRI of the wrist is not recommended for age determination in female football players of U-16/U-17 competitions (ЯМР на китката не се препоръчва за определяне на възрастта при футболисти жени, състезаващи се в групите U-16/U-17), *Scand J Med Sci Sports*, (2015 г.), doi:10.1111/sms.12461.

Системата за етапите при ЯМР е разработена за коляното (Dedouit, 2012 г.)⁽¹⁴¹⁾. Нейната надеждност и валидност за оценка на възрастта са оценени сред възрастовата група 10—30 години и се основава на система от пет етапа. В доклада се посочва високата корелация с възрастта и добрите стойности за несъответствието между наблюденията на единствен наблюдаващ и няколко наблюдаващи, но са необходими допълнителни проучвания, за да се провери подходът.

Примери от практиката

Швеция — Понастоящем Швеция използва в процедурата за оценяване на възрастта на непридружени деца ЯМР на коленните стави, заедно с рентгеново изследване на мъдреците. Медицинската оценка на възрастта се извършва от Шведския национален съвет по съдебна медицина и включва две различни изследвания. Първото е панорамна рентгенова снимка на мъдрец, а второто е ЯМР на коляното. И двете изследвания са предназначени за възрастовата граница от 18 години. Изображенията се анализират от двама независими стоматолози или рентгенолози, между които следва да има съгласие относно степента на зрелост в растежната зона, за да може анализът да осигури задоволителна основа за окончателна оценка на възрастта от медицинския оценител. Това е интегриран механизъм за защита и изражение на принципа на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства.

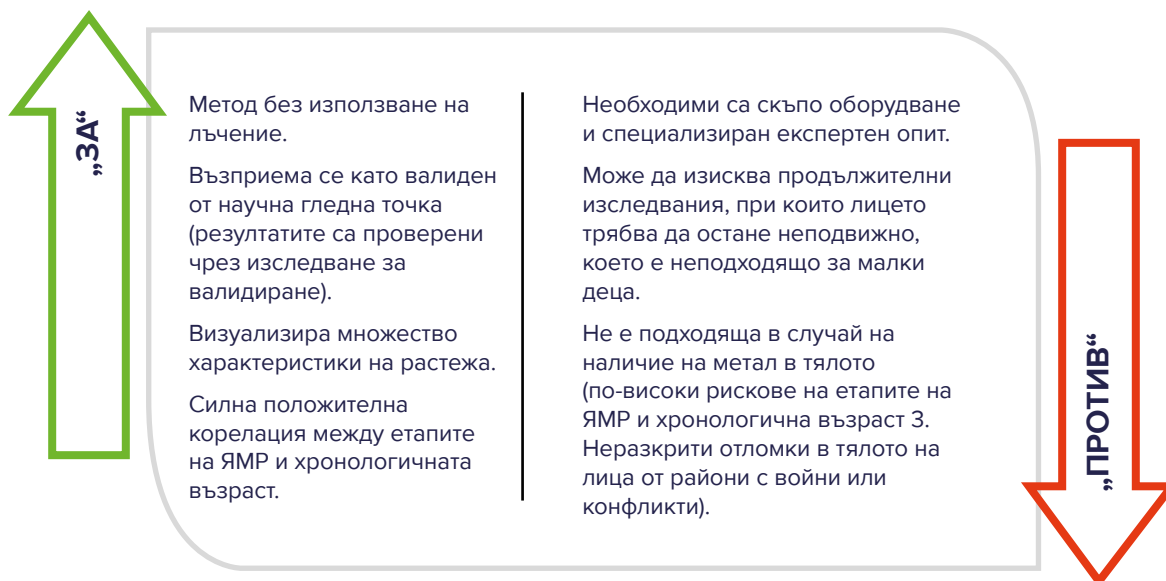
Определянето, че възрастта на кандидата е над 18 години, изисква също така коренът на зъба да е достигнал крайната степен на зрелост, въпреки че това ниво в развитието настъпва по-скоро 1—2 години след 18-годишната възрастова граница. Когато се касае за ЯМР на коляното, се изследва същата степен на зрелост в растежната зона (1—2 години след 18-годишната възрастова граница). Това са допълнителни гаранции в отговор на необходимостта да се прилага принципът на гласуване на доверие при отсъствие на достатъчно доказателства, когато се налага.

Ключица: проведени са опити с помощта на четиристепенна система за класифициране на ключицата. Те показват, че оценката на приблизителната възраст е осъществима, но са необходими специфични за ЯМР референтни изследвания. Най-новите изследвания показват положителна корелация между етапите на ЯМР и хронологичната възраст⁽¹⁴²⁾. Наблюдението обаче ще изисква повече опитни наблюдатели, отколкото при други методи, тъй като може да е трудно да се разграничат първоначалните от последните етапи на вкостеняването.

⁽¹⁴¹⁾ Dedouit, F. и Auriol, Age assessment by magnetic resonance imaging of the knee: a preliminary study (Оценка на възрастта чрез магнитно-резонансно образно изследване на коляното — предварително изследване), *Forensic Science International*, (2012 г.), стр. 217—232.

⁽¹⁴²⁾ 1. Hillewig, E., Degroote, J., Van der Paelt, T., Visscher, A., Vandemaele, P., Lutin, B., D'Hooghe, L., Vandriessche, V., Piette, M. и Verstraete, K., Magnetic resonance imaging of the sternal extremity of the clavicle in forensic age estimation: towards more sound age estimates (Образно изследване с магнитен резонанс на медиалния край на ключицата в съдебната медицина — към по-добра преценка на възрастта), *Int J Legal Med.*, (2013 г.), том 127, бр. 3, стр. 677—689, doi:10.1007/s00414-012-0798-z.
2. Hillewig, E., De Tobel, J., Cuche, O., Vandemaele, P., Piette, M. and Verstraete, K., Magnetic resonance imaging of the medial extremity of the clavicle in forensic bone age determination: a new four-minute approach (Образно изследване с магнитен резонанс на медиалния край на ключицата за определяне на костната възраст в съдебната медицина — нов четири-степенен подход), *Eur Radiol.*, (2011 г.), том 21, бр. 4, стр. 757—767, doi:10.1007/s00330-010-1978-1.

Ултразвук

Медицинският ултразвук (наричан още диагностична ехография или ултразвукография) е диагностична образна техника, основана на използването на ултразвук, за да се видят вътрешни структури на тялото, като сухожилия, мускули, стави, съдове и вътрешни органи.

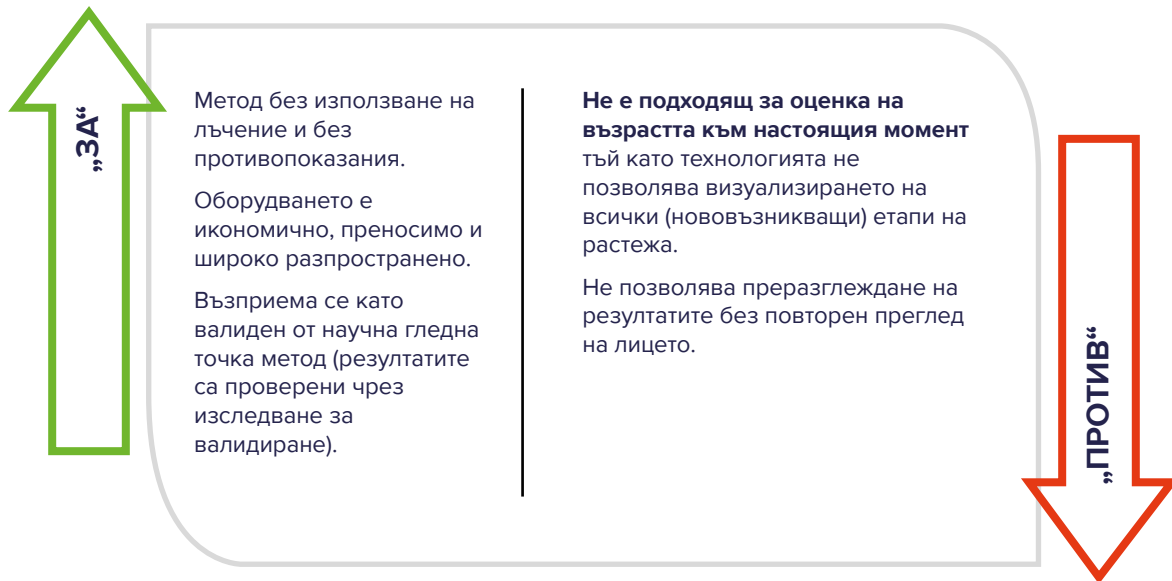
Ултразвукът представлява звукови вълни с честоти, които са по-високи от тези, които се чуват от хората (> 20 000 Hz). Ултразвуковите изображения, известни също като сонограми, се образуват чрез изпращане на ултразвукови импулси в тъканите с помощта на сонда. Звукът се отразява от тъканта, като различните тъкани отразяват звука в различна степен. Това ехо се записва и представя като изображение на изследвания. Този метод, при който не се използва лъчение, е изпробван за оценка на възрастта върху ръката и китката ⁽¹⁴³⁾, ключицата ⁽¹⁴⁴⁾ и гребен на тазовата кост ⁽¹⁴⁵⁾.

В изследванията се стига до заключението, че **оценката с ултразвук все още не следва да се счита за валиден заместител на оценката за определяне на костната възраст**, тъй като етапите на растежа невинаги се визуализират.

⁽¹⁴³⁾ Mentzel, H.J., Vilser, C., Eulenstein, M., Schwartz, T., Vogt, S., Böttcher, J., Yaniv, I., Tsoref, L., Kauf, E. и Kaiser, W.A., Assessment of skeletal age at the wrist in children with a new ultrasound device (Изследване на скелетната възраст при китката у деца посредством нов ултразвуков уред), *Pediatr Radiol*, (2005 г.), *Pediatr Radiol*, (2005), том 35, бр. 4, стр. 429–433; Khan, K.M., Miller, B.S., Hoggard, E., Somani, A. и Sarafoglou, K., Application of ultrasound for bone age estimation in clinical practice (Прилагане на ултразвук за оценка на костната възраст в клиничната практика), *J Pediatr*, (2009 г.), том 152, бр. 2, стр. 243–247, doi:10.1016/j.jpeds.2008.08.018.

⁽¹⁴⁴⁾ Quirnbach, F., Ramsthaler, F. и Verhoff, M.A., Evaluation of the ossification of the medial clavicular epiphysis with a digital ultrasonic system to determine the age threshold of 21 years (Оценка на осификацията на медиалната епифиза на ключицата с цифрова ултразвукова система за определяне на възрастовата граница от 21 години), *Int J Legal Med.*, (2009 г.), том 123, бр. 3, стр. 241–245, doi:10.1007/s00414-009-0335-x; Schulz, R., Zwiesigk, P., Schiborr, M., Schmidt, S. и Schmeling, A., Ultrasound studies on the time course of clavicular ossification (Ултразвуково изследване на времевия диапазон на клавикулното вкостеняване), *Int J Legal Med.*, (2008 г.), том 122, бр. 2, стр. 163–167, doi:10.1007/s00414-007-0220-4.

⁽¹⁴⁵⁾ Schmidt, S., Schmeling, A., Zwiesigk, P., Pfeiffer, H. и Schulz, R., Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals (Сонографско изследване на апофизалното вкостеняване на гребена на тазовата кост при съдебно-медицинската диагностика на възрастта на живи хора), *Int J Legal Med.*, (2011 г.), том 125, бр. 2, стр. 271–276, doi:10.1007/s00414-011-0554-9.

Оценка на физическото развитие

Оценката на физическото развитие включва сравняване по височина, тегло и кожа на лица или групи от населението спрямо набор от референтни стойности. В зависимост от практиката на държавите от ЕС+ оценката на физическото развитие може да включва общ физически преглед за описание на евентуални признаци на заболяване, което може да повлияе на степента на зрелост.

Когато включва измерване и оценка на видими признаци на полова зрялост, той се нарича също така и **оглед за полова зрялост**.

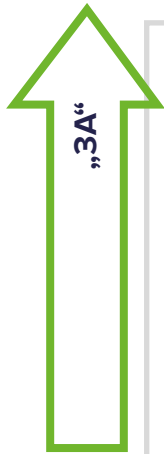
- При момчетата изследването се основава на развитието на пениса и тестисите, окосмяване в областта на половите органи и подмишниците, растеж на брадата и Адамовата ябълка.
- При момичетата изследването е насочено към развитието на гърдите, окосмяването в областта на половите органи и подмишниците, и формата на ханша. Обикновено момичетата достигат пълна полова зрялост на възраст 16 години, а момчетата — на 17 години ⁽¹⁴⁶⁾.

В зависимост от практиката и изследванията, извършвани в рамките на конкретните държави от ЕС+, освен педиатър могат да участват и други лекари, например гинеколог.

⁽¹⁴⁶⁾ За допълнителна информация: SCEPT, Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe (Документ за позиция относно определянето на възрастта в контекста на отделените от семействата си деца в Европа) (2012 г.); UNICEF, Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography (Практики за оценка на възрастта — преглед на литературата и анотация на библиография); Schmeling et al., Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults (Съдебно-медицинско определяне на възрастта на непридружени непълнолетни лица и млади живи пълнолетни) във Forensic medicine — From old problems to new challenges (Съдебна медицина — от стари проблеми към нови предизвикателства) (2011 г.); Schmeling et al., Age estimation of unaccompanied minors — Part 1. General considerations (Оценка на възрастта на непридружени непълнолетни — Част 1. Общи съображения), Forensic Science International, (2006 г.). Специалистите от Кралският колеж по педиатрия и здраве на децата са стигнали до заключението, че „по принцип не е възможно реално да се прогнозира възрастта на дадено лице въз основа на която и да е антропометрична мярка и не трябва да се правят опити за това“ (Кралски фонд и Кралски колеж по педиатрия и здраве на децата, 1999 г.:40).

Както е отразено в окончателните препоръки и навсякъде в насоките, EASO счита, че при никакви обстоятелства не следва да се използва метод, който изисква откриването на голи части на тялото или преглед на половите органи, като изследване за половата зрялост.

Използван за откриване на нарушения на растежа, което би могло да е относимо за оценката на възрастта, но не и за приблизителното определяне на хронологичната възраст.

Когато оценката се извършва от педиатри, тъй като те са специалисти в областта на физическото и психическото развитие на децата, се взема предвид физическото благосъстояние на детето.

Физически инвазивен, може да е много обезпокоителен и травмиращ за лица с различен произход и които са били подложени на малтретиране и експлоатация по време или преди миграцията си. Случай на изследване на интимни части от тялото или полови органи, би бил в противоречие с правото на неприкосновеност на личния живот и личното достойнство, както и на физическата и психическата неприкосновеност, поради силно инвазивния характер на изследването.

Антропометричните измервания не отчитат разликите, дължащи се на етнически произход, раса, хранителен прием и социално-икономическа среда.

Липсват протоколи: в някои случаи това може да означава оценка на половото развитие, а в други случаи — не.

Оценката на половата зрялост има голям диапазон на допустимата грешка. Сред анализиранияте съдебномедицински методи, най-неточен е опитът за оценяване на възрастта въз основа на физически признаци.

Медицински методи (с използване на лъчение)

Рентгеново изследване

При рентгеновото изследване, наричано също „радиография“, се проектира ограничено лъчение (наричано също „електромагнитни вълни“), за да се генерират изображения на вътрешността на тялото в различни черно-бели нюанси. Това се получава, защото различните тъкани поглъщат различни количества от лъчението. Калцият в костите поглъща най-много рентгенови лъчи, така че костите изглеждат бели. Маснатият тъкан и другите меки тъкани поглъщат по-малко и изглеждат сиви. Въздухът поглъща най-малко, затова белите дробове изглеждат черни.

Костната възраст се определя от етапа на развитие на костите. Тези изследвания дават оценка за етапите на развитие на базата на сливането/съзряването на определени кости. Основните методи на рентгеново изследване включват крайниците, ключицата,

зъбите и таза. Въпреки че много държави от ЕС+ използват тези методи, те не ги прилагат по един и същи начин и често използват различни комбинации и/или различен ред. Това многообразие на практиките се дължи главно на факта, че процедурите за оценяване на възрастта до голяма степен продължават да се определят от националното законодателство, като процедурите се развиват чрез националната съдебна практика.

Рентгеновото изследване на крайници (ръка/китка)

То се състои в оценка на формата и размера на костните елементи и на степента на епифизно вкостеняване чрез рентгенови снимки на ръката. Изображението се сравнява със следното.

1. Радиографски атлас, който се състои от стандартни изображения за съответната възраст и пол за определяне на етапа на развитие. За този подход стандартният еталон е атласът на Greulich и Pyle. Този метод е резултат от изследване от 1935 г., чиято цел е да се направи оценка на зрелостта на костната система, а не определяне на възрастта, и при него не се вземат предвид междурасовите или социално-икономическите различия.
2. Отделни кости (метод само с една кост), при които се определя степента на зрелост за отделните кости и се съчетават, за да се изчисли общият етап на зрелост. За този подход основният референтен стандарт е подходът на Tanner-Whitehouse (наличен в три издания). Второто издание се основава на оценка на зрелостта на костната система и прогнозиране на височината на пълнолетно лице. Всяка от 20-те кости на ръката е поотделно сравнена с поредица от снимки на развитието на тази конкретна кост. Референтните стандарти бяха установени през 50-те и 60-те години на миналия век. Средно развитието на костите на ръката завършва на 17-годишна възраст при момчетата и 18 — при момчетата ⁽¹⁴⁷⁾.

Въпреки че етническият произход не оказва голямо влияние върху степента на вкостеняване, социално-икономическият статус е ключов фактор, който влияе върху степента на осификация. Високият социално-икономически статус ускорява степента на осификация, докато ниското социално-икономическо положение забавя вкостеняването. Следователно прилагането на рентгенови стандарти за лица с по-нисък социално-икономически статус води до по-ниска оценка на възрастта на лицето. Това се счита за приемливо, тъй като няма да има неблагоприятно въздействие върху изследваното лице ⁽¹⁴⁸⁾.

⁽¹⁴⁷⁾ За допълнителна информация: Tanner, J.M. et al., Reliability and validity of computer-assisted estimates of Tanner-Whitehouse skeletal maturity (CASAS): comparison with the manual method (Надеждност и валидност на компютърни оценки на скелетната зрелост на Tanner-Whitehouse (CASAS): сравнение с ръчния метод), Karger, (1994 г.), том 42, № 6; Frisch, H. et al., Computer-aided estimation of skeletal age and comparison with bone age evaluations by the method of Greulich-Pyle and Tanner-Whitehouse (Компютърна оценка на скелетната възраст и сравнение с оценка на костната възраст по метода на Greulich-Pyle и Tanner-Whitehouse), Pediatric Radiology, (1996 г.), том 26, бр. 3, стр. 226—231; Gertych, A. et al., Bone age assessment of children using a digital hand atlas (Оценка на костната възраст на децата с използване на цифров атлас за ръце), Computerised Medical Imaging and Graphics, (2007 г.), том 31, бр. 4—5, стр. 322—331.

⁽¹⁴⁸⁾ Schmeling, A., Garamendi, P.M., Prieto, J.L. и Landa, M. I., Forensic age assessment in unaccompanied minors and young living adult“ (Съдебно-медицинско оценка на възрастта при непридружени непълнолетни и млади живи възрастни), във Forensic medicine — From old problems to new challenges (Съдебна медицина — от стари проблеми към нови предизвикателства), професор Duarte Nuno Vieira (Ed.), InTech, (2011 г.), на разположение на адрес <http://cdn.intechopen.com/pdfs-wm/19163.pdf>.

Рентгеново изследване на ключицата

Този метод включва оценка на сливането на ключицата. За да се определи като пълнолетно дадено лице, двете части на ключицата трябва да са слети. В традиционните системи за класификация се разграничават четири етапа на развитие; сега последният етап вече се разделя на два допълнителни етапа. (Ако сливането е пълно и се вижда белег, може да се предположи по отношение на жени, че лицето е на възраст най-малко 20 години, а в случая на мъже, че лицето е на възраст най-малко 21 години.) Пълно сливане на ключицата, при което белегът вече не се вижда, за първи път се наблюдава при двата пола най-рано на възраст 26 години ⁽¹⁴⁹⁾.

Рентгеново изследване на зъби

Този метод включва изследване на зъбите с рентгенови лъчи, познато като ортопантограма. Развитието на скелета се измерва чрез последователните промени при никненето и структурата на зъбите по време на растежа в детска възраст. На възраст между 16 и 20 години всички зъби са изцяло образувани, с изключение на третите молари (мъдреците). На този етап за последните е характерно голямо разнообразие от развитие на короната и корена.

Двата основни метода са следните:

1. Gleiser и Hunt (1955 г.) ⁽¹⁵⁰⁾ описват развитието на зъбите в 15 етапа;
2. Demirjian (1973 г.) ⁽¹⁵¹⁾ описва развитието на зъбите в осем етапа, където на всеки етап от растежа на зъбите се дава оценка в съответствие със статистически модел ⁽¹⁵²⁾.

По отношение на поникването и минерализацията на третите молари се установи, че черните африканци имат ускорено развитие в сравнение с европейците; от друга страна, може да се отбележи относително забавяне в развитието на азиатците. Поради тази причина, следва да се използват специфични за населението референтни изследвания,

⁽¹⁴⁹⁾ За допълнителна информация: Schmeling, A. et al., Studies on the time-frame for ossification of the medial clavicular epiphyseal cartilage in conventional radiography (Изследвания на времевите рамки за осификация на медиалния епифизарен хрущял на ключицата при стандартна рентгенография), *International Journal of Legal Medicine*, 2004 г., том 118, бр. 1, стр. 5–8.

⁽¹⁵⁰⁾ Gleiser, I. и Hunt, E. E. The permanent mandibular first molar: its calcification, eruption and decay (Постоянният мандибуларен първи молар: неговото калциране, поникване и разваляне), *Am. J. Phys. Anthropol.*, (1955 г.), том 13, стр. 253–283, doi:10.1002/ajpa.1330130206.

⁽¹⁵¹⁾ Demirjian, A., Goldstein, H. и Tanner, J. M., A new system of dental age assessment (Нова система за стоматологично оценка на възрастта), *Human Biology*, (1973 г.), том 45, № 2, стр. 211–227, на разположение на адрес <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/cmm/migrated/documents/dental-age-assessment.pdf>.

⁽¹⁵²⁾ За допълнителна информация: (al n.d.), Assessment of dental maturity of Brazilian children age 6 to 14 years using Demirjian's method (Оценка на зрелостта на зъбите на бразилски деца на възраст от 6 до 14 години с използване на метода Demirjian), *Int J Paediatr Dent*, (2002 г.), том 12, № 6, стр. 423–428; Liversidge, H.M., The assessment and interpretation of Demirjian, Goldstein and Tanner's dental maturity (Оценка и тълкуване на зрелостта на зъбите по метода на Demirjian, Goldstein и Tanner), *Ann Hum Biol.*, (2012 г.), том 39, бр. 5, стр. 412–431, doi:10.3109/03014460.2012.716080.

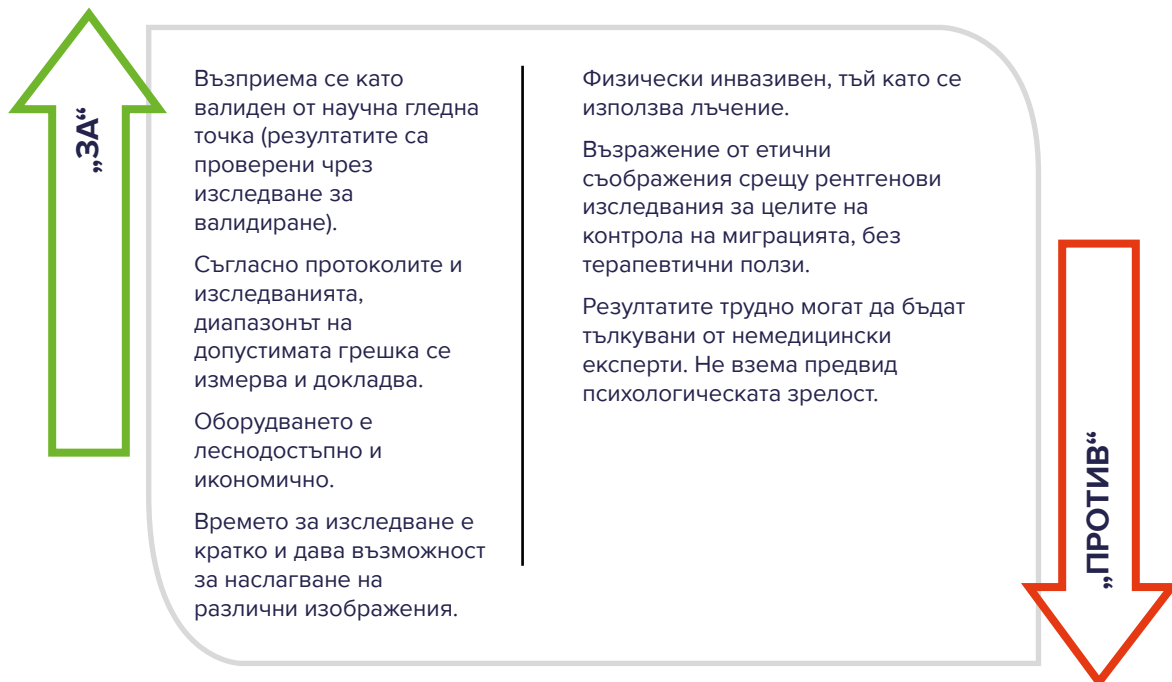

за да се оцени развитието на третите молари в практиката за определяне на възрастта ⁽¹⁵³⁾.

Въпреки голямото разнообразие, в различни изследвания се изказва твърдението, че развитието на третите молари вероятно е най-добрият начин за разграничаване на пълнолетен от дете и следва да бъде една от най-използваните процедури за оценяване на възрастта на лица в късна пубертетна възраст.

Рентгеново изследване на тазова кост

Тъй като разположението на костите се променя, когато едно лице приближава зряла възраст ⁽¹⁵⁴⁾, скелетната възраст може да се определи от вида на някои кости на таза.

⁽¹⁵³⁾ Olze, A., Schmeling, A., Taniguchi, M., Maeda, H., van Niekerk, P., Wernecke, K-D. и Geserick, G., Forensic age estimation in living subjects: the ethnic factor in wisdom tooth mineralization (Съдебно-медицинско оценка на възрастта в живите субекти: етническият фактор в минерализацията на мъдреците, Int J Legal Med, (2004 г.), том 118, стр. 170—173; Olze, A., van Niekerk, P., Ishikawa, T., Zhu, B.L., Schulz, R., Maeda, H. и Schmeling, A., Comparative study on the effect of ethnicity on wisdom tooth eruption (Сравнително проучване за ефекта на етническия произход върху никненето на мъдреците), Int J Legal Med, (2007 г.), том 121, стр. 445—448.

⁽¹⁵⁴⁾ За допълнителна информация: Schmeling, A. et al., Age estimation of unaccompanied minors — Part 1. General considerations (Оценка на възрастта на непридружени непълнолетни лица —Част 1. Общи съображения), Forensic Science International, (2006 г.); Schmidt, S. et al., Sonographic evaluation of arophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals (Сонографско изследване на апофизалното вкостеняване на илиачния гребен при съдебно-медицинската диагностика на възрастта на живи хора), International Journal of Legal Medicine, (2011 г.).

Примери от практиката

Финландия — Медицинската оценката на възрастта на кандидата се извършва от Департамента по съдебна медицина в Хелзинкския университет по искане на полицията, граничната полиция или Финландската имиграционна служба. Използваните методи са оглед на зъбите, рентгеново изследване на крайници и рентгеново изследване на зъбите. Двама експерти изготвят съвместна оценка. Поне един от експертите е служител на катедрата по съдебна медицина към Университета в Хелзинки. Експерт може да бъде лицензиран практикуващ лекар или стоматолог с необходимата компетентност.

Нидерландия — Медицинската оценка на възрастта не е опит да се установи възрастта на кандидата, а има за цел единствено да направи разграничението между пълнолетие и евентуално непълнолетие. С оглед на това се извършва рентгенов анализ на ръка/китка. Ако костите на китката не са напълно слети, изследването приключва и кандидатът се счита за непълнолетен. Ако са напълно слети, се извършва допълнително (тройно) рентгеново изследване на ключицата. Двама независими рентгенолози трябва да стигнат поотделно до заключението, че има сливане на двете части на ключицата. Друг експерт (съдебномедицински антрополог), след като се запознае със заключенията на двамата рентгенолози, взема решение въз основа на резултатите в тях. В случай на неокончателни резултати или разминаване между докладите на рентгенолозите, кандидатът се счита за непълнолетен. Решението може да бъде обжалвано.

(с) Някои допълнителни съображения

ЯМР, рентгеново изследване и компютърна томография (КТ/КАТ) са различни техники, използвани за визуализиране на изображения на костния растеж. Тези изображения се сравняват с референтни изследвания, за да се установи етапът от растежа, на който съответства изображението, и в крайна сметка да се определи възрастовата група, свързана с този етап на растеж.

ЯМР или МР

- Съчетава използването на мощен магнит с усъвършенствана компютърна система и радиовълни за получаване на точни и подробни изображения на органи и тъкани, кости и други вътрешни структури на тялото. За получаване на изображенията в напречен разрез, ЯМР използва магнитни полета и радиочестоти.
- Подходящ е за изображения на органи, меки тъкани и вътрешни структури.
- Не се използва лъчение.

Рентгеново изследване

- При рентгеновото изследване се използва ограничено количество йонизиращо лъчение, което преминава през тялото, за да се направи единично изображение на анатомията на изследваното лице.

- Обекти с висока плътност, например костите, блокират лъчението и изглеждат бели на рентгеновата снимка.
- Използва се лъчение.

КТ/КАТ

- Изследване, което съчетава рентгенови лъчи с компютри с цел получаване на 360 градусови изображения в напречен разрез на тялото чрез множество рентгенови снимки, направени под различен ъгъл.
- Подходящ за изображения едновременно на кости, меки тъкани и кръвоносни съдове. Предоставя на рентгенолога информация за костни структури или наранявания. Поради лъчението не се препоръчва използването на КТ за бременни жени или деца, освен ако не е абсолютно необходимо.

Друг важен фактор, който трябва да се вземе предвид, е най-новото развитие при използването на компютърно подпомогнато тълкуване на рентгенови изображения или на изображения с ЯМР. Предназначението на този софтуер е да се намалят разликите между наблюденията на единствен наблюдаващ и няколко наблюдаващи, (наричана „разлика между оценките“), така че едно и също изображение да се категоризира по един и същ начин, въпреки грешките между наблюденията от един наблюдаващ (когато един и същ наблюдател оценява изображението по различно време) и няколко наблюдаващи (когато различни наблюдаващи оценяват едно и също изображение).

Служба за публикации
на Европейския съюз

